

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

14569 14574
14570 14575
14571
14572
14573

891.99

2.38

066-26/11/77

2003

ՀԱՅ—ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

Հ Ե Ք Ի Ա Թ Ն Ե Ր

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

Հոգ. 117^բ

ՏԻԳՐԱՆԱՅ ՆԱԻՍՍԱՐԴԵԱՆՑ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԻՐԴ

Տ Փ Խ Ի Ս

Տպարան Մովսես Վարդանեանի

1889

Доз. ценз. Тифлисъ, 3-го Декабря 1888 года.

Типографія М. Вартанянца, Троиц. пер. д. № 11.

ԱՍՍՈՒ ՊԱՀԱԾ ԳԱՌԸ

ԳԵԼԸ ՁԻ ՈՒՏԻ

(Արարատեան բարբառ.)

Ալալ ժամանակին ըլնում ա չիլնում մի թագաւոր։
Էս թագաւորը ունենում ա մի կնիկ, էրկու էլ
տղայ՝ ամեն մինը ըսենց հինգ-վեց տարեկան։ Էս
թագաւորը ընենց մի խղճմտանքով մարդ ա ըլնում,
ընենց մի արդար դատաստան անող, աղքատներին, ան-
ճարներին ողորմող, որ քօմմայ սրա անըմով ին երդում
ուտում—ընենց մի հայ-քրիստոնեայ մարդ ա ըլնում։

Օրէն մի օրը, մի դարվիշ վեր ա կենում գալի
էդ թագաւորի ամարաթը։

—Ի՞նչ մարդ ես, հարցնում են նօքարները։

—Ես ֆլան դարվիշն եմ, ասում ա, էկել եմ թա-
գաւորին տենամ։—Էթում են թագաւորին իմաց տալի։

—Թագաւորն՝ ապրած կենայ, ասում են, ըսենց մի
դարվիշ ա էկէ, ուզում ա քեզ տենայ. թողանք դայ,
թէ չէ։

—Թող դայ, ասում ա թագաւորը, մարդ ա, բա-
լի մի խնդիրք ունի ասելու։

Նօքարներն էթում են դարվշին կանչում, բերում թագաւորի կուշտը, իրանք թողում դուս գալի: Դարվիշը թագաւորին գլուխ ա տալի, ընդէ կաննում:

— Ի՞նչ մարդ ես, հարցնում ա թագաւորը. Բնչ բանի հմար ես էկէ:

— Թագաւորն ապրած կենայ, ասում ա. ես ֆլան դարվիշն եմ, ֆլան երկրիցը՝ մի խնդիրք ունեմ քեզ ասելու:

— Ա.սա, ասում ա թագաւորը, ասա տենամ խնդիրքդ Բնչ ա:

— Թագաւորն ապրած կենայ, կասեմ, համայ պտի երգում ուտես, որ անխօս կկատարես:

— Ա.սա, մի վախի. ինչ որ ձեռիցս կգայ՝ կանեմ: — Դարվիշը գալիս ա ընկնում թագաւորի ոնները.

— Թագաւորն ապրած կենայ, ասում ա, ես ուզում եմ, որ քու թագաւորութիւնը իրեք օր տաս ինձ: Կըտաս, թէ չէ: — Թագաւորը միտք ա անում, միտք ա տնում, միտք ա անում.

— Լաւ, ասում ա, որ տամ, դու էլ խօսք ես տալի, որ իրեք օրը թամմի թէ չէ՝ իմ թագաւորութիւնը էլ եդ ինձ տաս:

— Հա, թագաւորն ապրած կենայ, հա, խօսք եմ տալի: Չտուի, ինչ ուզում ես՝ արա:

— Բա՛ս որ ըտենց ա, կտամ: — Կենում ա ընչանք լաւ մութը գետինը կոխում ա, ոտքը խաղաղվում, նոր իրա ջորերը հանում ա, տալի դարվշին, դարվշինը ինքը հաքնում, թողում ամարաթը, դուս գալի: Եթալիս նօքարները տենում են, ըսկի չեն էլ ճանանչում. աօում են՝ հալբաթ էն դարվիշն ա, թագաւորին տեհաւ, պրծաւ, հմի էթում ա. — դուռը բաց են անում՝ ճամ-

փու դնում: — Հա, ըս էլ պտի ասեմ, որ էս բանը թագաւորից ու դարվշից սաւայի, որ ասես մարդ չի իմանում, ընչանք իրա օղլուշաղն էլ խաբար չիւնում:

Թամամ իրեք օր դարվիշը թագաւորութիւն ա տնում: Իրեք օրը թամմում ա թէ չէ, թագաւորը վեր ա կենում գալի.

— Դարվիշ աղպէր, ասում ա, իրեք օրը թամմեց, դէ հմի վեր արի թախտիցը՝ ես նստեմ:

— Ի՞նչ ես դուս տալի, ասում ա դարվիշը, հօ չես գթուէ. Ի՛նչ թախտ, Ի՛նչ բան, էրագում ես, ինչ ա:

— Լաւ, դարվիշ աղպէր, հանաքի վախտը չի. թէդ արա, քանի մարդ չի էկէ: — Խեղճը հէնց իմանում էր հանաք ա անում: Համայ մըն էլ էն տեհաւ, որ նօքարներին ձէն տուեց, էկան վրա հասան, գլխին տալօն, բըռ-թ-բըռ-թելօն, քաշքշելօն տարան ընչանք հալթը, ընդիան էլ արեցին քուչէն՝ դուռը շինեցին: Խեղճը էլ չկարաց ամօթու ձէն-ծպտուն հանի, փօրփօշման թողաց՝ գնաց: Գնաց, յէգսի օրն էլ եդ էկաւ, տեհաւ ամարաթի դուռը բաց ա, ուսուլով նի մտաւ, գնաց սուտ-թագաւորի աղաքին կաննեց:

— Ա՛յ դարվիշ աղպէր, ասեց, ըսենց հանաք չիւնի, երէկ էլ ընենց խաղկ ու խայտառակ անելօն ինձ դուս անիլ տուիր ըստիան: Թագաւորութիւնս քեզ իրեք օր ի տուէ, ըս օր էլ հրէս չորս օրը թամմում ա: Ի՞նչ կասես, աղպէր:

— Հանաք-մանաք չեմ գիտայ, ասեց դարվիշը. էս սհաթը դուս կօրի ըստիան, թէ չէ նօքարներին ձէն կտամ, կգան, էլի քեզ երէկուայ օրը կգցեն:

Խեղճ թագաւորը տեհաւ որ ճար, իլլաճ չկայ,

դարվիշն ուզում ա զօռ-զօռնայ իրա թագաւորութիւնը զաւթի՝

— Դո՛ւ քու Աստօծ, ասեց, թագաւորութիւնը ձեռիցս խլեցիր, կնիկս ու երեսէքս էլ ա տո՛ւ, տանեմ նրանցով մի թարուեմ:— Դարվիշը գնաց բերեց տուեց իրան: Նա էլ կնկայ ու երեսէքանց կուռը բռնեց, լալով, լալաշկով ամարաթիցը դուս էկաւ՝ գնաց:— Փա՛ռք Քեզ, Աստօծ, ասեց, փառքդ շատ ըլնի. Դո՛ւ տուի՛ր՝ Դու էլ առար: Հալքած ես մի մեղքի տէր ի, որ օր ծերութիւն էս զուլումը բերիր գլուխս: Փա՛ռք, փա՛ռք, հազար հետ փառք Քեզ, Աստօծ:

Կնիկը, երեսէքը աղաք արեց, ասեց՝ էթամ զարբութիւն, բալի մի աշխատանքի տուտ բռնեմ, տուն, տեղ, օղուշաղ պահեմ: Մի քանի ամսուայ ճամփի պաշար վէ կալան, Աստու անումը տուին, ընկան ճամփայ: Եկան, եկան, եկան, շատն ու քիչն Աստօծ գիտայ, մի սհաթ, երկու սհաթ, իրեք սհաթ, մախլասի ընչանք իրիկուն եկան, մի չօլ, եաբանի տեղ գշերը վրա հասաւ: Են սը-հաթը ըստէ վեր եկան, ասեցին՝ կենանք ընչանք լիսանայ, նոր վէ կենանք էթանք:

Ըտէ վեր են գալի, էթում ընդերանքից չոր չօփ, թիթէն-միթէն կիտում, բերում կրակ անում, կրակի չորս բոլորը ջերկուն նստոտում, եննայ բերում հաց-մաց ուտում, թէք ընկնում՝ քնում: Գշերուայ մի վախտ զընգզընգոցի ձէն ա գալի. թագաւորը գլուխը բանձրացնում ա, տենում մի բէզրգեան իրա քօչ ու բարխանով, նօքարներով եկաւ իրանցից մի մանգզլաչանք տեղ հեռու վեր եկաւ:

Էս բէզրգեանը ըտէ վեր ա գալի, չադիր տալի, նօքարներին հրամայում ա կրակ անեն, որ զադ-մադ

էփեն ուտեն: Նօքարներն էթում են ընդերանքից ցախ-մախ, թիթէնի կտորտանք հաւաքում, բերում որ կրակ անեն, բիրդան տենում են՝ հրէնիկ հա՛, ֆլան տեղը կրակ ա երևում:— Եթանք, ասում են, ընդիան կրակ բերենք՝ կպցենք:— Վեր են կենում գալի ի՛նչ տենում— մի դարվիշ, երկու երեսայ, մըն էլ մի կնիկ կրակի չորս բոլորը ջերկուն պառկոտել են: Կնիկ մի ասի՝ մի ալն ու արեգակ, հուրի-մալաք, մարալ, ջէյրան, թառլան զուշ ասա՛: Սըանց ոտի ձէնիցը թագաւորը ալբիալը զարթնում ա:

— Բար՛իրիկուն, ասում են, դարվիշ աղպէր:

— Բարո՛վ, հազար բարին, ասում ա:

— Չէ՛նի մի քիչ կրակ տառ, տանենք մընք էլ կրակ անենք:

— Խե՛ չիլնի, ասում ա, հրէնիկ՝ ինչքամ ուզում էք, վէ կալէք տարէք:

Նօքարներն էթում են մի քանի կրակ վեր ունում, թողում գալի իրանց չադիրը:

— Խե՛ էսքամ եգացաք. հարցնում ա բէզրգեանը:

— Բէզրգեանը սաղ ըլնի, ասում են նօքարները, էն ինչ մենք ենք տեհէ, դու տենայիր՝ ո՛վ գիտայ ընչանք լիս ընդէ դուլ ըլնէիր, մնայիր:

— Խե՛, թնչ կար, թնչ էք տեհէ, հարցնում ա բէզրգեանը, ասէք տենամ:

— Բէզրգեանը սաղ ըլնի, ասում են, գնացինք տեհանք կրակի չորս բոլորը պառկոտել են՝ մի դարվիշ, երկու երեսայ, մըն էլ մի սիրուն, մի նաշխուն կնիկ. էնքամ սիրուն, էնքամ սիրուն, էնքամ սիրուն՝ որ չուտես, չխմես, չհագնես, չմաշես, հէնց նրա գիւլ ջամալին թամաշ անես— ընենց մի սիրունիկ զադ էր:

— Բաս ըտենց ա, ասու՛մ ա բէզրգեանը, չէ՞ք կա-
րայ էթայ մի ֆանդով եդ կնկանը փախցնի բերի. որ
բերէ՞ք՝ էլ փող, էլ խազինայ, էլ մալ, էլ դօլվածթ,
մախլաս հէնց ինչ ուղէք՝ իմաց կացէք կտամ:

— Կարանք, խի՞ չենք կարայ, բէզրգեանը սաղ ըլ-
նի, ասու՛մ են:

Նօքարները կրակ են անում, պրծնում, եդ դառ-
նում գալի դարվշի կուշտը:

— Դարվիշ աղպէր, ասու՛մ են, քեզ մի խնդիրք
ուենենք ասելու:

— Խէր ըլնի, ասէք տենամ ինչ ա ձեր խնդիրքը,
ասու՛մ ա դարվիշը:

— Մեր բէզրգեանի կնիկը երկուֆոգիս ա, ասու՛մ
են, հրէն որդէ որի ա կազատուի. սատանական էս չօլ,
եաբանի տեղը ոնչ տատմէր կայ, ոնչ կնիկարմադ, որ
ցաւը բռնելիս՝ նրան մուղաթ կենայ: Հմի էկել ենք
մուենաթ անենք քեզ, կնկանդ ասես՝ գայ մեր խանը-
մին ազատի, էլի մենք նրան մեր քվօր պէս կբերենք
կհասցնենք ընչանք ըստէ:

— Այ կնիկ, կէթաս, հարցնում ա դարվիշը կնկանը:

— Խի՞ չեմ էթայ, ա՛յ մարդ, ասու՛մ ա կնիկը. էս
չօլ, եաբանի տեղը ծնդկանի հաւարին հասնիլը ֆոգու
էլ վարձք ա:— Վեր ա կենում նօքարների հեննայ դա-
լի, սաքի թէ բէզրգեանի կնկանը պտի ազատի: Հէնց
որ հասնում ա չադիրը, բէզրգեանը հրամայում ա ան-
սաս վեր ունեն կնկանը դնեն մի դուլթի մէջ, բեռ-
ները կապտեն՝ եալլայ: Նօքարներն են սհաթը կնկա-
նը բերում են դնում մի դուլթիկ, բերանը դալիմ կալ-
նում, բեռները բարձում, ընկնում ճամփայ:

Խեղճ դարվիշը կացաւ մի սհաթ, երկու սհաթ,

իրեք սհաթ՝ տեհաւ կնիկը չէկաւ:— Հալբաթ, ասեց,
բէզրգեանի կնիկը շատ դժար ա, պահում են ընչանք
ազատուի, պրծնի, նոր վեր ունեն, բերեն: Մխելի աչ-
քը կպցրեց, չկպցրեց, մի վախտ վէ կացաւ տեհաւ
ի՛նչ— լիսացէ, օրը ճաշ ա դառէ, դեռ հլա կնիկը չի
էկէ: Ասեց՝ տենամ քարվանն ընդի՞ ա: Եդ մտիկ արեց,
տեհաւ ոնչ քարվան կայ, ոնչ գադ: Շատ գլխին վայ
տուեց, լաց էլաւ, համայ էլ ուր— բանը բանից անց
էր կացէ:

— Փառքդ շատ ըլնի, ասեց, Աստօճ, դո՛ւ տուիր՝
դո՛ւ առար, հալբաթ ես մի մեղքի տէր եմ, որ ըս էլ
էրկու հետ ինձ պատճում ես: Անդ թագաւորութիւնից,
տնից, տեղից, մալ ու դօլվածից մաղբուն նստեցի հէ-
րիք չէր՝ հմի էլ կնիկս ձեռիցս խլեցիր: Փառք Գեզ,
Աստօճ, հաղար հետ փառք:

Խեղճը էլ ինչ պտի անէր. երեսէքանց կուռը բռ-
նեց՝ գնաց իրա ճամփէն: Գնաց, գնաց, գնաց՝ շատն ու
քիչն Աստօճ գիտայ, ճամփին մի վարար ջուր ռաստ
էկաւ: Դէ արի էշը ցիւցը հանա. էսքամ զուլումը հէ-
րիք չէր՝ թագայ զուլումի ռաստ էկաւ:— Ո՞նց անեմ,
ոնց չանեմ, ասեց, որ սաղ-սալամաթ անց կենամ ջրի
էն դիհը:— Միտք արեց, միտք արեց, որ շատ միտք
արեց, ասեց՝ մենծ տղիս թողամ ջրի էս էրեսին, պու-
ճուրին շալակեմ անց կենամ, եննայ գամ նրան վեր
ուենեմ, տանեմ: Լաւ:

Ըսենց էլ արեց: Մենծ տղին թողաց ընդէ, պու-
ճուրին շալակեց, նի մտաւ ջուրը. հէնց հասաւ ջրի
մէջտեղը, եդ մտիկ արեց, տեհաւ էն դհիցը մի գէլ
վրա հասաւ մենծ տղին, ըսխեց ու եալլայ: Ափալ-թա-
փալ եդ դառաւ որ էթայ տղի հաւարին՝ բիրդան ոտը

սօթ տուեց, շալակի էրեխէն ընկաւ ջուրը: Էս որ տեհաւ, էն սհաթը իրան գցեց ջուրը, էրեխի եղեիցն ընկաւ որ կալնի: Բնչ արեց, չարեց՝ չկարաց, ջուրը էրեխին վէ կալաւ, տարաւ: Էրեխին չկարաց, հօ չկարաց հանի՝ քիչ էր մնում ինքն էլ հեննէն հեղտուի: Նոր անջախ լեղ տալօն, լեղ տալօն իրան գցել ա զըրաղը: — Թրջուած-մըջուած, ջուրը վրիցը ծլծլալէն դուս ա գալի ցամաքը, նոր ըտէ շորերը հանոտում, մզում, արևումը փռում, որ չորանայ:

— Փառք Բեզ, Աստօծ, ասում ա, փառք քու ողորմութիւնին. դո՛ւ տուիր, դո՛ւ էլ առար: Հալբաթ ես մի մեղքի տէր եմ, որ ըս էլ իրեք հետ ինձ պատճում ես: — Ըսենց մի էրեխին գէլն ա տանում, մէկեկին՝ ջուրը: Ըստէ էնքամ կենում ա, ընչանք շորերը չորանում ա, նոր վեր ա կենում մէն-մէնակ, դառը, տխուր ընկնում ճամփայ: Էթում ա, էթում ա, էթում ա, շատն ու քիչն Աստօծ գիտայ, հասնում ա մի քաղաք: Մննում ա քաղաքը, տենում մարդ-մադաթ չկայ: Մի քիչ աղաք ա էթում, զալմաղալի ձէն ա ընկնում անկաջը: Էթում ա տենում մի եքայ մէյգանի միջի խալխը կիտուել են:

— Էս խալխը խի են կիտուէ, հարցնում ա:

— Մեզ հմար թագաւոր ենք ջոկում, ասում են:

Ինքն էլ էթում ա մի զրաղ տեղ կաննում, թամաշ անում, ասում ա՝ տենամ սրա վերջն Բնչ ա ըլնում: — Էդ վախտերքը սովորութք ա ըլնում, որ թագաւոր ջոկելիս, բերում ին մի ղուշ բաց թողում. էդ ղուշը ո՛ւմ գլխին էթար կաննէր, նրան շինում ին թագաւոր: — Բերում են ղուշը բաց թողում. բաց թողալու բաշտան՝ էդ ղուշը գէս ա թռնում, գէն ա թռնում,

գալի մեր դարվշի գլխին պուպուզ՝ կաննում: Քօմմայ մնում են մաթ էլած մտիկ անելօն, թէ էս Բնչ բաս ա, ղուշը խի էկաւ էդ դարվշի գլխին կաննեց: — Էս մինը հէջ, ասում են. էկէք թագադան բաց թողանք: — Լա՛ւ: Բերում են թագադան բաց թողում, էս հետ էլա թռնում, գալի դրա գլխին կաննում: Մախլան, գլխներդ Բնչ ցաւացնեմ, իրեք հետ ղուշը բաց են թողում, իրեք հետն էլ գալիս ա մեր դարվշի գլխին կաննում:

— Կայ չկայ, ձէն են տալի ամեն գհիցը, մեր թագաւորը էս դարվշն ա՝ որ էս դարվշը: — Բերում են էն սհաթը նրա քրջոտ-մըջոտ շորերը հանոտում, թագաւորի շորեր հագցնում, առօք-փառօք տանում թախտի վրէն նստացնում:

Սրան թողանք ըստէ թագաւոր, գանք խաբար տանք սրա էրեխէքանցիցը: —

Գէլը որ մենձ տղին ըռխում ա, առնում փախնում՝ մի չօբան ընդիան վարաւուրդ ա անում, շները քըս տալի, գցում գիլի եննուցը — հալայ հա հալայ, հալայ հա հալայ, հալայ հա հալայ: Շները որ գիլին հակալ-հակալ են գցում, գէլը վախլութիւնիցը էրեխին վեր ա գցում, թողում փախնում: Չօբանն էթում ա տենում՝ մի սիւրուն, մի նաշխուն էրեխայ:

— Ո՛ւմ տղեն ես, հարցնում ա չօբանը, ո՞նց ա էլէ որ գիլի ճանկն ես ընկէ:

Էրեխէն նստում ա ըստէ մին մին նաղլ անում իրա գլխով անցկացածը, ո՞նց որ ես ձեզ նաղլ արի:

— Ինձ տղայ չեմ ըլնի, հարցնում ա չօբանը. դաթի ես էլ տղայ չունեմ:

— Խի չեմ ըլնի, ասում ա էրեխէն. դու որ ինձ

գիւրի ճանկերիցը պրծացրիր՝ քեզ չըլնեմ, էլ ո՛ւմ պտի ըլնեմ:

Չօբանը վեր ա ունում սրան շինում իրան տղայ, գառները տալի որ տանի արածացնի:—Հմի գանք խաբար տանք մէկել աղպօրիցը:

Մէկել աղպօրն էլ ջուրը քշում ա, քշում՝ տանում մի ջաղացի սաւաջաղի բանդ անում: Ջաղացպանը մի վախտ տենում ա ջուրը խրթ խորուեց: Դուս ա գալի, սաւաջաղին մտիկ տալի, տենում մի զագ ընդէ լուռել ա. քաշում ա հանում, տենում մի լըխտիկ-մըխտիկ, նաշխուն էրեխայ:

—Ո՛ւմ էրեխէն ես, հարցնում ա ջաղացպանը:

Էրեխէն նստում ա մին մին նաղլ անում իրա գլխով անցկացածը թէ՛ ըսենց, ըսենց, ըսենց բան:

—Ինձ տղայ չե՞ս ըլնի, հարցնում ա ջաղացպանը. զաթի ես էլ տղայ չունեմ:

—Խ՞բ չեմ ըլնի, ասում ա էրեխէն. դու որ ինձ հեղտուելուց պրծացրիր՝ քեզ չըլնեմ, էլ ո՛ւմ պտի ըլնեմ:—Սա էլ դառնում ա ջաղացպանի տղէն: Գանք սալըղը տանք սրանց հօրիցը:

Սրանց հէրը որ թագաւոր ա դառնում, օրէն մի օրը իրա նազիր, վեզիրի հեննայ դուս ա գալի իրա երկիրը ման գալու, ասում ա՝ տենամ իմ խալիսը ո՞նց ա ապրում, թնչ ա անում, թնչ չի անում, իրա հալիցը հօ գանգատաւոր չի: Թագաւորն ա, էս գեղն ա էթում, էն գեղն ա էթում, դէս ա ման գալի, դէն ա ման գալի, որդէ էթում ա՝ հարց ու փորձ ա անում, խալխի հալը հարցնում, ասում, խօսում, վերջը գալիս ա մի ջաղացի ռաստ գալի: Ինքն էլ շատ ծարաւ ա ըլնում:

—Ջաղացպան աղպէր, ասում ա, միտելի ջուր բե-

րես՝ խմեմ:—Էս էն ջաղացպանն ա ըլնում, որ ջուրն ընկած էրեխին հանում ա, բերում իրան տղայ շինում:

—Ջուխտ աչքիս վրէն, թագաւորն ապրած կենայ, ասում ա ջաղացպանը:—Էն սհաթը կուռիկը տանում ա լաւ սիրունիկ օղօղում, թամբզացնում, կանթեղի նման գուլալ ջրիցը լցնում, տալի իրա տղին, ասում ա՝ տա՛ր տո՛ւ թագաւորին: Տղէն ջուրը բերում ա տալի թագաւորին: Թագաւորը էս էրեխին տենալու բաշտան՝ շատ ա հաւանում:

—Ո՛ւմ տղէն ես, հարցնում ա թագաւորը:

—Ջաղացպանի, ասում ա էրեխէն:

—Գնա՛ հօրդ կանչա՛ գայ ըստէ:—Էրեխէն էթում ա հօրը կանչում, բերում թագաւորի կուշտը:

—Ի՞նչ կհրամայես, թագաւորն ապրած կենայ, ասում ա ջաղացպանը:

—Էս էրեխէն քո՛ւնն ա, հարցնում ա:

—Հա՛, թագաւորն ապրած կենայ, իմն ա. խ՞բ որ:

—Ձե՛լնի ինձ բաշխես:

—Խ՞բ չիլնի, թագաւորն ապրած կենայ, փէշքաշ ա. ես քեզանից զո՞դ կխնայեմ:—Տղի կռնիցը բռնում ա, տալի թագաւորին:

Թագաւորը ջաղացպանին մի բուռը սսկի ա տալի, էրեխին վեր ունում, բերում ամալաթը, շինում իրա աղաքին նօքար:

Անց ա կենում մի քանի վախտ, թագաւորը էլի օրէն մի օրը դուս ա գալի իրա երկիրը ման գալու: Շատ դէս, դէն ա ման գալի, վերջը ճամփին սրան մի չօբան ա ռաստ գալի:—Էս չօբանն էլ էն չօբանն ա ըլնում, որ գիւրի տարած էրեխին ազատում ա, բերում ջինում իրան տղայ:—Թագաւորի սիրտը կաթ ա ուզում:

— Զօբան տղայէր, ասում ա թագաւորը. մ'իսելի կաթ բերես՝ խմեմ:

— Զո՛ւխտ աչքիս վրէն, թագաւորն ապրած կենայ, ասում ա չօբանը:— Զօբանը էն սհաթն էթում ա մըննում սուրուի մէջը, մի ոչխար կաշնում, կաննացնում, կթում, կօտը պռտէպռունկ կաթով լցնում, տալի իրա տղին, բր տանի տալ թագաւորին: Տղէն կօտը վեր ա ունում, վազացնում թագաւորին: Էս էրեխէն էլ թագաւորին շատ դիր ա գալի:

— Ա՛յ որդի, հարցնում ա թագաւորը: Դ՛ւմ տղէն ես:

— Զօբանի, ասում ա:

— Գնա՛ հօրդ կանչա՛ գալ ըստէ: — Տղէն էթում ա հօրը կանչում, բերում թագաւորի կուշտը:

— Ի՞նչ կհրամայես, թագաւորն ապրած կենայ, ասում ա չօբանը:

— Էս տղէն քո՛ւնն ա, հարցնում ա:

— Հա՛, թագաւորն ապրած կենայ, իմն ա. քնչ կալ որ:

— Զքլնի ինձ բաշխես:

— Խե՛ չիլնի, թագաւորն ապրած կենայ, փէշքաշ ա. ես քեզանից տղա՛յ կխնայեմ:— Տղի կռնիցը բռնում ա՛ տալի թագաւորին:

Թագաւորը չօբանին մի բուռը ոսկի ա տալի, տղին վեր ունում, բերում ամառաթը, սրան էլ ա իրա աղաքին նօքար շինում: Էս էրկու տղէն իրար հեննայ սիրով ապրում են, մենծանում ամառաթումը՝ ոնց որ մի դռան էրկու շուն—ըսկի չեն էլ իմանում թէ աղաքը տինք են:

Անց ա կենում մի տարի, էրկու տարի, իրեք տարի, չորս տարի, հինգ տարի, մախլասի տասը տարի,

օրէն մի օրը էս թագաւորի երկիրը մի բէզրգեան ա գալի՝ առուտուրի: Էդ վախտերքը սովորութք ա ըլնում, որ մի բէզրգեան էթում էր ուրիշ երկիր, պտի իրա ապրանքիցը փէշքաշ տանէր էդ երկրի թագաւորին: Էս բէզրգեանն էլ լա՛ւ լա՛ւ փէշքաշներ ա վեր ունում, գալի թագաւորին տենալու:

— Ո՞րդիանցի ես, հարցնում ա թագաւորը:

— Յլան երկրիցը, ասում ա բէզրգեանը:

— Ի՞նչ բանի հմար ես էկէ:

— Եկել եմ առուտուրի:— Բերած փէշքաշները հանում ա ընդէ վէ դնում, ասում ա՝ ըս էլ բերել եմ քու փայը:

— Շատ լաւ ես արէ, ասում ա թագաւորը, գլխիս վրէն ես էկէ: Ինչքամ սիրտդ ուզում ա՛ իմ երկրումը կաց, քու առուտուրն արա՛:— Էս բէզրգեանը թագաւորին շատ դիր ա գալի. նստում ա նրա հեննայ երկէն ու բարակ ասում, խօսում, զրից անում, էթալիս էլ թամբա՛հ ա անում, որ քանի ըստէ ա՛ իրա կուշտն էթալ, գալ: Բէզրգեանն էլ հօ՛ ուրախանում ա, աշխարով մին ըլնում. վեր ա կենում թագաւորին գլուխ տալի, թողում էթում իրա բանին: Էս բէզրգեանը էն բէզրգեանն ա ըլնում, որ է՛, սրանից քանի տարի աղաք, չօլումը վեր ա գալի, չադիր տալի, եննայ ինչ խաբլութիւնով թագաւորի կնիկն առնում՝ փախնում:

Անց ա կենում մի քանի վախտ, օրէն մի օրը էլի էս բէզրգեանը վեր ա կենում, ասում ա՛ էթամ թագաւորին տենամ: Վեր ա կենում գալի թագաւորի կուշտը: Իրար հեննայ հաց են ուտում, պրծնում, նստում դէսից, դէնից ասում, խօսում, զրից անում, ընչանք դառը

կէս գշեր խօսուած են: Եննայ բէզրգեանը վեր ա կենուած որ էթայ, թագաւորը չի թողում:

— Էս բէվախտին էլ ուր ես էթում, ասում ա, հազիր ըստէ կքնես, կլիսանայ՝ նոր վէ կկենաս, կէթաս:

— Զէ, թագաւորն ապրած կենայ, ասում ա բէզրգեանը, չեմ կարայ, ես դուքանի տէր եմ՝ պտի էթամ. բալի գշերն էկան դուքանս կտրեցին, թնչ կայ չկայ՝ տարան. էն վախտը:

— Մի վախենայ, ասում ա թագաւորը, դուքանիցդ մի չօփ էլ ա չի կորչի. նօքարներին կղրկեմ, կէթան դուքանիդ մուղաթ կենան: Թէ կորաւ՝ ես տամ: — Բէզրգեանն էլ չի կարում թագաւորի խաթրիցն անց կենայ:

— Դո՛ւ գիտաս, թագաւորն ապրած կենայ, ասում ա, որ ասում ես՝ կկենամ: — Եդ գշերը թագաւորի ամարաթումն ա քնում:

Թագաւորն էն սհաթը կանչում ա իրա էրկու նօքարին — Չաղացալանի ու չօբանի տղին:

— Կէթաք, ասում ա, էս գշեր բէզրգեանի դուքանին զարաւուլ կքաշէք, մուղաթ կկենաք, որ մարդ մուրդ չմօտանայ: Զըլնեմ չիմանամ քնէք, հա՛, թէ չէ էլ ձեռիցս չէք պրծնի: Իմացաք:

— Իմացանք, թագաւորն ապրած կենայ, ասում են նօքարները. ոնց կքնենք. հօ մեր գլխիցը ձեռը չկնք վէ կալէ: — Ասպաբաւորվում են, եարաղ, ասպաբ կապում, բէզրգեանի դուքանի բալանիքն առնում, էթում դուքանի դուռը բաց անում, ճրագ վառում, նստում: Բէզրգեանի կնիկն էլ դուքանի միջին քնած ա ըլնում:

— Բա՛ ոնց անենք, ասում ա պուճուր աղպէրը, որ քններս չտանի:

— Էլ ուրիշ ճար չկայ, ասում ա մենծ աղպէրը. արի հէքաթ ասենք, բալի քններս փախնի:

— Լաւ, ասենք: Դէ բաս ըտենց ա՝ աղաք դո՛ւ ասա՝ եննայ ես:

— Որ հէքաթի տեղակ իմ գլխով անցկացածը նաղլ անեմ՝ չիլնի:

— Խի՛ չիլնի: Ընենց արա՛ որ չքնենք՝ նրանից դէնը դո՛ւ գիտաս, թնչ ուզում ես՝ ասա: — Բէզրգեանի կնիկը սրանց ձէնիցը զարթնում ա, համայ վախուժիւնիցը ձէն-ծպտուն չի հանում. խեղճը հէնց իմանում ա գողեր են. ասում ա՝ տենամ թնչ են մասլահաթ անում — տեղի միջին տաղ ա անում, մնում:

— Դէ անկաջ դի, ասում եմ, ձէն տուեց մենծ աղպէրը:

— Ասա՛. անկաջ եմ դնում:

— Ես, ասեց մենծ աղպէրը, ֆլա՛ն թագաւորի տղէն եմ: Օրէն մի օրը մի դարվիշ էկաւ հօրս ամարաթը, խաբուլթիւնով հօրս ձեռիցը թագաւորութիւնը խլեց, մեզ ընդիան դուս արեց: Խեղճ հէրս թնչ արեց, չօրեց՝ էլ չկարաց թագաւորութիւնը եդ առնի. ճարը կտրած, իմ ու պո՛ւճուր աղպօրս կուռը բռնեց, մենք դեռ հլա էրեխէք ինք, մօրս հեննայ դուս էկաւ զարբուլթիւն, որ մի աշխատանքի տուտ բռնի, մեր գլուխը պահի: Եկանք, էկանք, էկանք, շատն ու քիչն Աստօ՛ծ ա խաբար, մի չօլ, եաբանի տեղ գշերը վրա հասաւ: Գնացինք ընդերանքից թիթէն-միթէն կիտեցինք, բերինք կրակ արինք, ընդէ գշերը կացանք: Հաց-մաց կերանք, պրծանք, թէք ընկանք՝ քնեցինք: Հէնց աչքներս նոր ինք կպցրէ, բիրդան հեռուից զընգզընգոցի ձէն ընկաւ անկաջներս: Եդ

մտիկ արինք, տեհանք մի բեզրգեան իրա քարվանով, քօչ ու բարխանով եկաւ, մեզանից մի մանգզիլ հեռու վեր եկաւ, ընդէ չադիր տուեց: Վրիցը մի սհաթ չանցկացաւ, մըն էլ տեհանք եդ բեզրգեանի նօքարներն եկան թէ՛ մի քանի կրակ տա՛ք, տանենք կրակ անենք: Հէրս էլ վէ կալաւ թէ՛ հրէն կրակը, հրէն դուք. տանում էք՝ տարէք: Նրանք էլ մի թիթէնի կտորի վրէն մի քանի կրակ դրին, վէ կալան գնացին: Գնացին, էլ եդ էն սհաթը եդ դառան:— Խթ էկաք, հարցրեց հէրս:— Մեր բեզրգեանի կնիկը էրկուֆոգիս ա, ասեցին, որդէ որի ա կազատուի. Աստու սիրուն, թո՛ղ կնիկդ գայ ազատի, էլ եդ նրան մեր ձեռովը վեր ունենք՝ բերենք:— Մէրս էլ աւատաց նրանց խօսքին, վէ կացաւ գնաց. հլա էն գալն ա՝ որ պտի գայ: Լիսացաւ, վէ կացանք, տեհանք՝ ո՛նչ քարվան կայ, ո՛նչ զադ. . . .

Պուճուր աղպէրը ընչանք ըստէ որ լսեց, ալբիալը մատը կծեց.— Բա՛լի, ասեց ինքն իրան, սա իմ աղպէրն ա որ իմ աղպէրն ա:— Ել չկարաց դիմանայ որ աղպէրը քօմմայ ասի, պրծնի, վէ թռաւ փաթթուեց ճտովը.

— Ս.՛յ հարն, ձէն տուեց—բաս դու իմ աղպէրն ես... Ել չկարաց խօսայ. արտասուէքը էն սհաթը բռւռը բռուռը աչքերիցը վէ թափեց:

Մէրն էլ էն դհիցը վազեց, փաթթուեց տղէքանց ճտովը, նրանց թշերը պաչեց, աչքերը պաչեց, պաչալը՝ չորեց, տասը բեռը արտասուէք չափեց:

— Ս.՛յ իմ կորած ազիզ բալէք, ասեց, ես էլ ձեր մէրն եմ. ախար մե՛ռայ էսքամ տարի ձեր դարգովն էրուելօն, խորովուելօն. . . .

Իրեքով էլ մնացել ին մաթ էլած, իրար երեսի մտիկ անելօն, հէնց իմանում ին՝ էրազ ա ինչ որ տե-

նու՛մ են: Ախար որդիան որդէ. ըսկի աւատալու բա՛ն ա: Նոր նստում են ըստէ թագադան խօսք ու զրըցի, մասլահաթի տուտը բաց անում, ասում, խօսում, իրար հալ հարցնում, իրար քէֆ հարցնում, իրար գլխով անցկացածը նաղլ անում, լսում, իրար էրեսի մտիկ տալի, խնդում, ծիծաղում, ուրախանում՝ աշխարով մին ըլնում, ընչանք քնները տանում ա, բերում են թագադան տեղեր գցում դուքանի միջին, իրար ճիտ անում, անուշ քնում:

Առաւօտը լիսը բացվում ա թէ չէ, բեզրգեանը վեր ա կենում, թագաւորիցը իզին առնում, կրնկում դպա դուքանը: Գալիս ա ի՛նչ տենում— իրա կնիկը թագաւորի նօքարների հեննայ ճիտարած՝ քնած: Ել ձէն-ծըպտուն չի հանում, թողում ա գալի թագաւորին իմաց տալի.

— Թագաւորն ապրած կենայ, ասում ա, քու նօքարները, որ իրկել իր դուքանիս մուղաթ կենան՝ արի՛ աչքովդ տես ի՛նչ հալի են:

— Խէր ըլնի, հարցնում ա թագաւորը. ասա՛ տենամ ի՛նչ ա պատահէ:

— Չէ, թագաւորն ապրած կենայ, ասում ա, չեմ ասի. արի՛ քու աչքովը տես, որ աւատաս:

Թագաւորը իրա նազիր, վէզրի հեննայ վեր ա կենում, գալի դուքանը, ամեն բան իրա աչքովը տենում: Թագաւորը մնում ա սառած մտիկ անելօն:

— Էդ քո՛ւ կնիկն ա, հարցնում ա թագաւորը:

— Հա՛, թագաւորն ապրած կենայ, իմ կնիկն ա:

— Ջանլաթ, ջանլաթ, ջանլաթ, ձէն ա տալի թագաւորը:— Ջանլաթները գալիս են ընդէ կաննում:

— Ի՞նչ կհրամայես, թագաւորն ապրած կենայ, ասում են:

—Սրանց վէ կացրէք, ասու՛մ ա թագաւորը, իրեքին էլ էս սհաթը իմ աղաքին քեալլայ արէք:

Ջանլաթները բռթում են վէ կացնում: Մէրը որ աչքը բաց ա անում, թագաւորին, նազիր, վէզրին, բէզրգեանին տենում իրանց գլխավիրէ՛ն՝ ալբիալը իմանում ա թէ բանը ընչումն ա:

—Թագաւորն ապրած կենայ, ասում ա մէրը, էրկու խօսք ունեմ՝ թող ասեմ, եննայ ինչ ուզում ես՝ արա՛:

—Ասա՛, ասում ա թագաւորը:

—Թագաւորն ապրած կենայ, ասում ա, որ մեր միմազին էլա գիպնես՝ իմաց կաց հուր յաւիտենական մեզ պարտական կմնաս. չունքի սրանք որ կան՝ իմ տղէքն են, ես էլ՝ սրանց մէրը: —Նստում ա ըստէ մին մին, տեղը տեղին իրա գլխով անցկացածը նաղլ անում, ոնց որ ես ձեզ նաղլ արի:

—Այ հարայ, ասում ա թագաւորը, բաս դու էլ իմ կնիկն ես, դրանք էլ իմ տղէքը: —Ասում ա ու վազում, փաթթվում նրանց ճտովը: Քօմմայ մնացել ին սառած մտիկ անելօն: Բէզրգեանի հալը հօ՛ միք հարցընի. ռանգ-մռանգը գցել ա, սփրթնէ, դառէ պատի ծէփ:

—Ջանլաթ, ջանլաթ, ջանլաթ, ձէն ա տալի թագաւորը. էս սհաթին բէզրգեանին քեալլայ արէք:

Թուրը շողշողալու բաշտան՝ բէզրգեանի գլուխը ֆըրըում ա, ընդէ վեր ընկնում:

Թագաւորը նոր կնկայ, տղէքանց կուռը բռնում ա, էթում ամարաթը: —Ել ինչ քէֆ, էլ ինչ ուրախութիւն, էլ ինչ մատաղներ մորթոտիլ, էլ ինչ աղքատներին փող բաժանիլ՝ որ էլ հալ ու հէսաբ չկար:

Սուտ չի ասած՝ Ասա՛ս ահա՛ Գաւառ Գէլը Է՛ն՝ —

Նրանք հասան իրանց մուրադին, դուք էլ հասնէք ձեր մուրադին:

ԱՆՄԱՅԱԿԱՆ ՎԱՐԴ

(Արարատեան բարբառ.)

Աւալ ժամանակին ըլնում ա չիլնում մի թագաւոր: Էս թագաւորը իրա ամարաթի աղաքին մի լաւ գիւլի բաղ ա ունենում՝ միջին մի անմահական վարդի ծառ: Համայ խեղճ թագաւորը ինչ անում ա չի անում, ինչ կատեպան բռնում ա, ինչքամ մուղաթ են կենում, չիլնում. — Հէնց գալիս ա բացուելու վախտերը, խարը (որդ) գալիս ա էդ վարդն ուտում, էթում, չի թողում որ բացուի: Ըսենց անց ա կենում մի տարի, էրկու տարի, իրեք տարի, էդ թագաւորը մնում ա հասրաթ էդ վարդի ֆոտին: Օրէն մի օրը գալիս ա մի կատեպան.

—Թագաւորն ապրած կենայ, ասում ա, որ ինչ կատեպան բռնես, քու վարդին ընենց մուղաթ կկենամ, որ խարը չի ուտի: Հէնց բացուեց թէ չէ, ասում ա, կքաղեմ, կբերեմ կտամ քեզ:

—Տղայ, ասում ա թագաւորը, աշխարքումն էլ կատեպան չի մնացէ՛ն եկել ա, ինչ ա չաթէ, որ դու ինչ չաթես:

—Թագաւորն ապրած կենայ, ասում ա, ես կարամ. չկարացի՝ արինս քեզ հալալ ա:

—Լաւ, դո՛ւ գիտաս, ասում ա թագաւորը, կարաս՝ զնա մուղաթ կաց:—Բերում ա սրան բռնում իրան կատեպան:

Գարունքը գալիս ա թէ չէ, էս կատեպանն ա, նետուանեղը վեր ա ունում, էթում անմահական վարդի ծառի տակին գշեր, ցերէկ ղարաւուլ քաշում: Կենում ա մի օր, էրկու օր, իրեք օր, մի շաբաթ, հէնց էն ա պտի վարդը բացուէր՝ մի վախտ տղի քունը տանում ա: Էն դհիցը խարը գալիս ա վարդն ուտում, թողում էթում: Կատեպանը աչքը բաց ա անում, տենում ո՛նչ վարդ կայ, ո՛նչ զագ: Գալիս ա թագաւորին խաբար տալի:

—Թագաւորն ապրած կենայ, ասում ա, սաղ շաբաթ գշեր, ցերէկ ղարաւուլ քաշեցի, հէնց էկաւ բացուելու վախտերքը, սատանական քունս տարաւ. մի վախտ աչքս բաց արի, տեսայ խարն էկել ա կերէ, զնացէ: Թագաւորն ապրած կենայ, էս հետ բաշխա՛, գեալաջաղը ո՛նց ըլնի՝ ես խարի հախիցը կգամ:

—Բան չկայ, ասում ա թագաւորը, կերել ա՛ կերէ. նրան էլ չի մնայ:

Էս մի տարին ըսենց անց ա կենում, գալիս ա էն մի տարին, գարունքը բացվում ա թէ չէ, էս կատեպանը վեր ա կենում, էլի էթում վարդին մուղաթ կենում: Հէնց գալիս ա բացուելու վախտերքը, տենում ա խարն էլի էկաւ որ ուտի. ուզում ա նետուանեղով տայ, էն դհիցը մի բլբիւլ թռնում ա գալի, խարին կտցում, տանում: Վարդը մնում ա սաղ-սալամաթ: Կա-

տեպանը ուրախ ուրախ քաղում ա, տանում տալի թագաւորին:

—Թագաւորն ապրած կենայ, ասում ա, հրէս վարդը քաղեցի, բերի: Էս հետ էլ խարն էկաւ որ ուտի, էն դհիցը մի բլբիւլ թռաւ, էկաւ խարին կտցեց՝ տարաւ:

—Բան չկայ, ասում ա թագաւորը. էն բլբիւլին էլ չի մնայ:

Էս տարի էլ ա ըսենց անց կենում: Գեալաջաղը իրա վախտին, էս կատեպանը էլի էթում ա վարդին մուղաթ կենում, գշեր, ցերէկ ծառի տակին ղարաւուլ քաշում: Հէնց գալիս ա բացուելու վախտերքը, տենում ա էլի մի խար դուս էկաւ, վրա պրծաւ վարդին հէնց էն ա ուզում էր ուտի, էն դհիցը էլի էն բլբիւլը վեր էկաւ որ խարին կտցի, տանի՝ որդիան որ էր, թփերի տակիցը մի վիշապ դուս էկաւ, բլբիւլին էլ, խարին էլ մի հանքի կուլ տուեց. վարդը մնաց էլ եդ իրա տեղը անարատ:—Կատեպանը ուրախանում ա, աշխարով մին ըլնում, վարդը քաղում ա, տանում տալի թագաւորին:

—Թագաւորն ապրած կենայ, ասում ա, էս տարի էլ ամեն տարուայ պէս էլի մի խար էկաւ, ուզեց վարդն ուտի, էն դհիցն էլի էն բլբիւլը թռաւ, վեր էկաւ, հէնց էն ա ուզում էր խարին կտցի, տանի, ալբիալը թփերի տակիցը մի վիշապ դուս էկաւ, վրա հասաւ, էրկսին էլ մի հանքի կուլ տուեց:—Հրէս սաղ-սալամաթ վարդը քաղեցի, բերի:

—Բան չկայ, ասեց թագաւորը, եդ վիշապին էլ չի մնայ:

Էս մի տարին էլ ըսենց անց կացաւ, գեալաջաղը էլի կատեպանը վէ կացաւ զնաց, որ վարդին մուղաթ կե-

նայ: Եկաւ բացուելու վախտերքը, տեհաւ էլի մի խար
դուս եկաւ, վրա հասաւ որ վարդն ուտի, էն դհիցը
էլի մի բլբիւլ թռաւ, վեր եկաւ, հէնց էն ա ուզում
էր խարին կոցի, տանի՝ թփերի տակիցը էլի էն վիշա-
պը դուս պրծաւ, վրա հասաւ երկսին էլ մի հանքի
կուլ տուեց: Կատեպանը որ տեհաւ, էս հետ էլ չհամ-
բերեց, քաշեց նետուանեղը, տալու բաշտան՝ ետլլայ
վիշապը գլխի վրէն կունտիկ տուեց, արէնճեճեխ ընկաւ
գետինը, սատկեց: Էն սհաթը վարդը քաղեց, տարաւ
տուեց թագաւորին:

— Թագաւորն ապրած կենայ, ասեց, էս տարի էլ
խարն եկաւ, ուզեց վարդին ուտի, բլբիւլն եկաւ, ու-
զեց խարին ուտի, էլի էն անիսաֆ վիշապը թփերի
տակիցը դուս պրծաւ, վրա հասաւ երկսին էլ կուլ
տուեց: Էս որ տեհայ, ես էլ քաշեցի նետուանեղս,
տուի վիշապին տեղն ու տեղը չորայրի:

— Դու էլ լաւ ես արէ, ասեց թագաւորը, համայ
քեզ էլ չի մնայ:

Կատեպանը էս խօսքի վրէն, մնում ա միտք անե-
լօն, թէ էս քնչ բաս ա, թագաւորը խի՞ պտի ասի՝ քեզ
էլ չի մնայ: Միտք ա անում, միտք ա անում, խելքը
բանի չի հասնում.— Եթար թագաւորին հարցնէր՝ վա-
խում էր, չըլնէ թէ հերսոտի. ըսենց մնաց, ասեց՝ տե-
նամ սրա վերջն քնչ ա ըլնում:

Թագաւորի գիւլի բաղի միջին մարմարից շինած
մի հաւուզ կար, որդէ թագաւորը, իրա կնիկը վախտ
վախտ գալիս ին լեղանում: Օրէն մի օրը, կատեպանը
նի էլաւ էդ հաւուզի կշտի ծառը, վրէն չորուկ-մորուկ
կար, ուզում էր կտրի: Բիրդան տեհաւ թագաւորի կնիկը
իրա զարաւաշներովը եկաւ որ հաւուզի միջին լեղանայ.

նա էլ վախուծիւնիցը վէ չէկաւ ծառիցը, ասեց՝ կե-
նամ, լեղանայ պրծնի, էթայ՝ եննայ: Թագաւորի կնիկը
շորերը հանեց, նի մտաւ հաւուզը, լեղացաւ պրծաւ,
դուս եկաւ, շորերը հագաւ որ էթայ՝ մի զաֆիլ գլուխը
բանձրացրեց, տեհաւ՝ կատեպանը ծառի վրէն: Էլ ձէն-
ծպտուն չհանեց, թողաց եկաւ ամարաթը, թագաւորին
մին մին նաղլ արեց.

— Բա՛ չէս ասի, ասեց, ըսենց, ըսենց բան. ես
գնացել ի հաւուզը որ լեղանամ. լեղացայ, պրծայ, շո-
րերս հագայ ուզում ի էթայ, մի զաֆիլ վիրւ մտիկ արի,
տեհայ մեր կատեպանը ծառի վրէն. դու մի ասի, ա-
ղաքուց եկել ա նի էլէ ծառը, որ տենայ ո՞նց եմ լե-
ղանում:— Թագաւորը էս որ լսում ա, կատաղում, աս-
լան ա դառնում: Էն սհաթը ձէն ա տալի.

— Զանլաթ, ջանլաթ, ջանլաթ:—

Էն սհաթը ջանլաթները գալիս են, թագաւորին
գլուխ տալի, ընդէ կաննում:

— Ի՞նչ կհրամայես, թագաւորն ապրած կենայ,
ասում են:

— Կէթաք, ասում ա, էս սհաթին կատեպանին
կբերէք, իմ աղաքին քեալլայ կանէք:

Զանլաթներն էթում են, կատեպանին բերում թա-
գաւորի կուշտը:— Դէ կատեպանը էս որ տեհաւ, ալ-
բիալը գլխի ընկաւ, թէ բանը ընչումն ա:

— Թագաւորն ապրած կենայ, ասեց, չիլնի ինձ
թողաս երկու խօսք ասեմ, եննայ ի՞նչ ուզում ես՝ արա՛:

— Լա՛ւ, ասեց թագաւորը, ասա՛ տենամ ի՞նչ ես
ասում:

— Թագաւորը սաղ ըլնի, ասեց կատեպանը, միտդ
ա որ ինձ կատեպան բռնեցիր. աղաքի տարին եկա՛

քեզ ասեցի՝ թէ խարը վարդին կերաւ, դու ասեցիր՝ բան չկայ, նրան էլ չի մնայ: Լաւ: Էն մի տարին էլ գնացի վարդին մուղաթ կենալու, էկայ ասեցի՝ մի բլբլ էլ էկաւ խարին կերաւ, դու էլի ասեցիր՝ բան չկայ, դրան էլ չի մնայ: Լաւ: Վրա իրեք տարին էլ որ էկայ ասեցի՝ էս հետ էլ թփերի տակիցը մի վիշապ դուս պրծաւ բլբլին կուլ տուեց, դու էլի ասեցիր՝ բան չկայ, նրան էլ չի մնայ: Լաւ: Վրա չորս տարին որ էկայ ասեցի՝ վիշապին էլ Էս տուի, սրպանեցի, դու էս հետ ասեցիր՝ բան չկայ, քեզ էլ չի մնայ: Հմի, թագաւորն ապրած կենայ, ասեց, գրուստ որ ընձ էլ չմնաց. քու խօսքը կատարուեց, որ ուզում ես նհախ տեղը իմ գըլուխը թռցնիլ տայ: Դէ բաս ըտենց ա, թագաւորն ապրած կենայ, հմի էլ Էս եմ ասում որ—Քեզ էլ չի մնայ:—

Թագաւորը որ լսում ա կատեպանի խելօք ջուղաբը, նրան բաշխում ա, էլ չի թողում որ քեալլայ անեն:

ԽԵԼՔՊԱԿԱՍ ՔՈՒՐԵՐՈՒՆ

Հ Է Ք Ա Թ Ը

(Խրիմու բարբառ.)

Ատենակով ժամանակով մէկ մը կար, մէկ մը չիկար՝ մէկ մարդ կար: Ադ մարդը մէկ կնիկ ունէր, երեք հատ ալ աղջիկ:—Աս աղջիկները խելքսկաս էին ու տունը մնացել էին:

Մէկ օր մը օրթանճայ¹⁾ աղջիկը կերթալ կեօլէն ջուր բերելու. ադ կեօլին քովն ալ պալապան սէլվիի ծառ կայ էղիլ է: Աղլի ջուրի գնացող աղջիկը փարչերը վար կըտնէ ու ծառին վրան նայելէն՝ կասէ.

—Ի՛նչ աղէկ պան կլար, էկէր թագաւորին օրդին ճիճայիս²⁾ առնէր, ճիճաս ալ մէկ հատ օրդի ունենար, անունն ալ Կիկօս տնէինք, Կիկօսն ալ ինձի հետ պարապար ջուր առնելու գար ու իսա ծառին վրան էլ.

Ծան. Այս հէքեթը ուղարկել է մեզ արժ. Գ. քահ. Մատենանցը:

1) Միջնէկ:

2) Մեծ քոյր:

ներ ու իններ կեօլը, վայ Կիկօսին մօրը:—Ասից ու կցից լալու:

Աղջկան մօրը տունը կըպէքլէէ, կըպէքլէէ՝ ջո՛ւր չիկայ. քնչ թող անէ, շաշմիշ կլայ ու կըմնայ: Վերջը կասէ ողորդի աղջկան.

—Հաքա՛), էրթաս նայիս նէ քուրդ քնչ կանէ, ջուր էղաւ մնաց, իսա առենս չիկայ:

Պզտիկ աղջիկը կելլէ կերթայ կընայէ, քնչ տեսնէ —քուրը նստիլ է ու կուլայ: Կըհարցնէ.

—Հաքա՛, քնչ էղաւ, որ կուլաս:

—Ի՛, հապա չըգիտիս տըհա քնչ էղածը. ճիճայիս թագաւորի օրդուն տունին, ճիճաս մէկ օրդի ունեցաւ, անուհն ալ Կիկօս տրինք. Կիկօսը էլաւ ծառը, ինկաւ կեօլը, վայ Կիկօսին մօրը:—Ասից ու կցեցին էրկուսն ալ լալու:

Մօրը կըպէքլէէ, կէնէ ջուր չիկայ: Ձան տուից մեծ աղջկան ու ասից.

—Հաքա՛, էրթաս նայիս նէ իտա քուրերդ որ պապայիս ետը մնացին, չէնէ մի կեօլը ինկան:

էլաւ մեծ աղջիկը, գնաց քուրերուն էտէէն: Հեռուէն քուրերը տեսան, որ իրենց ճիճան կուգայ ու կցիցին տահա աւելի լալու ու ոռնալու.

—Արի՛, մամա՛, օրդուդ հալը նայէ:

—Ի՛նչ էղաւ, ճանս, ինչք՛ կուլաք:

—Վայ, ճիճայ, քնչես չիլանք. տուն թագաւորի օրդուն գնացիր՝ մէկ օրդի ունեցար, անուհնալ Կիկօս տրինք. Կիկօսն ալ էլաւ հանա իսա ծառին վրան ու ինկաւ կեօլը, վայ Կիկօսին մօրը:—Ասին ու կցիցին երեքը մէկտեղ լալու:

1) Աղջիկ:

Աղջիկներուն մօրը շատ պէքլէմիշ արաւ, ամա նայեցաւ, որ աս ըլալու պան չէ, ձգից տունը, տեղը էլաւ ինքն ալ էկաւ աղջիկներուն ձան տալու: Հեռուէն աղջիկները տեսան, որ իրենց մօրը՝ կուգայ, կցիցին երեքը մէկ ձանի կանչելու.

—Վայ, մեծ մամա, արի՛, նայէ թողիդ հալը, էլաւ ծառը, ինկաւ կեօլը:

—Ձանս, հարցուց մամաները, քնչես թող է ու քնչ էղաւ, իմանամ ու ես ալ լամ:

—Ի՛, դուն տըհա չըգիտիս. մեր ճիճային թագաւորի օրդին առաւ ու ճիճաս մէկ օրդի բերից, անուհն ալ Կիկօս տրինք, Կիկօսն էլաւ ծառը, ինկաւ կեօլը, վայ Կիկօսին մօրը:—Ասին ու կցեցին չորսն ալ մէկ ձանի կանչելու, քիթերը, բերանները ճանկատելու — Կիկօսն էլաւ ծառը՝ ինկաւ կեօլը, վայ Կիկօսին մօրը:

Հալը տացա ձանէն ժողոտուեցան կեօլին չորս դին ու վրանները կընային: Քիչ վախթ անցնելէն վերջը, հարերը տուն կուգայ, կընայէ, որ տուն, տեղ ձգիլ ին եամ եասի՛) գնացիլ ին: Մարդը հարց ու փորձ կանէ, տրացիներէն կիմանայ, որ տաքա ջուրի գնացիլ ին: Կելլէ ինքն ալ էտեներէն կերթայ: Հեռուէն կըտեսնէ, որ կեօլին չորս դին ժողոտուիլ ին ու մէկ լացի ու կուռումի ձան կու գայ: Մարդն ինքն իրեն կասէ. «Պէլքիմ իմ խներս էտէէ էտե կեօլը ինկիլ ին ու ես փառք Ասծու ազատեցայ ձեռքերէն»: Մէյմ ալ նայիս, չորսն ալ մէկ բերան կըկանչին.

—Վայ, պապա՛, վայ, արի՛ թողիդ հալը տես. Կիկօսը էլաւ ծառը, ինկաւ կեօլը, վայ Կիկօսին մօրը:

1) Անտէր:

— Ե՛, Բնչիս թողը, հիչ մենք թող ունենք որ:

— Հապա չունենք. մեր մեծ աղջկանը թագաւորին օրդուն տուինք, Աստուած մէկ տէսօք մանչ գաւաղ տուից, անունն ալ Կիկօս տրինք. Կիկօսն էլաւ ծառը, ինկաւ կեօլը, վայ Կիկօսին մօրը:

— Ատպէս լացով, կանչով պան չի ըլար, արեցէք տուն էրթանք ու մեր ինա սև օքուզը¹⁾ մորթինք, հող հաց անինք, Աստուած ուզինայ նէ՛ կըսաղնայ:

Կելլին կերթան տուն, իրենց վերջի ունեցած օքուզը կըմորթին, հալխին կըթողուին ու կուտեցունին, ունեցած չունեցած կըլմնցունին ու կասին՝ պէլքիմ կըսաղնայ տէյին ու աս ումիտով կընստին: Հարը կասէ.

— Ես Կիկօսին սաղցնելու չարէն կիտիմ, ամա խօսքէս տուս էլլելու չիք:

— Զէ, չին էլնինք, թէք թօ սաղնայ:

Տաքա ազպարներուն²⁾ մէջը մէկ հատ հին տուն ունին էղիլ է. ատ տունին դուռն ու փէնջերէն հարը ամուր կըփակէ, ծակ ու ծուկ տեղերն ալ աղէկ կամրացունէ, վերջը տունին թեպէն³⁾ կըծակէ ու կնկանը ու աղջիկներուն ձեռքը երկէրկու փարչ կուտայ ու ինչուանքի իրիկուն կեօլէն ջուր կըբէ կուտայ, անպէս որ աղլի տունը ջուրով պերնէ պերան կիլինքցունէ, վերջը իրեն կնկան ու աղջիկներուն ձան կուտայ ջուրին քովը ու չորսին ալ սըրայով կըկայնեցունէ ու կասէ.

— Աղէկ աչքերդ պացէք ու ջուրին մէջը նայեցէք, շինտի Կիկօսը կլոխը ջուրէն կըհանէ, նայեցէք, աթիք (քաջ) կտնուիցէք ու մէկէն ջուրը թապլուեցէք, որ

1) Եզ:

2) Բախ:

3) Կտուր:

Կիկօսին պունիք. ես աստեղ աղօթք կանիմ, որ շուտ էլլէ:

Աս ասելէն վերջը, հարը էտեները կընայէ: Ասածին պէս ալ խելքպակասները սալթ մէջը կընային, իրինց շուքը ջուրին մէջը կըտեսնին ու—Հան ա Կիկօսը— կասին ու մէկէն կըթապլուին պունելու, ամա մէմալ տահա մէջէն չին էլնի: Ատպէսով մարդը ադ խեւերէն կըխալսի, էրէսը խաչ հանելէն կելլէ կերթայ ու մէմալ ան տունին քովը չի հանտիպիլ:

Վերէն երիք խնձոր ինկաւ. մէկը ասողը կերաւ, մէկը լսողը, մէկն ալ՝ սորվողը. չօփերն ալ՝ Կիկօսի (Կիրակոսի) խըսըմները (ազգականները) կերան:

ԱՍՏՈՒ ՈՂՈՐՄԱԾ Ա

Ըլում են, չեն ըլում էրկու զարգեար. մինը հայ, մեկը—ջհուդ: Սրանք մի քաղքում իրար կշտի բանելիս են ըլում: Հայն մի քեասիւր մարթ ա ըլում, հմա Աստծու ճամփին: Ամէն լրիգուն ռաւոտ աղօթք անելիս ու ասելիս ա ըլում. «Աստո՛ժ ողորմած ա»: Ինչ քամբախտութիւն էլ նրան ռաստ գայ, էլի չի մտահան անում իրա խօսքը, թէ «Աստո՛ժ ողորմած ա»:

Ջհուդն ուղում ա, որ մի հանքով հայի գլխին մի փէթէրակ¹⁾ բերէ ու տե՛նու թէ էնդով էլ միտը կը պահէ իր «Աստո՛ժ ողորմած ա»-ն, թէ չէ:

Մի դօնում²⁾ թ՛գաւորն ուղում ա մատնուք շինել տայ ու կանչում ա մեր հայ զարգեարին: Թ՛գաւորը

Մանգլի-Մի-Մի. Սոյն գրքի մէջ հրատարակում ենք պ. ՀՄԱՅԵԱԿ ՄԱԹԻՆԵԱՆՑԻ մեզ ուղարկած հետեւեալ եօթ հէքիաթները, որ պարոնը ժողովել է Շնող գիւղում (Լօռու նահանգում) և գրել բուն տեղական բարբառով:—Հրապարակաւ մեր շնորհակալքն ենք յայտնում պարոնին, որ լաւ ըմբռնելով հայ ժողովրդի բանաստեղծութեան ուսումնասիրութեան կարևորութիւնը, նպաստում է մեզ՝ մեր սկսած ձեռնարկութեան մէջ:

1) Փոթորիկ, գոթաղղութիւն:

2) Անգամ:

աղիս ա նրան ոսկի, էրծաթ ու անգին քար: «Էս քե՛ ոսկի, էս քե՛ էրծաթ, էս էլ քե՛ անգին քար,—ասում ա թ՛գաւորը—վէ՛ կալ ու իրեք օրի վրայ թէ մատնուքը բերիր, խիստ լաւ, թէ բերիր ո՛չ, լաւ իմացած կաց, որ գլուխդ ուսիդ տուն չես գնալու»: Ջարգեարը գըլուխ ա տալիս թ՛գաւորին, վե՛ կալնում ոսկին, էրծաթն ու անգին քարը, տուն գալի: Ուստէն գալիս ա դուքանը, էդ բաները դնում դազգի վրէն ու աշկերտին ասում. «Լաւ օրօն արա, աչքիդ լսի պէս պահէ, հէյլէլը եդ գամ. թէ որ մի բան կորել ա սրանցից, թ՛գաւորի սուրն ա մեր գլուխը»:

Դու մի ասիլ ջհուդը իր դուքանից անկաջ ա դընում, իմանում, ինչոր նրանք ասում են: Բուսու³⁾ ա պահում, հէնց որ ուստէն հեռանում ա, նա տուն ա մտնում, աշկերտին գը՛ցով անում, նրան թլ՛սմորում, անգին քարը վե՛ կալնում ու դու՛ս գնում: Աշկերտն էդ բրաուրդ⁴⁾ չի անում: Շատ ա անց կենում, թէ քիչ, ուստէն եդ ա գալիս ու ոսկին ու անգին քարն ուղում: Աշկերտը տալիս ա ոսկին ուստին, հմա անգին քարը ինչ դադար⁵⁾ ման ա գալիս, գդնում չի: Էս պուճախ, էն պուճախ, դէս անգին քար, դէն անգին քար—չէ, կայ ո՛չ: Ե՛ր տուն ու դուռ մանգալէն ջաններուն հասնում ա, ուստէն մէլնում ուղարէն⁶⁾ Աստ՛ծուն ա անում ու ասում. «ՀՀ, Աստո՛ժ ողորմած ա»:

Ջհուդն էլ մթաթէ դըրարար ա լիս ընգնում, գալիս ա մին մին նրա դուքանը, ախ ու վախ անում,

3) Դարան մտնել:

4) Նկատել:

5) Քան, չափ:

6) Յոյս ու ապաւէն:

ու սրտումն ուրախանում: Ջհուղը տանում ա անգին քարը գծում անտակ ծովի մէջը: Հէնց ջուրը գծելն Լետ⁷⁾ մի ձուգը կուլ ա տալիս էդ անգին քարը: Մի թօռչի ա ըլում ծովի ափին, թօռը գծում, ձուգը բռնում, բերում քաղաք ծախելու:

Խեղճ զարգեարն էլ ամէն տեղից մէլումուդարէն կտրած, տե'նում ա, որ վրայ իրեք օրն ա, որդիան որ ա, պէտք ա թ'գաւորի մարգիքը գան ու իրան տանին, որ գլուխը տան, հ'աքում ա իրա հ'րեաննուն ու բարեգամնուն, մի լաւ սուփրայ սարքում, որ մի լաւ քէֆ անեն իր եղի օրին: Ամէն բան առած ա ըլում, Աստ'ծու անհատ բարին վեր ա բերում սուփրում, հ'մա թաժա ձուգը չեն ունենում: Հէնց էդ ս'հարին ճամփէննի մի ձուգը-ծախող ա անցկենալիս ըլում. ախ-չիկը⁸⁾ որ տե'նում ա, ասում ա մօրը. «նանի, նանի⁹⁾», իմ հէրը ամէն բան առել ա, մէնակ թաժա ձուգն ա պակաս. արի թաժա ձուգն էլ առնունք: Զուգն առնում են, փորը ճղում, լուանալիս տե'նում են, որ անգին քարը ձգան փորումը: Էս որ տե'նում են մէր ու ախչիկ, ոտներուն տեղիցը կտրվում ա: Ախչիկն ալախմալախ¹⁰⁾ վազում ա, ընգնում հօր խտիտը. «Աստո'ծ ողորմած ա, ապի ջան, Աստո'ծ ողորմած ա» — «Աստո'ծ ողորմած ա, որթիս, եթէ ես մեռնելու ըլիմ, ողորմած Աստո'ծը քեզ հէրութին կոնէ. մէկին Աստո'ծ ո'չ կորցնէ, բանդէն թնչ պ'տի անել»: Զարգեարը

տուն ա մտնում, թնչ տե'նում — իր կնգայ ձեռին անգին քարը: Խեղճը գլխիցը թուշում ա, ուղենալիս չի ըլում, որ աչքերին ու 'նգաջնուն¹¹⁾ հ'աատայ: Հմա որ անգին քարը շափաղշափաղ ա անում, 'րեգնակի պէս փէլփ'լին տալիս, նոր հ'աատում ա ու ջ'նաթաթախ «Աստո'ծ ողորմած ա» ասում:

Ծնգնահացը դառնում ա հ'րսանքահաց: Ուտում են, քէֆ անում, Աստ'ծուն փառք տալիս: Ուստէն սաղ. գշերը միալար բանում ա, էգսի օրը մատնուքը հազիր անում ու տանում թ'գաւորի ամարաթը:

Ջհուղը որ էդ բանը իր աչքովը լաւ տե'նում ա, մնում ա մայիլ ելած: Վերջը գալիս ա հայ զարգեարի կուշտը, մեղքը խոստովանում, թէ բաս չես ասիլ, ես եմ անգին քարը վե' կալել ու անտակ ծովը գծել, հմի տե'նում եմ, որ ձեր Աստո'ծը ողորմած ա: Ջհուղը մկրտվում, դառնում ա հայ, հէլվել իրա գ'րեզմանը մտիցը գծէր ոչ, թէ «Աստո'ծ ողորմած ա»:

7) Զգեւն Լ Եթ:

8) Աղջիկ:

9) Մայրիկ, մայրիկ:

10) Շտապով:

11) Ականջներին:

ԱՆՋԻԳԵԱՐ ՄԷՐ

Ըլում ա, չի ըլում մի հարուստ թ'գաւորի կը-
նիկ. ունենում ա մի իգիթ տղայ: Ամէն օր տղէն
գնալիս ա ըլում ֆորս, ե'բ տուն ա գալիս ը-
լում 'րիգները¹⁾, հետն Աստ'ծու անհատ բարին տուն
ա բերում: Էսէնց իգիթ տղէն ոտները ծ'ղկակոլոլ մեղ-
րաճանջի պէս դուս 'ւիտուն ա անում ու մօր հետը
բախտով ապրում: Շատ են ապրում, թէ քիչ, էդ միայն
Աստ'ծ գիդէ, մի օր թ'գաւորի կնգայ ըմարաթումը
մի ուշաբ ա փէյդահ ըլում²⁾, գալիս ա դուզ թ'գա-
ւորի կնգայ կուշտն ու ասում, որ ինքը նրան սիրում
ա, թէոր թ'գաւորի կնիկն էլ իրան սիրում ա, պսա-
կուին ու մարդ ու կնգայ պէս ապրին: Թ'գաւորի կը-
նիկը խօսք ա տալիս, թէ ուշաբը բօլինն ունի³⁾ մի
հանքով նրա տղին սպանել, էնդուր որ տղէն չի ուզիլ,
որ իր մէրը մի ուշաբի կնիկ ըլի: Ուշաբն ասում ա,
որ դրա դեղը ինքը գիդէ:

— Օխտը սարի քամակին մի բաղ կայ, ասում ա, մի-
ջին մի խնձորի կայ: Օխտը գլխանի ուշաբնի պ'հում են էդ

բաղի դուռը: Էդ բաղը մտնողն էլ դու'ս չի գալիս:
Իո՛ւ սուտ հիւնդացիը ու տղիդ ասա, որ գնալ էն ան-
մ'հական խնձորիցը քե' հ'մար բերէ, նա կերթայ, էլ
եդ չի գալ:

Րիգունը տղէն տուն գալիս ֆորսից, տե'նում
ա, որ մէրը տեղումը հիւանդ ա: Սառստը օրընայ
— Ի'նչդ ա ցաւում, մէրա, քնչ դեղ ես ուզում,
որ անեմ, հարցնում ա տղէն, էնդուր որ նա իր մօրը
գլխիցն առաւել էր սիրում:

Մէրն ասում ա, թէոր նա օխտը սարի ք'մա-
կումը մի բաղ կայ, էն բաղի անմ'հական խնձորից մի-
նը բերէ, իրան ուտացնէ, կըս'ղանայ, թէ եբեր ո'չ,
պէտք ա մ'հանայ:

Տղէն էգսի օրը իր քեահլան ձին թամքում ա,
թուր ու զալխանը կապում, ձիուն օգանդու տալիս⁴⁾
ու ծտի պէս թռչում:

Տղէն գնում ա, գնում, շատն ու քիչը Աստ'ծ
գիդէ, ճամփին ռաստ ա գալի մի թ'գաւորական ըմա-
րաթի: Տղէն ուզենալիս ա ըլում դուզ անց կենալ ա-
մարաթի կշտովը, տե'նում ա մի հիւրի մալաք ախչիկ
էնդի կանգնած, աչքը ճամփին կ'թած⁵⁾ մտիկ ա անում:
Ախչիկը հարցնում ա.

— Բօ՛գ ձիաւոր տղայ, սո'ւր թրաւոր տղայ, ճամ-
փեդ բարի, ո'ւր ես գնում:

Տղէն ասում ա. «մէրս հիւանդ ա, գնում եմ օխտը
սարի ք'մակի բաղիցը անմ'հական խնձոր բերեմ, որ նա
ուտէ, ս'ղանայ»:

1) Երեկոները:

2) Յայտնուել:

3) Յանձն առնում:

4) Ասպանդակով խփել ձիուն:

5) Աչքը յառել:

— Եդ ճամփէննի գնացողնին շատ են էլել, հմա եդ եկող ոչ մինը: Արի էդ ճամփիցը եդ կանգնի, պը-
օակուինք ու միասին ապրինք:

— Դեռ հլա իր մօր փորիցն էլել չի են արհիկը, որ մօրս խօսքը գեղին գծել տայ, ասում այ տղէն, ձիուն օգանգու տալի ու անցկենում: Շատ ա գնում, թէ քիչ, հասնում ա էն բաղին: Զին դրանը կապում ա, մտնում բաղը. խնձորը պոկում ու դու'ս գալիս, ձի նստում ու 'ղու ըլում⁶⁾:

Ծառ, քար, քօլ, ջուր, չիմ⁷⁾ լիզու են ըլում ու կանչում. «Տարաւ, տարաւ, անմ'հական խնձորը տա-
րաւ»: Եդ ձէնիցը քնած օխտը-գլխանի ուշաբնին զարթ-
նում են ու տղի եղնէն ընգնում, էնհէնց ծիկա տալի⁸⁾, որ նրանց ձէնիցը սար ու ձոր ըրոտում են. «էյ, էյ, կանգնի, էդ քնչ միլլէթ ես. զուշն իր թւովը, օձն իր պորտովը դէսը ոտք չի դնում, դու ճնց ես սիրտ ա-
նում մեր աթրափը⁹⁾ կոխել»: Հմա տղէն քնչ մտիկ կըտայ նրանց ձէնին ու ծղրտօցին, ձին օգանգվում ա ու ծտի պէս թռչում տուն:

Ուշաբն ու մէրը էնէնց գիդէին թէ տղէն էլ ետ գալու չի: Հ'րսանիք 'ին սարքել ու քէփեր 'ին անում, օրեր անցկացնում: Դեռ մի օրավար հեռու էր, ե'բ տղի թուր ու զալխանի շըըխկըըխկօցը ու ձիու ոտ-
նաձէնը մօր ընգաջին հասաւ: Մէրն ասում ա ուշաբնին. «տղէս գալիս ա»: — «Ինչ ես ասում, տղ'իդ էնէնց տեղ

եմ 'ղրկել, որ ուշաբնին վենձ¹⁰⁾ թիքէն հմի ընգաջ-
նին են թողել»:

Զէ. ե'բ տե'նում են, որ տղէն դալիս ա, ուշաբը փախչում ա մէրումը¹¹⁾ տապ անում¹²⁾, մէրն էլ մըտ-
նում ա տեղն ու սուտանց տընքտընքում, մթամ թէ հիւանդ ա: Անմ'հական խնձորիցն ուտում ա ու էգսի օրը լ'ւանում:

Էգսի օրը տղէն ֆօրսի ա գնում, 'րիգուը մեղ-
րաճանճի պէս ոտքերը ծ'ղկակոլով տուն գալիս, տե-
նում ա, որ մէրը էլեդ հիւ'նգացել ա:

— Հմք ինչդ ա ցաւում, ա՛յ մէրա — հարցրուց իգիթը
մօրը. — քնչ դեղ պտիմ ճարել, որ դու լ'ւանաս, ասա՛,
ես կե'նքս ու արես քե' բադա¹³⁾ կոնեմ, չանքլի¹⁴⁾ դու
ս'ղանաս:

— Լաւ էլ գիդեմ դեղը, հմա քե' չեմ ղիմիշ ա-
նում, որդիս, որ 'ղրկեմ: Ասում են օխտը սարի քմա-
կումը մի ջէյրան ա 'րածում: Պոգերը ոսկի են, ոտներն
էրծաթ, պնչածակերիցը կրակ ա դու'ս թափվում: Թէ
որ էն ջէյրանի կաթնիցը խմեմ, կըս'ղանամ:

Տղէն էգսի օրը թուր ու զալխանը կապում ա, ձի
ըլում ու օգանգվում ձիուն, ծտի պէս թռչում:

Գնում ա, գնում, շատն ու քիչը Աստո'ծ գիդէ,
հասնում ա էն հիւրի մալաքի քօշկ ու սահարին:

— Բօզ ձիաւոր տղայ, սուր թրաւոր տղայ, — կան-
չում ա հիւրի մալաքը — ճամփէդ բարի, ուր ես գնում:

⁶⁾ Յուղի ընկնել:

⁷⁾ Բոլորը, ամէն ինչ:

⁸⁾ Աղաղակել:

⁹⁾ Սահմանը, մօտը, հողը:

¹⁰⁾ Մեծ:

¹¹⁾ Անտառ:

¹²⁾ Պահուել:

¹³⁾ Զոհել:

¹⁴⁾ Միայն թէ:

Տղէն տսում ա. «մէրս հիւանդ ա, գնում եմ օխտը սարի քմակիցը ջէյրանի կաթը բերեմ, որ մէրս խմէ, ս'ղանայ»:

— Էդ ճամփեննի գնացողնին շատ են էլել, հ'մա եդ եկող— ո՛չ մինը: Արի, եդ ճամփիցը եդ կանգնի, պսակուինք ու միասին ապրինք:

— Դեռ հլա իր մօր փորիցը էլել չի էն ախիկը, որ մօրս խօսքը գեղին գձել տայ. — ասում ա տղէն, ձիուն օգանգու տալի ու անցկենում:

Շատ ա գնում, թէ քիչ, հասնում ա օխտը սարերին: Կենդ կենդ անց ա կենում սարերը, հ'մա քանի գնում ա, սարերը մ'թնում են, ե'բ հասնում ա վրա օխտը սարին, աշխար'քը նրա ըղաքին մ'թնում ա:

Էնէնց մ'թնում են սար ու ձոր, որ ես մութն ասեմ, դու գ'շեր իմացիր, ես գ'շեր ասեմ, դու դժոխք իմացիր. մի խօսքով էն ղայդի ակնակիր գ'շեր, որ մատդ աչքը կոխէիր, մարդ տե'նուլ չէր: Քամին որ վըշացնում չի, ծառեր են որ գեղնի հետ դգվում են: Ամպն ու չանգը գեղինն առել են. ծովինարը¹⁵⁾ էնէնց խաղում, որ կոսես թէ ուզում ա աշխար'քը կրակ տայ:

Հ'մա տղէն, որ ասես, այնումը չի գձում, աչքը ջէյրանն ա արել ու ձին քշում: Ե'բ անց ա կենում վրաօխտը սարը, ամպն ու չանգը պատռում են, մի էն ղայդի չայիր ու չիման դուզ ա երևում, որ կասես— ոնչ ուտեմ, ոնչ խմեմ, օր ու գ'շեր եդ դգին մտիկ ասնեմ: Հէնց եդ դգումը 'րածելիս ա ըլում ջէյրանը:

Ջէյրանը որ տղին տե'նում ա, սիրտը խաղ ա ըլում, էնդուր որ ֆորսը իրան ոտովն ա գալիս նրա

¹⁵⁾ Կայծակ:

կուշտը: Ջէյրանն ուզում ա տղի վրա վրապրծնու¹⁶⁾, հ'մա տղէն որ ձիու սանձքը բօշ ա անում ու ջէյրանին նի գալիս¹⁷⁾, խեղճը տե'նում ա, որ չէ, սա իր 'տամի ոքմին չի, պոկին ա տալի¹⁸⁾: Նա վազում ա, տղէն եղնէն, նա վազում ա, տղէն եղնէն, հէջվէլը գնում ա, որ լիթոնն ընդնում ա, էլ կարում չի ոտը ոտի աղաքը դնե': Ջէյրանը կանգնում ա ու սկսում լիզու ածել¹⁹⁾. «Այ բօշ ձիաւոր տղայ, սուր թրաւոր տղայ, վերեն Աստո'ծ, ներքեւ դու. ես մէր եմ, ֆորթս տանը ճամփայ ա պ'հում. ինձ ղիմիշ մի անել. կենքս ինձ մի բաշխել, իմ ֆորթին բաշխէ, կաթն ես ուզում, արի, չոքիմ, կ'թէ, տա'ր»: Էս ասելու հետ ջէյրանը չոքում ա: Տղէն ձիուցը վէր ա գալիս, կ'թում ա, ամանը լցնում ու ձի ըլում, օգանգու տալիս, ու ծտի պէս թռչում:

Դեռ մի օրավար հեռու ա ըլում, որ տղի թուր ու ղալխանի չըրխկոցն ու ձիու ոտնաձէնը մօր անկաջն ա ընգնում: Ուշաբն ու տղի մէրը հէնց²⁰⁾ գիդենալիս են ըլում, թէ տղէն էլ եդ գալու չի, սուկրա սարքած քէփ անելիս են ըլում: Մէրը որ լսում ա տղի ձիու ոտնաձէնը. գլխիդ իլլաջ արա, որ տղէս գալիս ա ասում ա:

— Ի՞նչ ես ասում, տղիդ հէնց տեղ եմ 'ղրկել, որ հրեղէն ջէյրանը նրա վենձ²¹⁾ թիքէն անկաջն ա թողել հ'մի:

¹⁶⁾ Յարձակուել:

¹⁷⁾ Յարձակուել:

¹⁸⁾ Փախչել:

¹⁹⁾ Աղերսել, աղաչել:

²⁰⁾ Այնպէս:

²¹⁾ Մեծ:

Քիչ են կենում, թէ շատ, մ'ն էլ տե'նում են, որ տղէն լրեաց: Ուշաբը տապ ա անում: Մէրը աեղն ա մտնում ու սուտ տընքտընքում: Տղէն բերում ա ջէյրանի կաթը, մէրը խմում ա ու ս'ղանում:

Էգսի օրը տղէն ֆարսատեղից եդ ա գալիս, տե'նում, որ մէրը էլեդ հիւ'նդացել ա:

— Ի՞նչդ ա ցաւում, մէրա, հարցնում ա տղէն, քնչ գեղ ես ուզում, որ ճարեմ:

— Ո՞նց չի հիւ'նդանամ, ասում ա մէրը նեղացած — քե' նման իգիթ տղայ ունենամ, ու գիդենամ ոչ, թէ քու ղուաթն²²⁾ ընչումն ա: Ասա, թէ քու ղուաթն ընչումն ա, ես կըս'ղանամ:

Տղէն ուզում ա մին մօրը փորցել: Ասում ա, որ ձեռներս չուանով կապես, էլ կարալ չեմ²³⁾ բան անել:

— Դէ թող կապեմ կռներդ, տե'նում դրո՛ւստ ես ասում:

Մէրը կապում ա չուանով տղի կռներն ու բարձրը ձէնով կանչում. «ո՛ւշաբ, դու'ս արի, ո՛ւշաբ, դու'ս արի, ո՛ւշաբ, դու'ս արի»:

Տղէն որ տարթու ա տալիս²⁴⁾ չուանը ձիւիկ ձիւիկ ա ըլում²⁵⁾:

— Մէրա, էդ քնչ ես ասում, էդ ո՛ւմ ես կանչում, ասում ա տղէն նետուանեղը ձեռը կալած:

— Ոչումի չեմ կանչում, որդի—ես հիւանդ եմ, տաքուլթին ունիմ, դելն եմ տալիս: Ես ս'ղանալու չեմ,

²²⁾ Ոյժ:

²³⁾ Կարող չեմ:

²⁴⁾ Ուժգին շարժել:

²⁵⁾ Ծուլէն ծուլէն, կտոր կտոր:

հէջլէլը դու ասես ոչ, թէ քու ղուաթն ընչումն ա:

— Տղէն ասում ա. «որ ձեռներս ճապանով²⁶⁾ կապես, էլ կարալ չեմ բան անել:

— Դէ թող կապեմ կռներդ, տե'նում դրո՛ւստ ես ասում:

Մէրը կապում ա ճապանով տղի կռներն ու բարձրը ձէնով կանչում. «ո՛ւշաբ, դու'ս արի, ո՛ւշաբ, դու'ս արի, ո՛ւշաբ, դու'ս արի»: Տղէն որ տարթու ա տալիս, ճապանը ձիւիկ ձիւիկ ա ըլում:

— Մէրա, էդ քնչ ես ասում, էդ ո՛ւմ ես կանչում — ասում ա տղէն, նետուանեղը ձեռը կալած:

— Ոչումի չեմ կանչում, որդի, ես հիւանդ եմ, տաքուլթին ունիմ, դելն եմ տալիս: Ես ս'ղանալու չեմ, հէջլէլը դու ասես ոչ, թէ քու ղուաթն ընչումն ա: Ես ասում ա մէրն ու նղաւում, փէլտիկ փէլտիկ ըլում:

Տղէն ասում ա. «որ երկու բիթս իրար հետ դնես ու նետուան'ղիս լարովը կապես, էլ կարալ չեմ բան անել»:

— Դէ թող կապեմ, տե'նում դրո՛ւստ ես ասում: Մէրը կապում ա նետուան'ղի լարովը տղի բիթերն ու բարձրը ձէնով կանչում. «ո՛ւշաբ, դու'ս արի, ո՛ւշաբ, դու'ս արի, ո՛ւշաբ, դու'ս արի»:

Տղէն որ տարթու ա տալիս, լարը բիթերումը մէր ա մտնում: Մի դուռն ա բաց ըլում, գեղնի տակիցը մի ուշաբ ա դու'ս գալի, թուրը վրա ա բերում, որ տղի գլուխը տայ. մէրը թողում չի:

— Արի աչքերը հանենք ու տանինք դնենք մի ծովի ափին, որ ժաժ գայ, թէ չէ — ընգնի ծովի մէջը:

²⁶⁾ Հաստ փոկ:

Տղէն միտն ա բերում հիւրի մալաքի խօսքը, մատը կծում ա, հմա ինչ. բանը բանից անց էր կացել: Նրա աչքերը հանում են. աջ աչքը դնում են ձախ ջէբումը, ձախ աչքը դնում են աջ ջէբումը, տանում, դնում մի ծովի ափին, որ ժաժ գայ թէ չէ, ընգնի ծովի մէջը ու իրանք եդ գալիս իրանց քօշկուսարահին:

Տղէն ձեռներն ածում ա, տե՛նում, որ աղաքը ծով ա, եդ ա դառնում ու եդ գնում: Է՛ս ծառին դիպչելով, էն քարին կպչելով գալիս ա, շատն ու քիչը Աստո՛ծ գիգէ, հասնում ա մի վենձ մէրու:

Եդ մէրու պռնգումը մի անմ'հական աղբիւր ա ըլում: Նստում ա եդ աղբիւրի կշտին, սառը ջրիցը խմում ու լիասիրտը — լիսոյճ ա՛նում. Հէնց եդ ս'հաթին երկու աղունիկ գալիս են ու նրա գլխի վերի կռանը մի հ՛ճարքու վրայ վէր գալիս: Դրանցից մինը մէրն ա ըլում, մէկէլն իրա ճուտը:

— Ա՛խ, նանի, էս խեղճ մարդը աչքեր չունի, ափսո՛ս, Աստո՛ծ նրան ընչի՞ ա պատժել:

— Դա աչքեր ունի, որդի, դարդ մի անել: Դրա աջ աչքը ձախ ջէբումն ա, ձախ աչքը աջ ջէբումն ա: Մենք որ թռչինք, երկու բմբուլ վէր կըգձենք, թո՛ղ նա աջ ջեբի աչքը ձախ աչքի տեղը դնէ, ձախ ջեբի աչքը աջ աչքի տեղը դնէ, վեր ունի բմբունին, դըժէ աղբիւրի ջրումն ու քսէ աչքերին, աչքերը կըս'ղանան:

Աղունակնին էս ասում են ու թռչում, իրանցից էրկու բլբուլ վէր գձում աղի գլխին: Տղէն վեր ա ունում աչքերը, դնում իրանց տեղերը, բլբլնին անմ'հական աղբիւրի ջրումը դըժում ու քսում: Էն ս'հաթն ևէտ աչքերը ս'ղանում են:

Տղի ղուաթն ըլ եդ եդ էկած ա ըլում, բթերը ս'ղացած, աչքերն էլ առաջուանից լաւացած: Նա ճամփայ ա ընգնում դ'պա իր մօր ամարաթնին: Օխտն օրէն ճամփէն մի օրումն ա կտրում, հասնում ա տուն:

Դեռ մի օրավար հեռու ա ըլում, որ նրա ձին տիրոնջ ֆոտն առնում ա, սկսում ա խրխնջալ, ծուլի-ծուլ ըլիլ, ոտով գեղինը քանդել: Զին որ տիրոնջ գրլուխը տե՛նում ա, ոսկունին խաղսն են ըլում: Տղէն հասնում ա տուն, ձիու ճ'կատիցը պաչում, մտնում ա իր օթախն ու պատիցը վէր բերում թոզակալած նետ ու անեղը:

Ուշաբն ու մէրը դու՛ս են գալիս, որ տե՛նում են տղին թուր ու ղալխանը կապած, նետուանեղն ուսովն ածած, ոտն օզանգում — թուքներուն ց'մաքում ա: Տղէն ասլանի պէս վրա ա տալի, ուշաբի գլուխը տալիս, ղըրմաղըրմա կ'տորում ու մի ֆորի մէջ ածում: Մօր աչքերը հանում ա, աջու աչքը դնում ձախ ջէբումը, ձախու աչքը դնում աջու ջէբումն ու տանում դնում մի ծովի ափի, որ ժաժ գայ, թէ չէ, ծովն ընգնի: Ինքն էլ ձիուն օզանգու ա տալիս ու ճամփայ ընգնում դ'պա հիւրի մալաքի ամարաթը:

Նա իր գլխի անցուանքը չիմ պատմում ա, ուղում ա, որ ախչկայ հետ պսակուի: Հմա ախչիկը չի ուղում: «Ես ուզէի իգիթի հետ ապրել, նամարդի հետ գործ չունիմ, դու որ քու մօր աչքերը քո ձեռովը հանել ես, դու կարալ չես ախչիկ սիրել, պէտքա գնաս օխտը տարի երգիւր երգիւր մանգաս, աշուղողութին ա՛նես, մեղքերդ լուանաս, որ ես քե՛ ուղեմ»:

— Ի՛նչ լա՛ւ. մի մատնուք տո՛ւ՛ քու մատիցը, որ իմանամ դու ինձ մտիցդ չես գձելու, ասում ա տղէն՝

էրտասուենքը աչքերովմը, Ախշիկը հանում ա իր մատիցը մի մատնուք ու տալիս ա նրան:

Տղէն մատնուքը դնում ա իր մատը: Հանում ա իր թուր ու դալխանը, վէր ա դնում նետուանեղը, հանում իր շորերն ու հագնում մի ձնգլատորած²⁷⁾ ըղքատի շորեր, մի սազ ուսը գծում ու ընգնում աշխար՝ աշխար՝: Ախշկանն ասում ա, որ թէ վրա օխտը տարին էն օրուայ օրը եդ գայ, եդ գայ, թէ չէ, թո՛ղ ծնգնահաց տայ, իմանայ որ նա մեռած ա:

Տղէն սաղ աշխար՝քը ոտի տակն ա ունում, էլ քաղաք չի թողում, էլ գեղ չի թողում, հէջվէլը օխտը տարին թմամում ա: Ախշիկը ճամփայ ա պ'հում, ճամփայ պ'հում, աչքը ճամփին ջուր ա կտրում, իր նշանածը գալիս չի: Օխտը տարին թմամում ա, անցակենում մի օր, անցակենում վրա երկուսը, նշանածը կայ ո՛չ ու կայ ո՛չ: Ախշիկը ծնգնահաց ա հազիր անում, կանչում ա իր մհալի աղկատնուն, քօռերին, քաջալնուն: Վրա իրեք օրը սուփրէն բաց են անում, նստում: Հէնց ողորմաթաս խմելու վախտը որ գայիս ա, տե'նում են տուն մտաւ մի խեղճ անշլակտար աշուղ:

Էն սհաթն Լեւոտ նրան նստացնում են ու փլաւ դնում ըղաքին: Նա փլաւի կէսն ուտում ա, ու մատիցը հանում ա իր նշանածի մատնուքը, դնում փլաւի տակին ու տալիս ասչուն²⁸⁾:

— Տարէք, տուէք թ'գաւորի ախշկանն ու ասէք, որ չիմ²⁹⁾ ուտէ, միջին մի հատ բրինձ չի թողու:

Ասչին տանում ա տալիս թ'գաւորի ախշկանը, ասում ա, որ չիմ ուտէ, միջին մի հատ բրինձ չի թողու:

Ախշիկն ուտում ա, ուտում, ե'բ պրծնելու վրայ ա ըլում, մին էլ տե'նում ա, մի բան ա պսպղում ամանումը. վեր ա ունում տե'նում իր մատնուքը: Էն սհաթն Լեւոտ կանչել ա տալիս իրան կուշտը եդ դարիբ աշուղին: Ե'բ աշուղին տե'նում ա, ճ'նանչում ա նրան սւ ճտովն ընգնում: Խալիսը մնում ա բերանը բաց: Նոր իմացում ա տալիս, որ իր նշանածն եկել ա: Ծնգնահացը դառնում ա հրօսանքահաց: Օխտն օր օխտը գ'շեր հ'րսանիք են անում ու հասնում իրանց մուրազին:

Խէրն ու բարաքաթն էստի, շառն ու շահմաթը լէգզու գլխին:

27) Պատառոտած:

28) Խոհարար:

29) Բուրդ:

ԹՕՌԶՈՒ ՏՂԵՆ

Ըլում են, չեն ըլում մի մարդ մի կնիկ. սրանք ունենում են մի մինուճար տղայ: Ես մարդը թօռչի ա ըլում: Ե՛բ որ հէրը մեռնելիս ա ըլում. կնգանն ասում ա. «ա կնիկ, չ'ըլնիմ, չ'իմանամ որ դու մեր տղին իմ փէշակին տաս. ես հարի՛ր տարի չ'ըջարուեցայ, քնչ դադեցի, որ նա ինչ դադի. թող գնայ, մի ուրիշ փէշակ ս'վորի, իր արևի ձէնն ածէ, ես ինչ էլայ, էլայ, հալբաթ էս էր գրած ճ'կատիս»:

Տղէն վենձանում ա, դառնում 10—15 տարեկան տղայ: Մի օր մէր ու տղայ իրար հետ քաղաքն են գընում: Բ'գարումը մանգալիս էս տղի աչքովը մի թօռ ա ընգնում: Թօռը շատ ա դի՛ր գալիս տղին. նա ընգնում ա մօր ոտներն 'ղաչում, պ'ղատում, որ էդ թօռն իր հ'մար առնու:

—Չէ, չէ. որդի—ասում մէրը—ըլիլ չի, քու հէրը մեռնելիս վասիաթ.¹⁾ ա արել, երկաթէ լուձը դրել շինքիս, որ քե՛ հ'մար թօռ չի առնում, որ քե՛ թօռ—չութենի չի տամ:

—Չէ, մէրա, չէ. պէտք ա էդ թօռն առնուս ինձ մըհար.²⁾ ասում ա տղէն, ընգնում մօր ոտները. «թէ կ'առնուս, էդ թօռն ա, թէ առնուլ չեմ, էդ թօռն ա. ասում ա ու զայիմ բռնում թօռիցը: Մէրը տե՛նում ա, որ տղի ձեռիցը կարում չի պրծնուլ, փող ա տալի ու էն թօռն առնում: Տղէն թօռը շլակում ա ու ուրախ ուրախ տուն գալիս:

Եգսի օրը տղէն թօռը վեր ա ունում գնում ջուրը ձուգը բռնելու: Իրեք հետ.³⁾ 'րեսին խէչահանում ա ու Աստո՛ծ կանչում, թօռը ջուրը գձում: Հէնց որ տե՛նում ա թօռը բան ա ընգել, ալախ-մալախ դու՛ս ա հանում թօռը, տե՛նում որ միջինը մի գորդն ա: Գորդը թօռիցը հանում ա ու ջուրը գձում, փոխփոշիման թօռը ջուրը գձում: Թօռը քաշում ա դու՛ս վրաերկու դօնումն, էլի էն գորդն ա ըլում թօռումը: Տղէն եդ ջուրն ա գձում գորդն ու փոխ-փոշիման թօռը ջուրը գձում: Վրաիրեք դօնումն ա թօռը դու՛ս քաշում, վրաիրեք դօնումն էլ էն գորդն ա ընգնում թօռը: Տղէն էս գօնումը գորդը ջուրը չի գձում. «ադ-բէր, ձուգը չի ընգնում, ձուգը չի ընգնում, էլ ընչքեմ ջուրը գձում գորդը, բալբա սա ա իմ զսմաթը:

Տղէն վեր ա ունում գորդն ու տուն բերում: Գորդը վեր ա գձում հեռու դռան տակին ու ինքը դալիս ա նստում կրակի կշտին: Մէրը 'րիգնաթամիցը տուն ա գալիս, տե՛նում, որ տղէն ունքերը կիտած, մռուլթը կախ արած, օջաղի զրաղին նստած ա.

¹⁾ Էամար:

²⁾ Անգամ:

—Ի՞նչ ես ունքերդ կիտել, որդի, հիւանդ խուճես,—հարցնում ա մէրը, ե՛ր տե՛նում ա, որ տղէն փոշիման նստած ա:

—Ո՞նց չի ունքերս կիտեմ, ա՛յ մէրա, ասում ա տղէն—էս օր 'ռաւոտէն դէսը թօռ եմ գձում, մի հատ գորդն ա բռնածս:

—Ո՛նչինչ չի կայ, որդի, ընչի՞ ես դարդ անում, Աստո՛ճ էդ ա ղրդել, էդ ես բռնել, դու թնչ անես, հալբաթ էդ ա քու զամաթը: 'Ռաւոտը վեր են կենում, տղէն հանդն ա գնում, մէրը գնում ա ժամը: Գալիս են տե՛նում,—ջուրը բերած, տուռն աւլած, դու՛ս ու տուռն վե՛քաղած, ամաննին լուացած, խօրակն եփած, շորերը գձած. . . ամէն բան սարքին ու կարգին. Մէր ու տղայ մնում են գ՛րմացած, թէ էս ո՞վ կըլի էսէնց ամէն բան սարքած ու կարգած. հ՛մա ինչ ղ՛դար փիքը են անում, միտք անում, գլխի չեն ընգնում:

Ե՛լի են դու՛ս գնում մէր ու տղայ, էլ եդ գալիս են տե՛նում, որ 'ռաջուայ նման ջուրը բերած, տուռն աւլած, դու՛ս ու տուռն վե՛քաղած, ամաննին լուացած, խօրակն եփած, շորերը գձած, ամէն բան սարքին ու կարգին:

—Ա՛յ մէրա,—ասում ա տղէն մօրը—բե՛ ես դըռան տակին բուսուռ պ՛հեմ, տե՛նում էս ո՞վ ա գալիս մեր տուռնը սարքն ու կարգը գձում:

Մէրը գնում ա ժամը, տղէն մտնում ա դռան քամակն ու բուսուռ պ՛հում: Քիչ ա կենում, թէ շատ, հլէ՛ մինէլ էնա տե՛նում, սր քնջնիցը դու՛ս էկաւ իր բռնած գորդն ու հուչկի հուչկի անելով⁴⁾ մօտացաւ

օջախին: Միքիչ դէս ու դէն մտիկ արաւ, տե՛հաւ որ ոքմին չիկայ տանը, մին կռը՛ռաց, դառաւ մի հաւի ղդար⁵⁾, մին էլ կռը՛ռաց, դառաւ մի ոչխարի ղդար, մին էլ որ կռը՛ռաց, տրաքուեց ու միջիցը մի ախչիկ դու՛ս եկաւ: Էնէնց սիրուն, որ ո՛նչ լսուած էր, ո՛նչ տեհնուած: Որ տե՛նէիր, կոսէիր, ո՛նչ ուտեմ, ո՛նչ խըմեմ, գ՛շեր ցերեկ նրա շիմշատ բօյուն մտիկ անեմ:

Եդ ախչիկը տեղը վեր ա քաղում, աւելը վեր ունում տուռնն ու դուռը աւլում. ջուր բերում, ամմաննին լուանում, թերեքնին սրբոտում, օջախի չորսի կուռը ջրջրահանում, խօրակն եփում, հէնց ուզում ա, որ տանի աւելը դնէ դռան տակին, տե՛նում ա տղէն էնդի պաղած: Փախչում ա, վեր ունում իր խէշը⁶⁾ որ հագնու: Տղէն վրա ա վազում ու բռնում: Գորդն 'ղաչում ա, պ՛ղատում ա, որ իրան բաց թողու, տղէն թողնում չի: Վեր ա կալնում ու գորդան խէշը կրակը գձում, որ էլ նա հագնու ո՛չ:

Մէրը ժամիցը գալիս ա տուռն, տե՛նում, որ տղէն օջախի ղրաղին նստած ա, նրա կշտին էլ ախչիկ, էնէնց սիրուն, որ ես ախչիկ ասեմ, դու հիւրի մալաք իմացիր. նրա 'րեսի շողքը պատերովն ա ընգած ըլում: Մէրը ե՛ր իմանում ա, որ ախչիկը գորդան միջիցն ա դու՛ս եկե՛, շատ ուր՛խանում ա: Տղին պսակում ա դրա հետ ու թ՛գաւորի պէս ապրում են:

Դրանք մի հ՛րեան են ունենում, մի պառաւ ա ըլում: Դա վեր ա կենում գնում թ՛գաւորի կուշտն ու ասում. «Թ՛գաւորն ապրած կենա. բաս չե՛ս ասել փլան

⁴⁾ Յատկել, թռչկոտել:

⁵⁾ Զափ, քան:

⁶⁾ Մաշկ, մորթ:

փլան տեղը մի մէր ու մի տղայ են ապրում, նրանք մի թ'գաւորի լայեաղ հարսն ունին. ինձ ղօշուն տու՛, գնամ քե՛ հ'մա բերեմ:

Էս պառաւը հետը վեր ա ունում էնդգար ղօշուն, որ մէրին 'ին գնացել, մէրին կըջորանէր, որ ծովի վըրէն 'ին գնացել, ծովը կըց'մաքէր: Ախիկը թուրը վե՛կալած ընգնում ա ղօշունի մէջն ու մի ս'հաթումը չիմնու գլուխն էլ տալի, մ'նին սաղ թողնում, որ գնայ խաբարը տանի թ'գաւորին: Թ'գաւորն ուզենալիս ա ըլում պառաւի գլուխը տա՛, պառաւն ասում ա. էրկու էն ղադար ղօշուն տու՛, գնամ, հ'մի բերեմ:

Թ'գաւորն էրկու էն ղ'դար ղօշուն ա տալիս պ'ռաւին, որ գնայ էն ախչկանը բերէ: Ախիկը թուրը վե՛կալած ընգնում ա ղօշունի մէջը, չիմնու գլուխն էլ տալիս ա. մ'նին սաղ թողնում ա, որ գնայ թ'գաւորին խաբարը տանի: Թ'գաւորը կանչում ա էս պ'ռաւին իր կուշտը, որ գլուխը տայ, թէ զուր տեղը նրա ղօշունը փչացրել ա: Պառաւն ասում ա. «Թ'գաւորն անպրած կենայ, դու էն տղին կանչէ քու կուշտն ու նրան անա, որ գնայ օխտը սարի քմակիցը Արուխանասին ¹⁾ բերէ: Թէ որ կարենայ ոչ բերե՛, գլուխը տալ տու՛ ու կընգանը քե՛ վե՛ կալ:

Թ'գաւորը կանչում ա էս թօռչու տղին, ասում, որ գնայ օխտը սարի քմակիցը Արուխանասին բերէ, թէ որ կարենայ ոչ, գլուխը տայ: Թ'գաւորիցը իրեք օր մհուլ ²⁾ ա ուզում թօռչու տղէն: Թ'գաւորը նրան իրեք

¹⁾ Քառասնամայր (ձիու անուն է):

²⁾ Վամանակամիջոց:

օր մհուլ ա տալիս: Թօռչու տղէն գլուխ ա տալիս թ'գաւորին ու թուլ ³⁾ գալիս տուն:

'Րիգունը տղէն տուն ա գալիս ունքերը կիտած, լացակնքած նստում կրակի ղրաղին: Կնիկը հարցնում ա—Բնչ ասաւ թ'գաւորը. ընչք՞ ես ունքերդ կիտել:

—Ո՞նց չի կիտեմ ունքերս, էն որ թ'գաւորն իր ղօշունով կարում չի բերե՛, ինձ ասել ա, որ բերեմ իր հ'մա: Պէտք ա գնամ օխտը սարի քմակիցը բերեմ Արուխանասին, թէ չէ թ'գաւորը գլուխս տալ պ'տի:

—Եդ դարդակ բանի հ'մա էլ ընչք՞ ես դարդ անում. ասում ա կնիկը: Գնա թ'գաւորիցը օխտը բեռը բամբակ ուզէ, օխտը բեռը քացախ ու արի:

Թօռչու տղէն նի ա հասնում թ'գաւորի կուշտը, վեր ունում օխտը բեռը բամբակն ու օխտը բեռը քացախն ու գալիս տուն:

Կնիկն ասում ա.—օխտն օր ճամփայ կերթաս. ամէն օր մի սար անց կրկենաս. վրաօխտը սարի դօշին կըտե՛նուս մի աղբիր. աղբրի ակը օխտը բեռը բ'մբակովը կըկապես. աղբրի ջուրը դու'ս կոծես, օխտը բեռը քացախը կոծես մէջը. Արուխանասին գըգայ, կըխմէ, կըհարբի, վրէն կընստիս, կըքշես, կերթաս թ'գաւորի տունն ու իրան կըտաս:

Թօռչու տղէն որ էս լսում ա, ունքերը նոր բացվում են. շատ ուրխանում ա. գնում ա թ'գաւորի ամարաթը, օխտը բեռը բամբակ ու օխտը բեռը քացախ ուզում, ճամփայ ընգնում: Օրը մի սար անցկենալով, գնում հասնում ա վրաօխտը սարին. գընում ա աղբիրը, հ'մա որ Արուխանասու ոտնատեղերը տե՛նում ա, վա-

³⁾ Ուզղակի, ուղեղ:

տանիլ: Թօռչու տղէն մի որձ էլ ջուր ծծող իգիթի հ'մա՝ ա մորթում: Նա միսն ուտում ա, դմակը շանը տալիս: Ճամփայ են ընգնում գնում:

Գնում են գնում, շատն ու քիչն Աստո՛ծ գիդէ, տե՛նում են մի ջաղաց օխտն աչքանի. տուն են մտնում, տե՛նում, որ մի մարդ վէր եկող ալիըն ուտում ա ու միալար կանչում. «վնյ հաց, վնյ հաց. ուտեմ փորս դինջանայ»:

Թօռչու տղէն գովում ա նրա իգիթութիւնը:

—Էս քնչ իգիթութիւն ա,—ասում ա ալիը ուտողը,—իգիթութիւնն էն ա, որ ասում են թօռչու տղէն օխտը սարի ք'մակիցը Արուսանասին բերել ա: Բա դուք էդ ո՛ւր էք գնում. ինձ հետներուդ տանիլ չէք:

Ընչք՝ չենք տանիլ—ասում ա թօռչու տղէն—իրեք չի ըլինք, թող չորս ըլինք: Մի որձ էլ նրա հ'մա ա մորթում: Միսն ուտում են, դմակը շանը տալիս ու ճամփայ ընգնում:

Գնում են գնում, շատն ու քիչն Աստո՛ծ գիդէ, տե՛նում են երկու սար իրեք օրավար մին մնուց հեռու: Սարերի գլխին կապած ա մի ճոպան, մէջը մի վենձ ջ'ղացաքար անցկացրած: Մի սարի գլխին մի մարդ ա կանգնած, մէկէլի գլխին մինը: Սա մի ճկթով ջ'ղ'ցաքարին տալիս ա, գնում ա նրա կուշտը, նա ճկթով ջ'ղ'ցաքարին տալիս ա, գալիս ա սրա կուշտը:

Թօռչու տղէն գովում ա սրանց իգիթութիւնը:

—Էս քնչ իգիթութիւն ա,—ասում են նրանք—իգիթութիւնն էն ա, որ ասում են թօռչու տղէն օխտը սարի ք'մակիցը Արուսանասին բերել ա: Բա՛ դուք էդ ո՛րդի էք գնում, մեզ հետներուդ վեր չէք ունիլ:

Ընչք՝ չենք վեր ունիլ—ասում ա թօռչու տղէն—

չորս չի ըլինք, թող վեց ըլինք: Նա երկու որձ ա մորթում, միսն ուտում են, դմակը տալիս շանն ու ճամփայ ընգնում:

Գնում են գնում, շատն ու քիչն Աստո՛ծ գիդէ, տե՛նում են մի ճամփու կշտի մի մարդ գլխի վրայ ցից էլած: Հարցնում են, թէ նա քնչ փէշակ ունի: Ասում ա որ ինչոր մարդիկ ըշխար'ումը խօսում են, նա գիդէ, թէ քնչ են ասում, ո՛ւմ մասին են խօսում:

Թօռչու տղէն գովում ա նրա իգիթութիւնը:

—Էս քնչ իգիթութիւն ա,—ասում ա իմաստունը,—իգիթութիւնն էն ա, որ ասում են թօռչու տղէն օխտը սարի քմակիցը Արուսանասին բերել ա: Բա՛ դուք էդ ո՛րդի էք գնում. ինձ հետներուդ տանիլ չէք:

Ընչք՝ չենք տանիլ,—ասում ա թօռչու տղէն,—վեց չի ըլինք, թող օխտն ըլինք: Մի որձ էլ էստի ա մորթում թօռչու տղէն. միսն ուտում են, դմակը շանը տալիս ու ճամփայ ընգնում:

Գնում են գնում, շատն ու քիչն Աստո՛ծ գիդէ, հասնում են թ'գաւորի ամառաթնուն: Գնում են նրստում հ'րսնախօսի քարի վրէն: Նազիր վեզիրնին գալիս են հարցնում, թէ քնչ մարդիկ են: Թօռչու տղէն ասում ա, որ էն փլան փլան թ'գաւորի մարդիկն են, եկել են ախչիկ ուզող: Թ'գաւորը հարցնում ա, թէ քնչ ղ'դար ոսկի են բերել հետներուն: Ե՛ք իմանում ա, որ մի հատ էլա ոսկի չ'ունին, ասում ա թ'գաւորը. «հաց տուէք ուտեն, գնան, դրանք իմ լայնաղ մարդիկ չեն, թէ առանց ոսկու են եկել. դրանք կարալ չեն իմ ախչկանը պ'հել»:

Նրանց հ'մա՝ մի ընգնանի¹³⁾ խօրակ են եփում

¹³⁾ Մեծ կաթսայ է:

ու ղնում առաջներուն: Ալիւր ուտողն ասում ա. «Հէ-
վելը ես համը տե՛նում ոչ, իմ աղէն կարալ չի ուտել»: Էս ասում ա ու ընգնանին աղաքը քաշում, մի շնչումը
լաւ լպգտորում, կլեկում ու ղնում ղրաղը: «Դէ գնա-
ցէք մէկէլ ընգնանիքը բերէք. էս մի պ'տառովը ես
ո՛նց համը տե՛նում»: Գնում են ամէն մ'նի հ'մա' օխտը
ընգնանի խօրակ եփում ու բերում:

Էգսի օրը թ'գաւորն ե'բ լսում ա էգ, շատ վա-
խում ա. էն ղայգի դժ'ար բաներ ա ուզում նրանց ա-
ղաքը դնել, որ կարենան ոչ գլուխ բերել ու նրանցից
եախա թափէ: Նա ասում ա, որ մի շուն բերեն իր
շան հետ կռուելու: Թօռչու տղէն դու'ս ա կանչում
իր շանը: Որ վրա ա գալիս թ'գաւորի շան վրայ, բգիցը
բռնելն ու խեղդելը մին ա անում: Թ'գաւորը մի փահ-
լէվան ա ուզում, որ իր փահլէվանի հետ կոխ բռնէ:
Թօռչու տղի փահլէվանը թ'գաւորի փահլէվանի ձեռը
բռնում ա, որ հուպ ա տալիս, ձեռը ճռճռում փշրը-
վում ա: Թ'գաւորը ե'բ տե՛նում ա, որ զօռով կարում
չի նրանց հախիցը գալ, ուզում ա նրանց սատանու-
թենով ջնջել: Հրաման ա տալիս, որ ջուրը կտրեն
գ'պա նրանց օթախը, որ նրանք միջին խեղդուին: Զուր
ծծողը դունչը գնում ա դռանն ու մի դօնում հուռ
անում, սաղ ջուրը ց'մաքում ա: Թ'գաւորի իլլաջը որ
կտրում ա, նրանց խօրակը դեղում ա, որ նրանց տայ
կտորէ: Թօռչու տղէն մատնուքը գնում ա խօրակի
մէջը, տե՛նում ա, որ դեղը ջ'գուեց: Խօրակը ղրաղ
են դնում: Թ'գաւորն ասում ա.—լաւ դուք լայեաղ էք
ախչկանս տանելու, հ'մա պէտք ա իմ ախչկայ ամարաթը
վեր ունիք, ուսներուդ տանիք:

Էգ վախտը թօռչու տղէն հարցնում ա իմաստու-
նին, թէ թ'գաւորն էլ բան ունի ասելու, թէ չէ: Ի-
մաստունն ասում ա, որ թ'գաւորի մէլը կտրած ա.
էս գ'շեր խօսում են, որ վաղը էն կուռը ծէգի թէ չէ
ախչկանը մեզ տան: Էգսի օրը ջ'ղցաքարեր ժաժ տուող
իգիթնին ուսներուն տակն են տալիս, որ ախչկայ ա-
մարաթը վեր ունին, տանին, թ'գաւորը թողնում չի:
Ասում ա, ես ղաբուլ եմ, վե՛ կալէք, տարէք ախչկանս,
ո՛նց որ դուք ուզէք: Սրանք վեր են կալնում թ'գաւորի
ախչկանն ու էլ եգ ճամփայ ընգնում:

Իմաստունն իր տեղն ա մնում, ջուր-ծծողն իր
տեղը, ալիւր-ուտողը իրանը, ջ'ղացաքար-ժաժտուողնին
իրանց տեղը: Թօռչու տղէն թ'գաւորի փահլէվանի ու
շան հետ առնում ա թ'գաւորի հ'րսնացուն ու գալի
թ'գաւորի կուշտը:

Թ'գաւորը էնէնց գիդենալիս ա ըլում, թէ թօռ-
չու տղէն էլ եգ գալու չէ, զօրով նրա կնգանը տարած
ա ըլում իր ամարաթը: Ե'բ լսում ա, թէ նա գալիս
ա, հրաման ա տալիս, որ բաղնսի ջուրը գեղեն ու նրան
բաղնիսը տանին, ճամփու կեղտը լուանալու: Թօռչու
տղէն բանը գլխի ա ըլում, ասում ա, որ թ'գաւորը
իր հետ բաղնիս գայ. մէնակ վախում ա, ոչովի էլ մաւա
չի գնում, որ հետը բաղնիս տանի:

Թ'գաւորն ու թօռչու տղէն բաղնիս են մտնում,
թէ չէ, թօռչու տղէն մատիցը հանում ա թ'գաւորա-
կան մատնուքն ու ջուրը գձում. էն սհաթին դեղը
ջրի երէսն ա անում: Թօռչու տղէն թ'գաւորին բօ-
թում ա¹⁴⁾, ջուրը գձում. տե՛նում ա, որ նա ուռաւ
ու տրաքուեց:

¹⁴⁾ Հրում է:

ինքը հագնում ա թ'գաւորի շորերն ու նստում նրա թախտին. ինքը թ'գաւոր դառնում, իր կնիկը թ'գաւորակին. հետի ախշկանը տալիս ա իր փահլէվանին, մօրն էլ կանչում իր կուշտը. օխտն օր ու օխտը գ'շեր հ'րսանիք անում, ուրախանում. . .

Ասծանէ իրեք խնձոր կաթի.

Մինն ասողին, մինը լսողին,

Մինն ալամ աշխար'ին:

ԸԾԽԱՐԻ ԴՕՎԼԱԹԸ

ԸՇԽԱՐՈՒՄԸ ԿԸ ՄՆԱՅ

Ըլում ա չի ըլում մի հարուստ թ'գաւոր: Էն ղայ-
դի հարուստ ա ըլում, որ ոսկին ու էրծաթը ջո-
րէնով ու ուղտերով ա կրելիս, տուն ածելիս ըլում:
Էս թ'գաւորը ինչ ղդար ոսկի, էրծաթ, մարմառ ու
անգին քար ա ունենում, չիմ հ'ւաքում ա, մի ամարաթ
կանգնացնում, ո՛նչ տեհնուած, ո՛նչ լսուած:

Պատերն էրծաթ ա շինում, տակը մարմառ քա-
րից, կտուրը սսկուց: Ե'բոր շինել ա տալիս, պրծնում,
քաղ'քի միջին ինչոր վենձամարդ կայ, չիմնուն էլ
կանչում ա ու մի լաւ հ'րսանիք սարքում: Ե'բոր քէփ-
ներու չաղ վախտն ա ըլում, մին մին հարցնում ա
մէձրած մարդկերանցը, թէ էն թահրի տուն ո՞րդի են
տեհել. ո՞վ ունի նրա ամարաթի պէս ամարաթ:

Ձիմ էլ ասում են.— թ'գաւորն ապրած կենայ. քու
ամարաթնու նմանը ոնչ տեհած ենք, ոնչ լսած. ամէն
մարդի հուշար չի ոսկուց ու էրծաթից, անգին քարից
քօշկ ու սարահի շինել:

Ե՛բոր չիմ էլ թ՛գաւորին գովում են, պըծնում, էնդէն մի հ'լեւոր ա վե՛ կենում ու ասում. «Թ՛գաւորն ապրած կենայ. քու ամարաթն աննման ա, հ'մա Բնչ ասեմ, որ մի պ'կասուլթին ունի, որ ո՛չով բրաուրդ չի արաւ:

— Ա.ս, տե՛նում, Բնչ պ'կասուլթին ունի, — ասում ա թ՛գաւորը հմբարտ հմբարտ:

Հ'լեւորն ասում ա. «Թ՛գաւորն ապրած կենայ. ամէն բանը լաւ ա, հ'մա զուր տեղն ես դուռը շինել տուել:

Ե՛բոր լոում են հ'լեւորի խօսքերը, փորխոցն ¹⁾ ընդնում ա նրանց մէջը:

— Դեռ լաւ լսեցէք, եդնա վրէս ծիծաղեցէք, — ասում ա հ'լեւորը, — որ ամարաթը դուռը չէր ունեցել, թ՛գաւորը հաւիդե՛նս հաւիդեհից միջին կըմնէր, հ'մա հ'մի կըմեռնի, էս ոսկին ու էրծաթը էստի կըթողնու, իրեք գաղ պատանը կառնու ու էս դռնովը դուս կերթայ. . . »: Էս որ լսում ա թ՛գաւորը, մատը կծում ա, շատ տխրում:

Մ Ո Ջ Ի Ն

Ըլում են, չեն ըլում մի մարդ մի կնիկ: Սրանք մի 'րեխայ էլա ունենում չեն: Շատ ու շատ ռահմով են ըլում: Ով թասով ա տալիս ըլում, սրանք խանով են տալիս, ով խանով ա ըլում տալիս, սրանք ջուալով են տալիս: Նրանք շատ հարուստ են ըլում. հ'մա մինն էլ ա նրանց աչքումը գալիս ¹⁾ չի ըլում: Նրանք հէնց միալար ասելիս են ըլում. «Էհ, ընչե՛նք, ըստ ա պէտքն էս զադար դովլաթը, էս անքուն ցեցը, ե՛ր մենք մի 'րեխայ չունինք, որ նրանով խնդանք, ուր խանանք: Երնէկ Աստուծ սրա կեսը, կիսի կեսն էր մեզ տուել ու մի սիրուն տղայ. . . »

Ե՛բոր նրանք ջիլիզ ²⁾ պ'ռաւած են ըլում, մէլներուն կտրած, որ 'րեխայ ունենան, մի դօնում դրանց տուն ա գալիս մի դարվիշ: Կնիկը որ լիութուռը ղքատափայ ա տալիս, դարվիշը հարցնում ա. «Այ քերա, ընչի՛ ուր՝ շնին բռնով ու թասով են փայ տալիս, դու կօղով:

— Էհ, Բնչ անեմ, այ իմ աղբէր, — ասում ա պառաւը. — ընընդան օջախ ենք, անքուն ցեցի տէր, տուն ու դուռը լիքը, ուտող չունինք. էտէնց լիութուռը տալիս ենք, ես ֆոգու կըլի, ես արեւի»:

1) Բարձր ձայնով ծիծաղ:

1) Հաւանք:

2) Բոլորովին:

Գարվիշը ջեբիցը հանում ա իրեք խնձոր ու պ'ռաւին տալիս. «էս խնձորնին վե՛ կալ. վրաիրեք օրը մին մին կե՛³⁾», դեռ տարին չ'անցկացած տղայ կ'ունենաս»:

Պառաւը խնձորնին վեր ա ունում ու տանում թրէքին շարոտում: Բիգունը ժամն ա գնում ու տուն գալիս. մտիկ անում խնձորնուն. էն դայդի շափաղին են տալիս ըլում, որ սիրտը թրթռում ա, էլ կարում չի համբերել. վեր ա կալնում ու մի խնձորի թշիցը մի լաւ կծում: Էն դայդի անոշ ա ըլում խնձորը, որ բերնի ջուրը ըղու ա ըլում: Պառաւը վեր ա ունում, իրեք խնձորն էլ ուտում: Անցակենում քիչ վախտ, էս պառաւը երկուֆոգիստնում ա: Անցակենում իննը ամիս, իննը օր, իննը սհաթ, պառաւը բերում ա մի ֆորթ: Խեղճ պառաւն ուրիշանալու տեղ սե օր սուգ ա նըստում: Ո՞վ լաց կըլի քու պառաւը, ով չի լաց ըլիլ, քու պառաւը: Գշեր ցերեկ աղի էրտասունք ա վեր ածում, ու դարվշին անըծքաչոր անում:

Վրայ մի տարին մարդը մեռնում ա: Խորթն էլ մոզի դառած ա ըլում. 'ռաւոտները գնում ա հանդը 'րածելու, 'րիգները տուն ա գալիս, մօրը բարի 'րիգուն ասում ու կրակի ղրաղին խտոր ընգնում⁴⁾ քնում:

Էսէնց անց ա կենում իրեք տարի: Մի 'րիգու մոզին վեր ա կալնում ու մօրն ասում. «այ մէրա, ես էսա հասակս առել եմ, պէտք ա կնիկ ուզեմ. 'ռաւոտահանայ վաղը վե՛ կըկենաս կերթաս թ'գաւորի կուշտը, կոսես իմ մոզին քու ախչկանն ուզում ամ. . .»: Պառաւը մնում ա վերքաշուած. դեռ հլա

սիրտ անելիս չի ըլում, վերջն ասում ա, հալբաթ էստի մի բան կայ, թէ չէ՝ նա ո՞նց ջուռիաթ կոնէր, թ'գաւորի ախչկանն ուզելու: Պառաւը ճամփայ ա ընգնում գնում թ'գաւորի կուշտը:

Պառաւը թուշ գնում ա, նստում թ'գաւորի խնամ-խօսի քարի վրէն: Թ'գաւորի նազիր վէզիրնին գալիս են, ուզում են վե՛ կացնեն. նա վեր չի կենում: Ասում ա, որ գնան թ'գաւորին իմաց տան, թէ մի պառաւ ա եկել, ուզում ա թ'գաւորի ախչկանն իր մոզու հմար ուզէ: Թ'գաւորը հրաման ա տալի, որ պ'ռաւին իր կուշտը կանչեն: Պառաւին կանչում են թ'գաւորի ամարաթնին:

— Ի՞նչ խօսք ունիս, այ մէրա, հարցնում ա թրգաւորը քաղցրութենով:

— Թ'գաւորն ապրած կենայ, — ասում ա պառաւը, իմ մոզին ախչկանդ ուզում ա:

— Շատ լաւ. թող ուզէ, ասում ա թ'գաւորը. հմա իրեք բան ունիմ նրանից ուզելու. թէ որ կատարեց, խիստ լաւ. թէ չէ ու նրա գլուխը տալ կըտամ: Գնա՛ քու մոզուն ասա, որ ինձ մի ոսկէ սինի⁵⁾՝ ղրգէ, ոսկով լիքը, ոսկէ սինով ծածկած: Պառաւը վեր ա կենում ու փոխփոշիման տուն գալիս:

'Րիգունը մոզին հանգիցը տուն ա գալիս տե՛նում, որ մէրն ունքերը կիտած, տխուր ու տըրտում նստած ա օջախի ղրաղին:

— Բարի 'րիգու, այ մէրա, ընչի՛ ես էտէնց ունքերդ կիտել. ի՞նչ ասաւ թ'գաւորը:

³⁾ Կե՛ր:

⁴⁾ Պառաւը, մեկնուել:

⁵⁾ Պղնձէ մեծ աման է շրջանակաձև:

—Ո՛նց չի ունքերս կիտեմ, ա՛յ որդի, ախրը մեր քնչ բանն ա թ՛գաւորի ախչիկ ուզել։ Էն զայդի բաների ա տեղակ տալի, որ մեր տուն ու տեղը ծախենք, էլ չենք կարալ նրա ուզածը տալ։

—Ելլըհէ, ա՛յ մէրա, քնչ ասաւ։

—Թ՛գաւորն ուզում ա մի ոսկէ սինի, ոսկով լիքը ոսկէ սինով ծածկած։

—Հէնց դրա հմար ես դարդ անում։ Դրա բանը հեշտ ա. ասում ա մողին. ըիգունը քնելիս վե՛ կալ մի պղնձէ սինի, մի սև փո՛ղ դի մէջը, մի պղնձէ սինով ծածկէ, դի ծալքի վրէն. ՛աւոտը հէչվէլ իմ վե՛ կե- նալը ո՛նչ ծալքին մօղենաս, ո՛նչ սինին ժաժ տաս։

Ոնց որ ասել էր մողին, պառաւը կատարում ա։ Մթնում ա, քնում են։

Եգսի ՛աւոտը վեր են կենում, տե՛նում, որ պղնձէ սինէնին ոսկի են դառել։ միջի փողն էլ ոսկէ փողեր, սինին լցուել, դրաղներիցը վեր ա լծափվում։

Պառաւը վեր ա կալնում, տանում թ՛գաւորին տալիս։ Թ՛գաւորն ասում ա. — Գնա՛ քու մողուն ասա, որ իմ ախչկայ հմար մի ձեռք շոր դրգէ, որ ո՛նչ ձեռք ըլի դիբած, ո՛նչ ասեղ ժաժ եկած։ Պառաւը վեր ա կե- նում ու փոխփողիման տուն գալիս։

Ղիգունը մողին հանդիցը տուն ա գալիս, տե՛նում որ մէրը ունքերը կիտած, ախուր ու տրտում օջախի կշտին նստած ա։

—Բարի Ղիգու, ա՛յ մէրա, ընչե՛ ես էտէնց ուն- քերդ կիտել, քնչ ասաւ թ՛գաւորը։

—Ո՛նց չի ունքերս կիտեմ, ա՛յ որդի, ախրը մեր քնչ բանն ա թ՛գաւորի ախչիկ ուզել։ Էն զայդի բա-

ների ա տեղակ տալի, որ տուն ու տեղ ծախենք, էլ չենք կարալ նրա ուզածը տալ։

—Ելլըհէ, քնչ ասաւ։

—Թ՛գաւորն ուզում ա իր ախչկայ հմար մի ձեռք շոր, որ ո՛նչ մարդու ձեռք դիբած ըլի, ո՛նչ վրէն ասեղ ժաժ եկած։

Հէնց դրա հմար ես դարդ անում. դրա բանը հեշտ ա. — ասում ա մողին — ըիգունը քնելիս վե՛ կալ մի սինի, միջին մի թգնքու տերև ու մի սինի էլ վրէն ծածկէ, դի ծալքի վրէն, ՛աւոտը հէչվէլ իմ վեր կե- նալը ո՛նչ ծալքին մօղենաս, ո՛նչ սինին ժաժ տաս։ Ոնց որ մողին ասել էր, կատարում ա։ Մթնում ա, քնում են։

Եգսի ՛աւոտը վեր են կենում, տե՛նում որ պղնձէ սինէնին ոսկի են դառել։ թգնքու տերևը դառել ա մի ձեռք շոր, որ ո՛նչ վրէն ասեղ ա ժաժ եկած, ո՛նչ մար- դու ձեռք դիբած։ Պառաւը վեր ա կալնում, տանում թ՛գաւորին տալիս։

Վրախիք գօնումն ասում ա թ՛գաւորը. «գնա՛ քու մողուն ասա, որ իմ ախչկանը հէնց պէտք ա տուն տանիս, որ ո՛նչ գլուխն արև տե՛նու, ո՛նչ ոտը գեղին։ Պառաւը վեր ա կենում ու փոխփողիման տուն գալիս։ Ղիգունը մողին հանդիցը տուն ա գալիս, տե՛նում, որ մէրը ունքերը կիտած, ախուր տրտում օջախի կըշ- տին նստած ա։

—Բարի Ղիգու, ա՛յ մէրա, ընչե՛ ես էտէնց ուն- քերդ կիտել, թ՛գաւորն քնչ ասաւ։

—Ո՛նց չի ունքերս կիտեմ, ա՛յ որդի, ախրը մեր քնչ բանն ա թ՛գաւորի ախչիկ ուզել։ Էն զայդի բա-

ների ա տեղակ տալիս, որ տուն ու տեղ ծախենք, էլ չենք կարալ նրա ուզածը տալ:

— Ելլըհէ, ինչ ասաւ:

— Թ'գաւորն ուզում ա, որ իր ախջկանը էն դարդի տուն տանիս, որ հնչ գլուխն արեւ տե'նու, հնչ ոտը գեղին:

— Հէնց դրա հմար ես դարդ անում. դրա բանը հեշտ ա. ասում ա մողին. — րիգունը քնելիս մի ջուալ լցրո՛ւ փալաս-փուլուսով ու տաշեղնով ու դի' ծալքի վրէն. հէջվէլ իմ վերկենալը հնչ ծալքին մօտենաս, հնչ ջուալը ժաժ տաս:

Ոնց որ մողին ասել էր, կատարում ա: Մթնում ա, քնում են:

Գ'շերուալ մի վախտը մողին վեր ա կենում ու վերունում ջուալը, ճամփայ ընգնում դպա թ'գաւորի ամարաթնին:

Գնում ա որ հասնում նրա օթախնուն. մին տաշեղ ա գնում, մին փալաս, մին տաշեղ, մին փալաս. . . հէջվէլ իրանց տունն. ու գալիս ա կրակի ղրաղին խտոր ընգնում, քնում:

Եգսի 'ռաւոտը վեր են կենում տե'նում, որ տաշեղ-խուշուրնին դառել են ուռի ծառեր, փալաս-փուլուսնին դառել են խալիչէք:

Մողին վեր ա կալնում զուռնայ, դհօլ ու ճամփայ ընգնում դ'պա թ'գաւորի ամարաթնին: Թ'գաւորն օխտն օր օխտը գ'շեր հ'րսանիք ա անում ու ճամփու գնում իր ախջկանը մողու հետ:

Գ'շերը, ե'բ փէսէն հարսի կուշտը պտի գնալ, մին էլ տենում ա հարսը, որ մողին կաշին հանեց ու դրեց ղրաղը: Կաշուի միջից մի տղայ ա դու'ս գալիս, որ

'րեգնակի նման մարդի աչք ա ծակոտելիս ըլում: Ախջիկը շատ ուր'խանում ա: Գնում են. էգսի 'ռաւոտը տղէն վեր ա կենում, էլ եդ հաղնում իր կաշին, դառնում մողի ու գնում հանդն 'րածելու:

Էսէնց անց ա կենում մի օր, երկու օր, իրեք օր. ախջիկը շատ 'ղաչում, պ'ղատում ա իր մարդին, որ էլ կաշին հագնու ոչ. հմա մարդը անում չի: Ախջիկը նրա ջգրու մի գ'շեր վեր ա կենում ու մարդուց թաքուն նրա կաշին թորնի մէջը գծում, երում:

Եգսի 'ռաւոտը մարդը վեր ա կենում, մանգալիս, կաշին գդնում չի: Հայ էս պուճախ կաշի, հայ էն պուճախ կաշի. չէ, կայ ոչ ու կայ ոչ: Մարդը դառնում ա աղունիկ ու դու'ս թուչում:

Կնիկը վեր ա կալնում իրեք խնձոր ու նրա եղնէն ճամփայ ընգնում: Շատ ա գնում, թէ քիչ, տենում ա ճամփին մի 'րեխայ. «այ ախպէր, մարդ չես տեհել դէսը գնալիս»:

— Զէ, այ քիրա, ասում ա էն տղէն, — հմա 'ռաւոտահան դէսը մի աղունիկ թուած գնէր»: Կնիկը խընձորնուցը մինը տալիս ա էդ տղին, ինքը գնում:

Շատ ա գնում, թէ քիչ, տե'նում ա մի մէջ-մարդ ճամփէննի գալիս. «այ ախպէր, դէսը մարդ չես տեհել գնալիս»:

— Զէ, այ քիրա, ասում ա էն մարդը. — հմա ճաշին դէսը մի աղունիկ գնէր թուած»: Կնիկը տալիս ա խնձորնուցը մինն էդ տղամարդին, ինքը գնում:

Շատ ա գնում, թէ քիչ, ռաստ ա գալիս նրան մի հլւոր ճամփէննի գնալիս. «այպեր, դէսը մարդ չես տեհել գնալիս»:

— Զէ, ախչիկս, ասում ա հ'լեորը, հմա նոր մի աղունիկ գնէր թռած, որ մի քիչ եգին գնաս, եղնէն կհասնուս: Կնիկը վերջի խնձորն էլ նրան ա տալիս ու գնում:

Շատ ա գնում, թէ քիչ, տե'նում հրէս իրան մարդուն թռած գնալիս: Նրան տե'նուն ու աղունիկ դառնալը մին ա ըլում: Մարդի եղնէն որ հասնում ա, մարդը մի անտակ ծովի մէջն ա ընգնում: Կնիկն էլ նրա եղնէն ընգնում ա ծովի մէջը: Երկունսն էլ իրար գրնում են ու ծովի տակին ապրում, որ մարդիկ նըրանց տե'նուն ոչ:

Խէրն ու բարաքեաթն էստի, շառն ու շուռը լէգ-զու գլխին:

ԱՍՏԾՈՒՆ ԳԱՆԳԱՏ ԳՆԱՅՈՂ

Մ Ա Ր Դ Ը

Ըլում ա չի ըլում մի մարդ: Նա ոնչ կնիկ ա ունենում, ոնչ ըրէխայ, մէնակ իր զլուխն ա ըլում. հմա էն դայդի ըլարկոտ ա ըլում, որ պէճն աչքին դնէիր, տեղիցը ժաժ չէր գալ: Որ տե'նում ա սովիցը մեռնում ա, մահը բգին չոքել ա, միտք ա անում, որ գնայ Աստծուն գանգատ, որ նա իրան անբախտ ա ստեղծել, հմի իրան ռազի անէ:

Ճամփէննի գնալիս նրան մի գէլ ա ռաստ գալիս: — Բար՝ աջողում, ալ ճամփորդ աղբէր, — ասում ա գէլն էս մարդուն, — խէր ըլի, ո՞րդի ես գնում:

— Բարու տէր ըլիս, գէլ աղբէր, — ասում ա ճամփորդը. — գնում եմ Աստծու կուշտը գանգատ, որ ինձ անբախտ ա ստեղծել:

— Թէ քու Աստոծը կըսիրես, ե'ր Աստծու կուշտը հասնուս, Աստոծ մուրազդ տայ, ինձ էլ միտդ բի. ասա, որ ճամփին մի խեղճ գէլ ես տեհել, զլխացաւիցը գիդէ ոչ, թէ քնչ անէ. տես սրան քնչ ճար կայ:

— Աչքիս վրայ, գէլ աղբէր, — ասում ա մարդն ու իր ճամփէն գնում:

Շատ ա գնում, թէ քիչ նրան մի բ'ղմանչի ա ռաստ գալի:

— Բար'աջողում, այ ճամբորդ աղբէր, — ասում ա բ'ղմանչին, խէր ըլի, էդ ո՞րդի ես գնում:

— Բարու տէր ըլիս, բ'ղմանչի աղբէր, — ասում ա ճամբորդը, — գնում եմ Աստծու կուշտը գանգատ, որ ինձ անբախտ ա ստեղծել:

— Թէ քու Աստոծը կըսիրես, ե'բ Աստծու կուշտը Հասնուս, Աստոծ մուրազդ տայ, ինձ էլ միտդ բի' ասա որ ճամփին մի խեղճ բ'ղմանչի ես տեհել, ասա, որ ճանճերն ու կրէտնին, Հաղողը Հասնում ա թէ չէ, ուտում են. ես էլ մի քեասիբ մարդ եմ, կարում չեմ եօլա գնալ. սրան ի՞նչ ճար կայ:

— Աչքիս վրայ, բ'ղմանչի աղբէր, — ասում ա մարդն ու իր ճամփէն գնում: Շատ ա գնում, թէ քիչ, նրան մի էծ ա ռաստ գալի:

— Բար'աջողում, այ ճամբորդ աղբէր, — ասում ա էծը. — խէր ըլի, էդ ո՞րդի ես գնում:

— Բարու տէր ըլիս, էծ աղբէր, — ասում ա մարդը — գնում եմ Աստծու կուշտը գանգատ, որ ինձ անբախտ ա ստեղծել:

— Թէ քու Աստոծը կըսիրես, ե'բ Աստծու կուշտը Հասնուս, Աստոծ մուրազդ տայ, ինձ էլ միտդ բի' ասա, որ ճամփին մի էծ տեհայ. պոզերն էն ղղար վենձացել են, որ երգնքին դէմ են էլել. էլ կարում չի գլուխը կռացնել ու խոտ 'րածել: Սրան ի՞նչ ճար կայ: Թէ որ կուղես, արի ես չոքեմ, մէջքս ի՞նչ¹⁾ ու պոզե-
րովս բ'ձրացի Աստծու կուշտը:

Էս խօսքն ասում ա էծը, չոքում. մարդը նրա մէջքն ա ըլում, պոզերովը բ'ձրանում, գնում Աստծու կուշտը. ընգնում ա Աստծու ոտներն 'ղաչում, պ'ղա-
տում, որ իրան ռազի անէ: Աստոծն ասում ա. գնա, քու փայ դովլաթը ես ղրկել եմ. յեգին գնա, որ եղնէն Հասնուս: Իծի Հ'մա' մի սղոց ա տալիս, որ պոզերը սղոցէ: Բ'ղմանչու Հ'մա' ասում ա, որ իրան բաղը բ'չփորէ, խաղինա կըգգնու: Գիլի Հ'մա' էլ ասում ա, որ ճամփին մի շաշ մարդ կըգգնու. նրան վերկոխէ ուտէ, գլխի ցաւը անց կըկենայ:

Էս մարդն Աստծուց շնորհակալ ա ըլում, վեր ա ունում սղոցն ու իծի պոզերովը դըվէր գալիս²⁾: Ե'բ որ գեգնին ա Հասնում, սղոցով իծի պոզերը կտրում ա ու ճամփայ ընգնում վազում:

Գալիս ա գալիս, Հասնում ա էն բ'ղմանչուն: Բ'ղմանչուն ասում ա, որ իր բաղը չիմ մի լաւ արի-
մարէ³⁾ բ'չփորէ, խաղինա կըգգնու: Բ'ղմանչին ասում ա. «այ աղբէր, ե'բոր էդ ղայդի լաւ խաբար բերիր ինձ Հ'մա, արի Հետ իրուր փորենք, ինչոր գգնունք, կի-
սումը կէս անենք. կէսը քե', կէսն ինձ:

— Զէ, բ'ղմանչի աղբէր — ասում ա մարդը, ես դրա վախտը չունիմ. իմ դովլաթն Աստոծ ղրկել ա, ես պէտք ա վազեմ, որ եղնէն Հասնում:

Շատ 'ղաչում պ'ղատում ա էս բ'ղմանչին, որ էն մարդը կանգնի, իրան քօմագ անէ, դադած փողը կէս անեն, Հ'մա մարդը լսում չի, տալիս ա անցկենում:

¹⁾ Իջնել:

²⁾ Խառնել:

¹⁾ Լինել բայի հրամայականը:

Գնում ա գնում, գէլն ա ռաստ գալիս: Գիլին ասում ա, որ ճամփէննի մի շաշ մարդ գնալիս կըլի. նրան վերկոխէ, ուտէ, գլխացաւը անց կըկենայ:

— Եբ'որ իմ ցաւին դարման բերիր, շատ շնորհակալ եմ, այ աղբէր—ասում ա գէլը—բաս քու դովլաթն ուր ա:

— Իմ դովլաթը գնում ա, ես պէտք ա եղնէն վազեմ, որ հասնում:

Եբ'որ մարդը միքիչ հեռանում ա, գէլը եղնէն դի ա տալիս (կանչել), որ կանգնի:

— Դու ուր'ջի հ'մա՝ չըջարվում ես ու պարապ տեղը ճամփէննի վազում, քիանից էլ շաշ մարդ ես ո՞րդի պտիմ ճարել:

Էս ասում ա ու վեր կոխում ուտում մարդուն:

Աստծանէ իրեք խնձոր կաթի. մինն ասողին, մինը լսողին, մինն ալամ ըշխարին:

ՓԵՇԱԿԸ ՈՍԿԻ Ա

Ըլում ա չի ըլում, մի շատ հարուստ թ'գաւոր ա ըլում: Վախտ վախտ սա իր նազիր վեզիրնուցը թաքուն ըղքատի շորեր ա հագնելիս ըլում ու քաղաքէ քաղաք, գեղէ գեղ մանգալիս ըլում թէ տենու խալիսը իր վրայ քնչ ա խօսում:

Մի դօնում էլ մանգալիս մի գեղում տե'նում ա մի սիրուն ախչիկ. էն դայդի սիրուն, որ մարդ տե'նէր, կոսէր ոնչ ուտեմ, ոնչ խմեմ, նրա շիմշատ բօյուն մըտիկ անեմ:

Եբ'որ թ'գաւորը տուն ա հասնում, էգսի օրը իր նազիր վեզիրնուն ասում ա. կերթաք էն փլան ու փլան տեղը մի գեղըցու ախչիկ կայ, ես նրան հ'ւանել եմ, ասէք, որ թ'գաւորն ուզում ա:

Նազիր վեզիրնին գնում են, գգնում թ'գաւորի ասած գեղը, տ'ենում են ախչկանը, խելքներուն գընում ա, մնում են մայիլ էլած: Ախչկայ հօրն ու մօրն ասում են, որ թ'գաւորը նրանց ախչկանը հ'ւանել ա, իրան կնիկ ա ուզում:

Գեղըցին ինքն աղքատ մարդ, խելքը հտրում չէ, որ թ'գաւորը լայեղ անէ իրանց ախչիկն ուզէ. հ'մա վերջը, եբ նրան բզբըում են¹⁾ ասում ա.

— Սենք թ'գաւորի ղուլն ենք, եբ'որ թ'գաւորը հրամայում ա, մենք քնչ պտինք ասել. թող ուզէ:

Վերջն էս մարդը հարցնում ա իր ախչկանը. «այ որդի, նազիր վեզիրնին եկել են, ասում են, որ թ'գաւորը քե' ուզում ա, քնչ ջուղաք ես տալիս. քնչ անենք: — Թ'գաւորն քնչ փէշակ ունի. հարցնում ա ախչիկը:

— Վո՞ա, ախչի, քնչ ես ասում, գժուել խօ չես. քնչ փէշակ պտի ունենայ թ'գաւորը. նա ըշխար'իս տէրն ա. ինչ ուզէ, կոնէ, ինչ ուզէ—կոսէ, ոնցոր ուզէ, կապրի. մենք չիմս. էլ նրա ղուլն ենք:

¹⁾ Ստիպել, նեղել:

— 25, ասում ա ախչիկը — իմ մարդը պէտք ա մի փէշակ էլա գիդենայ, ես անփէշակ մարդին կնիկ չեմ գնալ:

— Թ'գաւորը մնում ա վերքաշուած. հ'մա ինչ անէ. ախչկայ ծէրա²⁾ գնում ա մի հեշտ փէշակ ս'վորում — Թ'ղքադրու թիւն: Ե'բոր ս'վորում պրծնում ա, մի լաւ աննման թաղիք էլ իր նշանածի հ'մա ա գձում ու ղրկում նրա կուշտը: Ախչիկը շատ հ'ւանում ա. իրան հօրն ու մօրը մնաք բարով ասում ու նազիր վէզրնու հետ վե'կենում գնում Թ'գաւորի կուշտը:

Թ'գաւորն օխտն օր օխտը գ'շեր հ'րսանիք ա անում. պսակվում են նրանք, փառքով ու պատուով ապրում: Մի տարի ա անց կենում, թէ երկու տարի. Թ'գաւորն էլ եդ³⁾ 'ռաջուայ պէս ըղքատի շորեր ա հագնում ու քաղ'քէ քաղաք, գեղէ գեղ մանգալիս, թէ տե'նու խալխն իր վրայ ինչ են խօսում:

Մի դօնում էլ էտէնց մանգալիս ընգնում ա էն ղայդի մարդկերանց ճանգը, որ նրան ծախում են մի վենձաւորի վրայ, ե'բ իմանում են, որ նա լաւ թաղքադրութիւն գիդէ:

Վենձաւորը սրան մի մութն օթախ ա տանում, բուրդ, անեղ, թագ տալի, որ բուրդ գդէ, թաղիք հարէ: Թ'գաւորն էն ղայդի թաղիքնի ա գձում, որ սաղ աշխար'ը ման 'իր եկել, հատն ու կտորը գգնուլ չիր: Մի դօնում վենձաւորի կնիկն ասում ա. «այ մարդ, բի մեր Թ'ղքադրին մի լաւ թաղիք հարել տո՛ւ, տա՛ր Թ'գաւորին փէշքաշ, բալքա մեզ մի բան բաշխէ:

²⁾ Պատճառով, ի սէր:

³⁾ Նորէց:

Վենձաւորը լսում ա կնգայ խօսքին. գնում ա Թ'ղքադրի կուշտն ու ասում. «ուզում եմ Թ'գաւորին մի բան փէշքաշ անեմ, մի լաւ թաղիք հարէ, հ'մա լաւ տես, էն ղայդի թաղիք պտիս հարել, որ հատն ու կտորը ըշխար'ումն էլած չի ըլի. որ տանիմ Թ'գաւորի օթախումը փռեմ, մի մազի ղգար ո՛նչ աւել գայ, ո՛նչ պակաս. թէ էս ղայդի թաղիք չես կարացել հարել. գլուխդ տալ կրտամ:

Թ'գաւորը որ էս լսում ա, սիրտը փորումն ուլ-լաղ ա ըլում: Դէ՛ Թ'գաւորն ինքն ա էլի՛, իր օթախի լէնքն էլ գիդէ, երկէնքն էլ: Թ'գաւորը դրուստ վենձաւորի ըսածի պէս մի թաղիք ա հարում. եդի կռանն էլ դրում իր կնգանը, որ իրան տեղը շատ տարգուն⁴⁾, գայ ըգատէ: Հ'մա էն ղայդի ա գրում, որ մէնակ Թ'գաւորի կնիկը կարէր կարգալ:

Վենձաւորը շատ ուր'խանում ա. վեր ա կալնում էս թաղիքը, Թ'գաւորի ամարաթնին մին ա ասում ու գնում:

Նազիր վէզրնին Թ'գաւորի կնգանը իմաց են տալիս, որ իրան մի թաղիք են փէշքաշ բերել: Թ'գաւորի կնիկը թաղիքը տուն ա բերել տալիս, փռում օթախումը, տե'նում, որ ոնչ մի մազը աւել ա, ոնչ մի մազը պակաս. էն սհաթը նա խելլամիշ ա ըլում⁵⁾ Թաղքի չորսի կուռը լաւ ակն ա ածում. լաւ մտիկ տալի. մի պենջղումը⁶⁾ տենում ա գրած բան. կարդում ա, իմանում, որ Թ'գաւորի տեղը տարգուն ա,

⁴⁾ Դժուար, նեղ:

⁵⁾ Հասկանալ:

⁶⁾ Տոնում, ծայրին:

կարգալնու բաշտան նա սըփրթնում ա, Հէչվէլ էդ վախտը թ'գաւորը շատ էր ըղքատի շորեր հագած ու ման եկած, շաբաթնով, ամիսնով ու տարով եղացած ⁷⁾ Հ'մա որ ասես ⁸⁾ գլխովն անցկացած չէր, որ թ'գաւորի գլուխը էդ օյինը կըզէր:

Էն սՀաթն Լէտ հրամա'ում ա, որ էն թ'ղբադրին սաղսլամաթ իր կուշտը բերեն:

Նազիր վէզրնուն էս վենձաւորի հետը ղրկում ա, գնում են նրա տունը. մտնում էն մութն օթախը, թ'գաւորն էն ղայդի փոխուած ա ըլում, որ նրան էլ ճ'նանչում չեն: Նրան բաղնիս են տանում, լեղացնում, թազայ շորեր տալիս, որ հագնու. տանում են թ'գաւորի ամարաթնին: Վենձաւորը նրան խրատ ա տալիս. ըսէնց կանգնի. ընէնց գլուխ տուր, էս ասա, էն չասես. մի խօսք նրան ամէն բան ս'վորցնում ա, թէ թ'գաւորի կշտին ինչ պտի ասել, ինչ չէ:

Թ'գաւորը որ մտնում ա իր օթախը, կնիկը նրան էն սՀաթին ճ'նանչում ա. ընկնում ա նրա խտիտը, փ'թաթվում, պաչպչորում. . . շատ ուր'խանում:

Իրուստ ես ասել, այ կնիկ, — ասում ա թ'գաւորը — ղրուստ որ դարգաի թ'ղբադրութիւնն էլ թ'գաւորութենիցը բաձր ա:

Խէրն էստի, շառն ու շահմաթը լէզգու գլխին:

ՈՒՍՏԱՅ—ՆԱԶԱՐԻ

Ա. Ս Ի Ա. Ծ Ը *)

(ՍԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

Հին-Բայազիդու բարբառ.

Ժ ուկով-ժամանակով ըստուց հառէջ՝ Բայազիդ մէ՛ նաջար ա հըլնում. Էնենց աբու-հաջիով, Էնենց առ ու փրով, Ասու վախը սրդին, որ էլ ինչ ասեմ: Էս նաջարը պսակուկ ա հըլնում չիրան խարջը մէ՛ նամուսով ախչկայ խետ. Էնենց մէ՛ սիրուն, Էնենց անղալագ, որ արեքակին ասում ա՝ դու մի հըլնի, Էս հըլնեմ. Էնենց մէ՛ հուրի-մալաք, մէ՛ թառան-թըրն-դազ: Էս նաջարը սաղ օրն էթում ա չիր դիքէանը աշխատում ա, չիրգունը դառնում ա տուն, չիր կնգայ խետ անուշ-անուշ ասում, խօսում, ծըձաղում, մէ՛ կտոր խաց ուտում՝ Ասուն խինդ դան փարք տալում, հըլնում չիրար գրկում քնում: Յառաւտունը էլի շուտ հըլնում, էթում չիր բանին: Էսմալ աբում են:

Մէ՛ դան ըտեղի փաշէն էդ նաջարի կնգայ թարիֆը լսում ա, մտքին դնում ա որ ընդուր տէնայ: Որ չի տէնում, խելքը գլխիցն էթում ա, ասում ա. «Հայ գիդի, մէ՛ նաջար մարդ էսմալ կնիկ ունէնայ, ես չէ». . .

Մէկէլ օրը ապում ա չիր «չաւուշ ներին», որ էթան էն նաջարին կանչեն: Նաջարը գալում ա ձեռ-

7. Աւաղած:

8) Ամեն ինչ:

*, Սոյն աւանդութիւնը յանձնել է մեզ Հին-Բայազիդի պ. Յակոբ Ղազարեանցը:

ները դրած դռնին, գլօխ ա տալում, ասում ա. «Հըն-
չես կանչէր ես, փաշէն աբրած կէնայ. թնչ ես ասում ես»:

— Կանչէր եմ քե՛ մէ՛ «խզմաթ» տալում, թէ չես
արե՛ գլօխդ զանել կտամ»: Հէգուց սաբախտան շուտ
քեզնից ութ բեռ սղոցի թեփ կուզեմ: Դէ գնա՛, սա-
բախտան եան թեփը կտաս, եան գլօխդ: (Փաշէն գի-
դում ա, որ չի կանայ տայ, համա էնենց ա անում,
որ ընդուր քեալայ անի, կնիկը յինքն առնի):

Խեղճ նաջարը գալում ա տունն, առնում ա սղոցը,
կնգայ խեռ հընգնում ա փեղերի ջանը. մէ՛ եանից
արուն-առտըսունք են թափում, մէ՛ եանից սղոց քա-
շում չունքի կէս գիշեր: Կնիկը որ տէնում ա չէ՛, կէս
գիշերն ընցեր ա, հալա կէս ջալ թեփ չկայ, քութե-
վար ասում ա մառթին.

«Վարա առդէ՛ առաջ-նաջար,

Վարա առդէ լեզի հար ջար.

Խո՛րէ եա՛ ա դ ա ղ է ա հ հեալար. . .¹⁾»:

Մառթն էլ որ տէնում ա բանը բանից ընցեր ա,
ումուղն Ասաճ ա անում, ձեռը թալում ա ընդու
փէշը բռնում ու հըլնում մտնում տեղրանքը (անկողին):

Աղօթընին մէկ էլ տէնում են դուռը տփում են:
Նաջարն ասում ա. «Հէսա էկան ընձի տանեն քեալայ
անեն»: Հըլնում ա ձէն ա տալում, տէնում ա փաշի
չառուշն ա: Ասում ա. «Ոստայ, փաշէն մեռաւ, հարի
ն ա շը (գագաղ) շինա՛»:

Նաջարը փարք ա տալում Ասսուն, առնում ուրազն
ու սղոցը ուրախ-ուրախ էթում նաշը շինելու:

Չունքի մկայ էդ բանը մնացեր ա: Մէկը որ մէ՛ նեղ
տեղ ա հընգնում, ասում ա. «Են ուստայ-նաջարի Ասաճ»:

Էն Ասաճն եմ կանչե՛, որ ամէն Խայ — քրիստոնին
պ՛տի ազադա՛ն էդմալ զազաբից. . .

¹⁾ Արի քնի վարպետ հիւսն, արի քնի ինչպէս ամեն ան-
գամ. Աստուած մէկ է՝ հազար դուռ ունի (սղոցմութիւնն անբաւ):

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

Բ Ա Ր Բ Ա Ռ

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ներկայ բառգրքոյիւր բովանդակում է իւր մէջ բա-
ցի բուն ժողովրդական բառերից, ոճերից եւ դարձուած-
ներից՝ նաեւ այն դժուարիմաց բառերի բացատրու-
թիւնները, որոնք հանդիպում են մեր մինչեւ այսօր
հրատարակած (Սրարատեան բարբառով) աւանդութեանց
մէջ:— Սոյն բառերը, ոճերը եւայլն, ժողոված ենք գլխ-
խաւորապէս Վաղարշապատ գիւղում:

Որպէս առաջին փորձ, բնականաբար, այս բառա-
բանը կռնենայ եւ իւր թերութիւնները, որոնք ապա-
գայում, աւելի բարեյաջող պայմանների մէջ, կաշխա-
տենք վերացնել եւ աւելի ճոխ, աւելի ընդարձակ ծա-
ւալով առաջարկել այն՝ մասնագէտների ուսումնասի-
րութեան:

Տ. Ն.

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԲԱՐԲԱՌ

Ա.

Ա. ե. օրինակ՝ երան ա, գա-
լիս ա:	Ա/ժարոց. երկայն ձող՝ քօցիքք
խառնելու համար:
Աբուռ.	Աժենալ. արժենալ:
Աբուռ-հայա }	Ալայ. գաղտնիք. արատիք:
Աբրշում. մետաքս:	Ալանի. անաղ. ջորացրած դեղծ:
Ագամամութը. սաստիկ մութք,
որ սկսուում է լիսադեմին:	Ալանի ալանի հոսալ. անհամ
խօսել:
Ագամամութը կոխել ա. սաս-
տիկ մութք է (լիսադեմին):	Ալան-թալան. լավիշտակու-
թիւն:
Ագաշ. անուահակից, մտերիմ:	Ալարել. ծուլանալ:
Ագաթ. սովորութիւն:	Ալարկոտ. ծոլ:
Ագաթ. ամուրի. կոյս:	Ալափստրակ. նաղաստակ:
Ագար. տարափոխիկ ցաւ, հի-
ւանդութիւն:	Ալըրմադիկ. քիթեռն:
Ազգ ու ընտանի. }	Ալըրմաշ. մաղի մի տեսակ՝
այլիւր մաղելու համար:
Ազգ.	Ալիւր. ալիւր:
Ազի. մայրիկ:	Ալիւր աղցան անել. շատ ման-
րացնել. սաստիկ ծեծել:
Ազիզ. հարազատ. հագուա-
գիւտ:	Ալուան. ազնիւ:
Ազրէհիլ. քաջ. կարիճ:	Ալմաստ. աղամանդ:
Աթար. կովի կամ գոմէշի ջո-
րացրած աղբ, որ գործ
են ւածում գիւղերում որ-
պիս վատելիք:	Ախմախ. լիմար:
	Ախմախութիւն. լիմարութիւն:
	Ախար. }
	Ախլըր. } ջէոր

Ժողով

Ախտ. ուխտ:
 Ախտ անել. ուխտել:
 Ածել. բախել. առում է նոյն-
 պես որ եւ է երաժշտա-
 կան գործիքի համար.
 օր. գուռնայ ածել, բառ.
 ածել:
 Ածեր. նորատունկ այգի:
 Ականաթ. որոգայթ:
 Ականաթ սարքել կամ ականաթ
 ղնել. որոգայթ պատրաստել:
 Ակը տալ. այցելել. կրկին գնալ
 տեսութեան. տեղեկանալ:
 Ակիշ. ակիշ. երկաթից շինած
 կիսաբոյրակ գործիք, ու-
 բուն տաշտի կպած
 խմորը մաքրում են, իսկ
 ձեռքով այդ անհնարին է
 լինում:
 Ակն ու արեգակ. ամենագե-
 ղեցիկ:
 Ահէլ. ծեր:
 Ահ ու գողը ջանն առաւ. սառ-
 տիկ վախեցաւ:
 Ահէլութիւն. ծերութիւն:
 Աղաթթու. աղի մեջ պահուած
 վարունկ, կաղամբ եւ այլն:
 Աղ անել. աղ ցանել. փոխա-
 բերաբար՝ մեկին ջնաւա-
 նել. օր. խէյքիդ աղ անել:
 Աղը ղնել. աղի մեջ դնել. փո-
 խաբերաբար նշանակում
 է՝ սպանել:
 ր. առաջ:
 ուց. առաջուց:

Աղունել. } ցորենը մաքրել
 Աղուն անել. } իւր աւելորդ
 մասերից:
 Աղուն. այսպէս է կոչուում
 աղայու ցորենը:
 Աղցան. բանջարեղեն:
 Ամանչել. ամալել:
 Ամթթու փշրուել. ամօթահար
 լինել:
 Ամանչկոտ. ամօթխած:
 Ամարաթ. ապարանք:
 Ամակ. խնամք. երախտիք:
 Ամբօլ. գութանի առաջին կարգ
 գոմէշները:
 Ամբար. շտեմարան:
 Ամբար անել. շտեմարանել:
 Այան ընել. յայտնուել:
 Այն-օյն. մանր-մունր բաներ:
 Անաբուռ. } անամօթ:
 Աներես }
 Անանուխ. իվայրի դադմի մի
 տեսակը:
 Անգ. ցորենի պարկի ծայրերից
 մի բանի օղակներ են կա-
 րում, որոնց միջով բա-
 րակ պարան են անցնում
 եւ ծայրերը միատեղ ժո-
 դովելով՝ կապում, որ-
 պէս զի ցորենը պահ-
 պահուէ բափուկուց: — Այդ
 օղակները անգեր են
 կոչուում:
 Անգանակ. կառէ մեծ աման,
 որի մեջ շոր են լուս-
 նում:

Անգադար. անհանգիստ:
 Աներ. աներ. այսպէս է կո-
 չում փեսան իւր կնոջ
 հօրը:
 Անէհտիբար. }
 Անաղուհաց } երախտամոտ:
 քրդի շուն.
 Անթասիբ. պատուասիրութիւն-
 նից գութի:
 Անթիբայ. հագուագիւտ:
 Անլուայ. անլուաց:
 Անըծել. }
 Անըծկաչոր } անիծել:
 անել.
 Անկաջ. ականջ:
 Անկաջ դնել. } ունկն դնել լը-
 Անկաջ անել } սել:
 Անկաջը վեր անել. } իրան ջրտե-
 Անկաջի քամակը } լու տալ:
 գցել.
 Անկշտում. անյաղ. չկշտացող:
 Անձող. անձիւ:
 Անուշ անել. վայելել:
 Անպէտք. անպիտան:
 Անջախ. հագլխ:
 Անսաս. անձայն:
 Անսարք. անկարգ:
 Անվերի վերի. ամայի. անմար-
 դաբնակ տեղ:
 Անտեր-անտիրական. անտեր,
 անօգնական:
 Անց կենալ. անցնել:
 Անց կենող. անցնող:
 Անթի. }
 Անթըհանց. } հօթի. դեռ եւս
 բան չկերած:

Աշխար քնել. ամուսնանալ:
 Ափաշկարայ. }
 Աշկարայ. } ակնյայտնի:
 Աչառ. արջառ:
 Աչբաբաց. աջայուրջ:
 Աչբակալ. ձեռնածո:
 Աչբակապուծիւն. ձեռնածո-
 րիւն:
 Աչբից մաղ կթոցնի. շատ
 ճարպիկ է:
 Աչբից ընկնել. արհամարուել
 մեկից:
 Աչքը քնել. սիրելի դառնալ
 մեկին:
 Աչքը կշտանալ մի բանից յա-
 զենալ:
 Աչքը վախենալ. մի բանից
 վախենալ:
 Աչքս հենց ուռել ա նրա հը-
 մար. կարծես քի հենց նրա մա-
 սին եմ մտածում:
 Աչք ածել. աչքով որոնել մե-
 կին:
 Աչքածակ. ազան:
 Աչքածակութիւն. ազանու-
 րիւն:
 Աչքածիծիկ տալ } նախանձը
 Աչքածլիկ տալ } գրգռել:
 Առ. ամօթ. պատկառանք:
 Առօք-փառօք. մեծաշուք, փա-
 ռաւոր:
 Առաւօտը սուրբ }
 ծէքին. } տեսն ար-
 Առաւօտը գշե. }
 րով գշերհանայ. } շալուսի
 հետ:

Առատամ. սայլի տակը, աշ
էն ձախ կողմերից, եր-
կու երկու փայտէ սե-
պեր են ցցուած, ուր
մտնում է սո.ն.ին էն
որի մէջ նա պտոյտ է
գալիս: Այդ սեպերը կոչ-
ւում են առ.առ.առ.մ-
ն էր:
Ասել. խօսել. նշանակում է
նաեւ երգել. օր. հաղ
ատել:
Ասլան. առիւծ:
Աստօծ. Աստուած:
Աստու սուր ու թուրը գցել.
Աստուծոյ անունով եր-
դուել. անբախ աղ.սըել:
Ասեղ գցելու տեղ չկայ. մեծ
բազմութիւն է ժողովուած:
Ասպար. գետի:
Ասպարաւորուել. գինուել:
Աստղը թէքուել. անբախտա-
նայ. օր. նրա աստղը
քեքուել ա:
Ասեղը ծակում ա, միջոյն
անց կենում. սաստիկ ժլատ է:
Ավտոնել. բովել:
Ավտոնող. բովիչ:
Ավտոն. բովումն:
Ատամները համբուել. մէկի բոյլ
կողմը գտնել. նրանից
օգտուելու նպատակաւ:
Արար աշխար. ողջ աշխարհ:
Արարմունք. արարք. գործո-
ղութիւն:

Արարմունքով. գործող. շնոր-
հալի:
Արանքին. } միջանցք. խոռոչ:
Արանքը. }
Արայ ունենալ մի բանի հեն-
նայ. մի բան սիրել:
Արդ անել. պատմել. խնդրել:
Արդու-թամարդու. ջտես. կա-
րօտ մի բանի:
Արժան. արժանի. օր. նա ար-
ժան ա ես բանին:
Արին. արիւն:
Արինը քաղցր ա. համակրելի
անճնաւորութիւն է:
Արինք գցել կամ արին գցել.
արիւննեղութիւն անել:
Արէն թրուշ. արիւննեղութիւն:
Արէնշաղախ. }
Արէնշուի. } արիւնշաղախ:
Արէնճեճէի. }
Արէնկօլը. }
Արէնխում. արիւնալորու:
Արծըլի. ածելի:
Արմանալ. զարմանալ:
Արմացք բան ա. զարմանալի
բան է:
Արշայ ընկնել. յայտնուել:
Արոճ անել. որոճալ:
Արտասունք չափել. սաստիկ
յաց լինել. օր. տառք բե-
ռը արտասունք չափեցի:
Արքագ. որբերի աւելորդ մի-
դերը զարնան ժամանակ
կտրատում են էն որպէս
վառելիք գործ ածում: —

Այս միդերը կոչւում են
արքադ:
Ա.արայ. անգործ:
Աւալ. առաջ, առաջին:
Աւալ անել. մեծանալ, հասակն
առնել:
Աւարիգ. եգ գոմէշ, որ առա-
ջին անգամն է ծնում.
խսկ միքանի փոր բերե-
լուց յետոյ՝ նա ք ա ձ է
կոչւում:
Աւելուկ. բանջար:
Աւոիգ. ագան:
Աւոգու թիւն. ագահութիւն:
Աւչի. որսորդ:
Աւչու թիւն. որսորդութիւն:
Աւ. որս
Աւղուշ. բուջնորդութիւն:
Ափալ-թափալ. շտապով:

Ափլեփորել. մուրք տեղում
ձեռքերով շոշափել՝ մի
բան գտնելու նպատա-
կաւ:
Ափկալ անել. մէկին շրջապա-
տելով բռնել:
Աքան-ջաքան. խառնով նդոր,
անկարգ. օր. ինչ արան-
ցարան տուն ա:
Աքաշ. փոքրիկ կարաս:
Աքլօր. արաղաղ:
Աքլօրականչին. հաւախօսին:
Աքլօրակոիւ. արաղաղների
մրցումն, կռիւ. փոխա-
բերաբար առում է նաեւ
մարդկանց վերաբերու-
թեամբ, երբ կռիւն անը-
պատակ է. օր. ինչ էր
արթաւորիւ տալի:

Բ.

Բազան. քիկունք:
Բազիա. պղնձե խոր աման:
Բազուկ. ճակնդեղի տերեւները:
Բազի վախտ. երբեմն:
Բաթէն. յետոյ:
Բաթլախ. սաստիկ ցելս:
Բաթինք. նորահարսի օժիտ:
Բալի. }
Բալքի. } գուցէ:
Բալքիմ. }

Բախլել. նախանձել. մէկին
բարիք զկամենալ:
Բախիլ. նախանձու. բարիք
զկամեցող:
Բախու թիւն. նախանձ. բա-
րիք զկամենալ:
Բախտը բանել } բախտ ու-
Բախտը կտրել. } նենայ:
Բախտին քար գցել. մէկի բախ-
տաւորութեան խոջըն-
դոտ նանդիսանալ:

Բամբաշէլ. գլխին ձեռքով սառ-
տիկ հարուածել:
Բայդուշ. բռն. փոխաբերաբար
նշանակում է՝ գոծատուն:
Բան. իր. գործ:
Բանս աջ ա էթում. գործս
յաջող է գնում:
Բանս ձախ ա էթում. գործս
անյաջող է գնում:
Բանել. գործել. մշակել:
Բանուոր. գործաւոր. մշակ:
Բանձր. բարձր:
Բանձրանալ. բարձրանալ:
Բանջրըքաղի. բանջարեղէն
քաղելու գործի:
Բանֆոգի անել. սպանել. մեռ-
ցնել:
Բանֆոգի ըլնել. սպանուել.
մեռնել:
Բաշ. գլուխ. գլխաւոր. պատի
գլուխ:
Բաշորթիկ. }
Շուշտակ. } կանացի գլխի
Ճլպինդ. } զարդեր:
Պօլ. }
Բասմինդ. }
Բկալաշակ. }
Բաշխել. պարգեւել. ներել:
Բառանշել. բառաջել. օրին.
կովը բառանջում ա:
Բաժ. }
Բաժ. } հապա:
Բաս ձնել. մրցել:
Բասմայ. բնտանի կենդանիներ-
ի աղբը գիւղից դուրս

առանձին տեղ են գցում
ջորանայու համար:—
Այդպիսի տեղը կոչւում
է բասմայ:
Բար. պտուղ. բերք:
Բարատու. պտղատու:
Բարաստ. հակառակ:
Բարուր. խանձարուր:
Բարդի. անպտուղ ծառի տե-
սակ: Փոխաբերաբար նը-
շանակում է՝ բարձրա-
հասակ:
Բաց աչքով լիսացնել. անբուն
մնալ:
Բեգեառ. արքունական ծա-
ռայութիւն:
Բեղարել. յոգնել:
Բեթար. աւելի վատ:
Բեխարար. անտեղեակ մի բա-
նի:
Բեշ. ընջացք:
Բեղի տակովն անց կենալ. մե-
կին կիսասիրտ յարգանք
տալ:
Բերանս նրա բերնի հեննայ էլ
չի թրջուի. նրա հետ այլ եւս
չպիտի խօսեմ:
Բերնիդ զարաւուլ դի. չափող
ճանաչիր:
Բերնի տաք ու }
Հովը իմանալ. } մեկի կարծի-
Բերնի գօլը } քնն իմանալ:
Իմանալ. }

Բեղովաթ. }
Բեղովաթի } շռայլ. անառակ:
Համադան. }
Բեզրգեան. վաճառական:
Բեզրգեանութիւն. վաճառա-
կանութիւն:
Բէյթի. }
Բէհուդայ } անպիտան:
Բէյինը տանել } գլխացաւանք
Բէյնահան } պատճառել.
անել. } զգուեցնել:
Բէյին. ուղեղ. խելք:
Բէյինը ձնել. հասկանալ:
Բէշուրք. տգէղ. անշնորհ:
Բէջարել. մշակել:
Բէշքուտ. կտրիջ ատամներից
զուրկ:
Բէսամթ. անյարմար:
Բէվախտ. անժամանակ:
Բէր. ամառը, հաշուայ շօքին,
ոջիւարները հով տեղ են
քշում հանգստացնելու:
— Այդ տեղը կոչւում է
բէր:
Բթել. շտապով ուտել:
Բիարուռ. անամօք:
Բիրադի. } բոլորը. ամենքը:
Բիրադնով. }
Բիրդան. } յանկարծուտ:
Բիրդան բիր. }
Բլուր. սոխակ:
Բլուր. ողկոյզը՝ առանց հա-
տիկների, որից օղի են
պատրաստում:

Բկկել. շնչափողից բռնելով
խեղդել:
Բհամ գալ. յառաջանալ:
Բհիր. ցից:
Բղուշ. կաւից շինած երկայ-
նամէն աման:
Բնակալ. հաւաքնում մի ձու-
միշտ բնակալ են բող-
նում, որ հաւը շարու-
նակ ձու ածէ:
Բնակալել. մի տեղ բուն դնել,
երկար ժամանակ մնալ:
Բնատէն. տես ձամբարակ:
Բնդել. անկանոն, անհաւասար
կերպով կարել:
Բնդոց. անկանոն կար:
Բոխ. }
Ջոխ. } Աղի մեջ պա-
Տակաթթու. } հոռած բան-
Էրնջանուկ } ջարեղէններ,
Օղորմակօթ. } որ գիւղացիք
Կապառի լուլ. }
Կապառի զոխ } պասին ու-
Քեղ. }
Բօլի. } տուն են:
Իրիցանուկ. }
Բոլոր. կաւից շինած կոյորա-
ձեւ աման, զանազան
քրուեղէններ պահելու
համար:
Բոլորիկ. դորա փոքրիկ տե-
սակը:
Բոյ. հասակ:
Բոյ. քշել. հասակ առնել, մե-
ծանալ:

Բոյ ու բուսած. հասակ ու տեսք:

Բուբու. բոջոնի տեսակ (յօպոպ):

Բուբուի եղ քսել գլուխը. խաբել:

Բուկ. շնչափող:

Բուբ. սաստիկ քամի:

Բուղաղ. որկոր:

Բուղաղիկ. որկրամուկ:

Բուղայ. ցուլ:

Բուղուրմիշ ընել. սայթաթել:

Բուռուհիկ. կովի աղբից պատրաստած կոնածեւ աման, որի մեջ մրգեղեններ են պահում:

Բուսուն քաշել.

Բուսուն պաշել.

Բուբբու. տօք. սաստիկ շօք:

Բուծայ. նախասահմանեայ սիրահար:

Բուխարի. գիւղական պատի վառարան:

Բուրղը բարերար անել. սաստիկ ծեծել:

Բուրղը տալ. բուրդը բափել. փոխաբերաբար՝ սնանկանալ:

Բութել. հրել:

Բոի. վայրենի. կոպիտ:

Բուռնցք. բուռն. իւրուող:

Բրդգզե տալ. մեկի հետ անդադար կուռել:

Բրղըհան ընել. բուրդը բափել:

Բրիշակ. աւերակ:

Բոլ. շատ:

Բօլուկ. բաւականին:

Բօղջայ. կապոց:

Բօմբի. փռան հաց:

Բօնձ. կոտրած խեցի:

Բօնձ անել. սպանել:

Բօստան. բանջարանոց:

Բօստան ա. մրի է ձեռք բերած:

Բօստանի. բանջարանոց պահող:

Բօրփել. կրակը բորբոքել գոգնոցի միջոցաւ:

Գ.

Գափ. փայտեայ կարք առասանի վերայ, բեռը բարձելու նամար:

Գաղ. չափ, որ հաւասար է

մօտաւորապէս 1 1/2 արշինին:

Գաղաղել. յուսաւատիլ:

Գաթայ. նագուք. իւրով է

շաքարով պատրաստած հաց:

Գառան դմակ. մի տեսակ բոյս, որ յայտնի է ծողովրդական բժշկականութեան՝ մեջ՝ որպէս վերք մաքրող յատկութիւն ունեցող:

Գառնանկաղ. գարնան բանջար, որ նման է իւր ձեռով գառան ականջին:

Գաւ. կաւի շիշ:

Գեալբարի. կրակախառնիչ:

Գեալաջողը. առաջիկայ տարին:

Գեաշկիր. դանդաղկոտ:

Գեամ. սանձ:

Գեամը մի ձեռք տալ. իւր իրաւունքը մեկին յանձնել:

Գեառգեառ. }
Աղջանարած. }
Օրդուրած. } ծիրանի տեսակներ:
Շահնարած. }
Խոսրովշահ. }
Ըրութալիւր. }
Տկլոր ծիրան. }
Գեղ. գիւղ:
Գեղըցի. գիւղացի:
Գեղըցաւարի. գեղջիւղեցի:
Գեղանդի. խոտ կամ ցորեն

հնձելու գործիք:

Գերմակ. շատ մանր:

Գերմաստի. ծառի տեսակ:

Գեօղալ. գեղեցիկ, բանկագին:

Գեօղակ. ցորենի պարկի երե-

սի շոր, որ ցորենը բափուկեց պահպանում է:

Գեօլ. լճակ:

Գեօռ. գերեզման:

Գեօրայ. համեմատ:

Գղղուած. պատառոտոտած:

Փոխաբերական մտքով նշանակում է նաեւ զանաւեայ:

Դշեր. տանուտերի ստորին պաշտօնեայ:

Դէլ. գալ:

Դէլկոս շուն. գել խեղդող շուն:

Դժուել. խելագարուել:

Դժութիւն. խելագարութիւն:

Դժանոց. հիմնարկութիւն, ուր խելագարներին պահպանում են:

Դիժ. խելագար:

Դիւլար. վարդաջուր:

Դիւլիօրայի.

Դանդուռի ծաղիկ.

Դաբարի ծաղիկ.

Մարդարի ծաղիկ.

Թօփ ծաղիկ.

Միակի ծաղիկ.

Նարգիզ.

Կատար ծաղիկ.

Տղղան ծաղիկ.

Լիլիֆար.

Վարդ.

Մանիշակ.

մ գ ց Կ Լ Ե Բ Դ Զ Ը Թ Կ Գ Լ Ե Բ Դ Զ Ը Թ

Գինովանալ. արբեցալ:
 Գինով. արբեցած:
 Գիւմ. ընել. խորասուզուել
 ջրի տակը:
 Գլգորել. } տես թօլ անել:
 Գլորել. }
 Գլխատակը բարձ. դնել. սուտ
 յոյսերով խաբել:
 Գլխահան անել. մոլորեցնել:
 Գլխալուի. ա ց գ ա ն ա կ ի փո-
 քըր տեսակը, որի մէջ
 գլուխ եւ յուանում:
 Գլխել. լիքը լցնել. օր. ամանը
 գլխել ա:
 Գլխի ընկնել. հասկանալ:
 Գլխիս վը- } մի տեսակ քա-
 վրէն ես } դաքալարական
 էկէ. } խօսքեր, որ ա-
 րէն տեղ } սում եւն պա-
 րէն տեղ } տուաւոր հիւրերի
 ունեւ. } ընդունելութեան
 ժամանակ:
 Գլխիս կրակ ա վառուում.
 սաստիկ վշտացած եմ:
 Գլուխ դնել մի հեննայ. մե-
 կին նշանակութիւն տալ:
 Գլուխը տալ. } գլխատել. օր.
 Գլուխը թողնել } գլուխը ստի
 պէս կրօցնել:
 Գլուխ բերել. ի կատար ածել:
 Գլուխը թաս կոխել. ստիպել:
 Գլուխ տալ. երկրպագել:
 Գլուխը տակը տալ. յանձն
 առնել. մի բանի մեռ-
 նարկել:

Գշեր. գիշեր:
 Գոգի քարը վեր ածել. համա-
 ճայնել. համոզուել:
 Գոգնոց. առջեւը կապելու շոր
 (կանանց):
 Գոռալ. աղաղակել:
 Գոռոց. աղաղակ:
 Գովք. գովասանք:
 Գորտալիզ. գորտանման լույ:
 Գունդ. գունդ (խմորի գունդ):
 Գնդել. խմորը գունդ գունդ
 անել:
 Գուշ անել. գլխակոր լինել
 մի բանի վերայ:
 Գուրգուրել. գգուել:
 Գռնակ. կոյորամեւ փայտ, ո-
 րով խմորի գնդերը
 բաց են անում քիսելու.
 ժամանակ:
 Գռնակել. այդ գործողութիւնը
 կատարել:
 Գրող. հոգեւոր հրեշտակ:
 Գրողի փայը հատել ա. սաս-
 տիկ նիհարել, հիւան-
 դացել է. օր. լսեղծը եւ
 օրն ա ընկէ, որ գրողի
 փայն էլ հատէ վրիցը:
 Գռ. բարեխառն. օր. ջուրը
 գոլ ա: Ղանակում է
 նոյնպէս ջերմութիւն. օր.
 համամի գոլը մարդ ա
 հեղդում:

Դ.

Դաբաղ. կենդանիների մի տե-
 սակ հիւանդութիւն:
 Դագանակ. մահակ:
 Դագանակել. մահակով հա-
 րուածել:
 Դագար } հանգստութիւն:
 Դնջում. }
 Դալ. նոր ծնած կովի կաթը
 (եփած):
 Դալար. կանանց. մատղալ:
 Դահրայ. մեծ դանակ՝ ծառի
 անելորդ ճիւղերը կտրը-
 տելու համար:
 Դաղել. այրել:
 Դաղղորիկ ածել. սաստիկ
 այրել:
 Դամար. երակ:
 Դամբիլ. պտուղ (դամբուլ):
 Դան. 1, անգամ. 2, ցորենի
 հատիկ. 3, կերակրի ե-
 փելու աստիճանը:
 Դանակաւոր. դանակ ունեցող:
 Դանակը ոսկոռին հասցնել.
 համբերութիւնից հանել:
 Դանգ. ծանրութեան ջափ, որ
 հաւասար է 1/4 մսխալին:
 Դանգ ու սար անել. զգուեց-
 նել:
 Դանդաղշ. լիմար:
 Դաստայ. փունջ:
 Դաստախոռն. սփռոց:
 Դաստամալ. աման յուանալու
 շոր:
 Դասել. շանել, վատտակել:
 Դատում. շան. վատտակ:
 Դատումով. շանաւտ:
 Դար ի դոս. գառիկներ:
 Դար ի վեր. գառիկայր:
 } մեծ դարպաս:
 Դարգեայ. } Դարգեայ նշանա-
 կում է նոյնպէս }
 Դարվազայ. } ողորմութիւն. օր.
 } Աստու դարգեային
 } մեռնել:
 Դարտաւարամ ընել. հոգեւ-
 րից ճնշուել:
 Դարման. 1, յարդ. 2, բծը-
 կութիւն. օր. եարին դար-
 ման ա պէտքը:
 Դարմանի տակի ջուր. ծած-
 կամիտ. խորամանկ:
 Դարվիշ. մահմեդական բա-
 րոզից:
 Դափ. բմբուլ:
 Դափաջի. բմբկահար:
 Դափ ածել. բմբուլ հարկանել:
 Դաֆթար. մատեան:
 Դենլիկ. լիմար:
 Դենլիկութիւն. լիմարութիւն:
 Դզել. ուղղել:

Դէզ. ցորենի կամ խոտի շէղջ:
Դէմ առնել. կանգ առնել. օր.
կնքամ կերել ա, որ դեմ
ա առնէ:

Դէմ ընկնել. խնդրել, աղաչել:
Դէմ տալ. հրել մի բանի:
Դէմ անել. մօտեցնել:
Դէմ ու գարձ անել. բնդդի-
մախօսել:

Դէնը. այն կողմը:
Դէսը. այս կողմը:
Դէտը. այդ կողմը:
Դըրբ. անգամ:
Դըրբել. ծեծել. նշանակում է
նոյնպէս՝ շտապով նաց
ուտել:

Դըրբոց. ծեծ:
Դժար. դժուար:
Դժարանալ. դժուարանալ:
Դիզել. շէղջել:
Դիչ. կողմ:
Դիչը պաշտել. մեկին պաշտ-
պանել:

Դինջ. հանգիստ:
Դիր գալ. համակրելի լինել.
հաւանել:

Դիվան. դատաստան:
Դիվագագար անել. անհան-
գիստ անել:

Դլել. խաբել:
Դմբռճիկ. գեր:
Դնջանալ. հանգստանալ:
Դովրան. երջանկութիւն:
Դովրան քշել, կամ Դովրան քա-
շել. երջանիկ ապրել:

Դորակ. ջրի փոքրիկ շիշ:
Դուժմայ. սելսի ազնիւ տե-
սակը, որ գլխաւորապէս
երեսանեան նահանգում
է բուսնում:

Դուիթ. քանաքաման:
Դունջ. ուռնգն:
Դուշման. բշնամի:
Դուս. դուրս:

Դուս ու տուն անել. դուրս
գնալ եւ ներս գալ:
Դուս անել. դուրս անել, ար-
տաքսել:

Դուի. կիսաեփ:
Դունբրով խօսալ. փոխաբերա-
կան մտքերով խօսել:

Դունակ. փոքրիկ դուռը:
Դվոճը. սրտեղով:
Դրինդ. մեռքի ափ:

Դրիջակ. երկու դրացիների
պատի մէջ փոքրիկ անցք՝
վտանգի ժամանակ իրար
հետ հաղորդակցութիւն
ունենալու համար:

Դրնդէզ. Տեառքնդառաջի երե-
կոյեան ամեն տան բա-
կում խոտ ալրելու սո-
վորութիւն կայ, որ կոչ-
ւում է դրնդէզ:

Դրուստ. սողիլ:
Դրստել. ուղղել:
Դօշ. կուրծք:
Դօշար. խառնուրդի եփած քաղ-
ցու:
Դօր. հերթ:

Դօրէ դօր. հերթով:
Դօնուշ. } անգամ:
Դօնուժ. }

Դօստ. բարեկամ:
Դօլվաթ. հարստութիւն:

Ե.

Եարու. բեռնակիր ձի:
Եադ. օտար:
Եախայ. օմիք:
Եախի. արգանակ. կերակրի
մի տեսակ:
Եաղի. բշնամի:
Եաղճուզ. ինջն:
Եաղու. բոյն:
Եար. սիրահար:
Եարար. արդեօք:
Եարայ. վերք:
Եարալու. վիրաւոր:
Եարոտ - փարոտ. վերքերով
ծածկուած:

Եարայ-փարէն կոխել ա. վեր-
քերով ծածկուած է:
Եախնջի. մազէ վերարկու. տա-
ռատուկ:

Եաւշան. մի տեսակ դառը
բոյս, սրից գիւղացիք
աւելներ են պատրաս-
տում:

Եբ. երբ:
Եգին. արագ:
Եգանալ. ուղանալ:
Եգ ընկնել. յետ ընկնել. նշա-

նակում է նոյնպէս՝ լը-
ղանալ:
Եգ ընկած. յղի:
Եգով. } յետոյ:
Եգը. }
Եննայ. }
Եգէ. }
Եգէից. } յետեից:
Եննուց. }
Եղան լիզու. մի տեսակ բոյս,
որ յալտնի է ժողովըր-
դական բժշկականութեան
մէջ որպէս վերք մաք-
րող յատկութիւն ունե-
ցող:

Եթիմ. որբ:
Եթուկ ընկել. տեղեակ լինել:
Եշ. իւղ:
Եշոտ. իւղոտ:
Եշաման. իւղաման:
Եշարոց. դանակ սրելու քար:
Եմիշ. սելս կամ մրգեղեն:

Եռայ. եփել. նշա-
նակում է նոյն-
պէս՝ տեղից շար-
ժուել. օր. ըսկի
սիրտը չի տալի
տեղիցը եռայ:

Եսիր. գերի:
 Երիշ. ընթացք:
 Երկար. երկայն:
 Երկէնք. } երկայնու-
 Երկարութիւն. } բին:
 Երդիկ. երդ. գիւղական տնե-
 րի տանիքի վերայ բաց
 արած անցք, լոյսը ներս
 քափանցելու համար:
 Երեսի ջուրը } պատկառանք
 գնացել ա. } ջուրն:
 Երեսի ձեռնը }
 գնացել ա. }
 Երեսը վէ
 բերել. } սաստիկ զգուեց-
 Երեսիցը } նել որ եւ է բան
 կանել. } խնդրելով:
 Երեսի ջու-
 րը տանել.

Երեսը գոմշի կաշի ա շինէ.
 անամօք մարդ է:
 Երեսի մինը զնգան ա շինէ.
 մինը կրակ. երեսը պնդել է,
 ջի ամաչում:
 Երես տալ. մեկին վատ սովո-
 րեցնել՝ նորա բոլոր ցան-
 կութիւնները կատարելով:
 Երեսողը տալ մեկին արած
 բարիքը յիշեցնել, յան-
 դիմանել:
 Եքսան. նորից. կրկին. եւս
 առաւել:
 Եօրջան. վերմակ:

Զ.

Ջաբնել. նիհարել:
 Ջաբուն. նիհար:
 Ջադ. իր. առարկայ:
 Ջալում. ճարպիկ:
 Ջալմութիւն. ճարպկութիւն:
 Ջաշլայ տանել. } զգուեց-
 Ջաշլաքուշ անել. } նել:
 Ջաղայ. քարայր:
 Ջանգուլակ. փոքրիկ զանգակ:
 Ջարար. վնաս:
 Ջարար անել. վնաս կրել:

Ջարգեար. ոսկերից:
 Ջարդանդել սարսափել:
 Ջաւղակ. շատախօս:
 Ջաւղակութիւն. շատախօ-
 սութիւն:
 Ջաֆթել. տիրանայ ուրիշի
 սեպնականութեան:
 Ջեպլել. անպատուել:
 Ջերդամրի. ներքնատուն:
 Ջըրխ. զրան:
 Ջիան. վնաս:

Ջիան անել. վնաս կրել:
 Ջիղել. յախճապակու կտոր.
 փոխաբերաբար՝ դրամ:
 Ջմբորել. նախատել:
 Ջմուտ շուշ. գիշակեր թըռ-
 ջուն:
 Ջնգուակ. } խաղողի ճուր.
 Ջնգլակ. } (միւր):
 Ջնգրու-զնգրու դողալ. ցրտից
 սաստիկ դողացնել:
 Ջնգան. սայ:
 Ջնջել. շղթայ:
 Ջնջլել. շղթայակապ անել:
 Ջովղ. ուրախութիւն. քեֆ:
 Ջուիր բերել. սարսափ ձգել:
 Ջուլալ. վճիտ. օր. զուլալ
 աղբուր:
 Ջուլում. դժբախտութիւն:
 Ջուռնայ. փող:
 Ջրից. զրոյց:
 Ջրից անել. զրուցել:
 Ջօլ. շերտ:
 Ջօլ շօլ. շերտաւոր:
 Ջօր. ոյծ. զօրութիւն:
 Ջօրով. } ուժեղ. քաջ:
 Ջօրբայ.

Է.

Էգնաֆողէք. մեռածի այգը:
 Էգնաֆողէք անել. մեռածի
 այգը կատարել:
 Էգուց. վաղը:
 Էդ. այդ:
 Էդթաւուր. այդպիսի:
 Էդթամ. այդքան:
 Էթալ. գնայ:
 Էլի. եւս. դարձեալ:
 Էլլիկ. համայնք:
 Էլմիվ. զգուշութեամբ:
 Էլօղլի. օտար:
 Էծ. այծ:
 Էհտիբար. վարկ:
 Էն. այն:
 Էնթաւուր. այնպիսի:
 Էնթամ. այնքան:

Էշ կտրել. շուարած մնայ:
 Էշխ. եռանդ:
 Էշխով. եռանդոտ:
 Էս. այս:
 Էսթաւուր. այսպիսի:
 Էսթամ. այսքան:
 Էտել. խաղողի վազները գար-
 նան ժամանակ կտրատել:
 Էտոց. կեռ. դանակ, որով վազ-
 ները կամ ընդհանրապէս
 ծառերի ճիւղերը կտրա-
 տում են:
 Էտուր. խաղողի վազները
 կտրող:
 Էր. այր:
 Էրի. կեղանեաց առաջին քեւ:
 Էրիշ. երիւց:

Երկու երեսանի. կեղծաւոր:
 Երկու ոտը մի մաշիկ գնել:
 շտապեցնել:
 Երկու մեռի կշտով անց կե-
 նայ՝ մինը կգողանայ. հմուտ
 աւագակ է:

Ը.

Ընկնաւոր. այսահար. դիւա-
 հար:
 Ընկնաւորել. այսահարիլ. դի-
 ահարիլ:
 Ընչանք. { մինչեւ:
 Ընչում. {
 Ընդէ. այնտեղ:
 Ընդհան. այնտեղից:
 Ընենց. այնպէս.
 Ընենց տեղ չես նստի. որ
 տակդ ջուր մնի. այնպիսի
 բան չես սկսիլ, որ խաբ-
 ուես:
 Ընենցով. այնպիսով:
 Ընդոնց նրանց:
 Ընդոնք. նրանք:
 Ընդուր. նրա:

Երկու ֆոգիս. յդի:
 Երկըֆոգսանալ. յղանալ:
 Էբբ. իրաւունք:
 Էփէջայ. բաւականին:

Էռեխ. բերան. երախ:
 Էռխել. բերանն առնել:
 Էսենց. այսպէս:
 Էսենցով. այսպիսով:
 Էսկի. բոլորովին:
 Էստիան. այստեղից:
 Էստոնց. սրանց:
 Էստոնք. սրանք:
 Էստէ. այստեղ:
 Էստուր. սրա:
 Էտենց. այդպէս:
 Էտենցով. այդպիսով:
 Էտէ. այդտեղ:
 Էտիան. այդտեղից:
 Էտոնց. դրանց:
 Էտոնք. դրանք:
 Էտուր. դրա:

Թ.

Թագաւ. դարձկար:
 Թագալել. դարձկարել:
 Թագուջակ. մարգերի աւելորդ

խոտերը հանելու գոր-
 ծիք:
 Թագարէք. պատրաստութիւն:

Թագարէք տենալ. պատրաս-
 տութիւն տեսնել:
 Թալայ. նոր:
 Թալադան. նորից:
 Թաթ. մանկական խօսք, որ
 նշանակում է մեռի:
 Թաթաշոր. մանկան մեռիքը
 փաթաթելու շոր, օրօրո-
 ցում քուն դնելու ժա-
 մանակ:
 Թաթման. մեռնոց:
 Թալ տալ. խաբել. հետքը
 կորցնել:
 Թալա՜հ. բախտ:
 Թալա՜հը բանել. բախտ ու-
 նենալ:
 Թալան. աւար:
 Թալանել. աւարել:
 Թալաք. որոգայք:
 Թալաք գալ. որոգայք լարել:
 Թախտ. զան:
 Թափ. միս կամ յուացք ծեծե-
 լու. փայտ:
 Թաղադ. ոյծ. գորութիւն:
 Թաղադից ընկնել. ուծից ընկ-
 նել:
 Թաղկել. մագերը սանրելիս
 խճճուել:
 Թաղկու՜ճ. սանրելու ժամանակ
 բափուած մագերը:
 Թամամ. լրիւ:
 Թամմել. լրանալ:
 Թամարզու. կարօտ մի բանի:
 Թամբալ. ծոյլ:
 Թամբալուծիւն. ծուլութիւն:

Թամբա՜հ անել. պատուիրել:
 Թամգացնել. մաքրել:
 Թամուղ. մաքուր:
 Թայթի. շտապով:
 Թառ. 1, փայտե երկար ձող,
 որի վերայ հաւերը գի-
 շեր ժամանակ քառ. էն
 ըլնում: 2, երաժշտա-
 կան գործիք: 3, սայլի
 երկայնութեամբ երկու
 կողմից ձգուած փայտերը:
 Թասիբ. պատուհանաւորութիւն:
 Թասիբը քաշել. մեկի կողմն
 անցնել, պաշտպանել:
 Թաւուր. տեսակ:
 Թարզը տալ. վերջ տալ:
 Թարէք. գիւղական տների պա-
 տերի վերայ շինուած
 առանձին տեղ, զանա-
 զան մանր-մունք բաներ
 դարսելու համար:
 Թարխուն. քարխուն:
 Թարփ. ձկան որոգայք գետե-
 րի մէջ:
 Թարք. գաւակ:
 Թարքը քաշել. գաւակն առ-
 նել մեկին ձիւս վերայ
 նստած ժամանակ:
 Թաւալ տալ. { գլորուել:
 Թաւալել. {
 Թաւայ. երկայնակօր փոքրիկ
 կարսայ:
 Թափան. ստամոքս:
 Թափան-փտոր. փորոտիք:
 Թափաւուծ. զանազանութիւն:

Թափչակ. բանի այն մասը,
որի վրայ յենում են
ոտով փորելու ժամանակ:

Թաք. } միայն քե:
Թաքիլան. }
Թաքըլի. }

Թերուել. փետել:
Թելկտալ. ուղաքափ լինել. օր.

սովածուրբանից սիրտս
քելկտում ա:

Թեր. ջորացրած կանաչեղեն,
որ պահում են ձմեռը
կերակրի մեջ ձգելու հա-
մար:

Թերեփ. կիսաեփ:

Թերթեանունը. արտեսանունը:

Թերիաշ. կիսաեփ. օր. քեր-
խաշ ձու:

Թերմացք. ջրի կամ կերակրի
մնացորդ. օր. քու քեր-
մացքն ուլ կիսմի:

Թերմուն. գինով եւ գանազան
քաղցրեղեններով պատ-
րաստած ըմպելիք:

Թէ իմ ասածը կըլնի, ես գի-
տամ արեւը որդէ մեր կ'մնի.
Երե իմ ասածը լինի, ես
գիտեմ քե ինչ հետեւանք
կունենայ:

Թէկուզ գլխին թուր ու սուր
հաղացնես, շընքովն օձ փաթ-
թես՝ ասածիցը եղ չի դառնայ.
Երեւ սարսափեցնես էլ,
նա դարձեալ իւր խօսքը
կայնդի:

Թէժ. բորբոքուած օր. քեժ
կրակ:

Թէժացնել. բորբոքել կրակը:
Թէլուկ. աղցանի մի տեսակը:
Թել ու դերձան ա դառէ. ան-
ջափ նիհարել է:

Թէշ. կայում ցորենը յարգի
հետ խառը ժողոված:

Թէշի. քել մանելու գործի:

Թէշո. շոր լուանայու աման:

Թէք ընկնել. պատկել:

Թըլըպպել. ուղաքափ լինել:

Թիլ. }
Թիլիկ-միլիկ. } քոյլ:

Թիլանալ. բույանալ:

Թիթէն. անասունների ջորա-
ցած աղբ, որ դաշտերից
են ժողովում:

Թիմարել. ձիուն քորել, սղալել:

Թինգը տալ. յենուել:

Թիքայ. պատառ:

Թիքայ թիքայ անել. յօշատել:

Թլսորել. խաբել. համոզել:

Թլուտ. կակազ:

Թլստմոր. } քրուած խմոր,
Թլստմոր. } որ ալիւրը շաղա-
Խաշ. } խելիս խառնում
են նորա հետ:

Թխամեր. ձագեր ունեցող
հաւ:

Թմիլիկ. գեր:

Թոնթորալ. տրտնջալ. փընք-
փընթալ:

Թոնթորանը. տրտունջ:

Թոնթորի տալ. ցատկել. քլուջ-
կոտել:

Թութակ. սրինգ:

Թուլայ. շան ձագ:

Թուլափայ. աւելորդ պատառ:

Թուխս զնել. հաւին ձուերի
վերայ նստեցնել:

Թուխս. տես թխսամեր:

Թունդիր. բոնիր:

Թուշ. ալտ:

Թուշ ըլնել. պատահել. դի-
մաւորել:

Թուքումուր. յանդիմանու-
րիւն:

Թսկուրի. կրիա:

Թրիշայ. մասն. կտոր:

Թրիք. կովի կամ գամի
աղբ:

Թրքել. քրիք հանել. օր. կո-
վը քրքեց, գոմէշը քրքեց:

Թւ. բազուկ. բոջուրի քե:

Թւքանոց. կանանց բազուկ-
ներից հագնելու շոր:

Թօլ անել. գլորել:

Թօլ ըլնել. գլորուել:

Թօթան. կանգնած վեզի հարք
մասը:

Թօռ. ուռկան:

Թօռչի. ձկնորս (ուռկան
ձգող):

Թօփ. գնդակ. քնդանօր:

Թօփ անել ժողովել:

Թօփ ըլնել ժողովուել:

Թօփուն. խումբ:

Թօփուն թօփուն. խումբ
խումբ:

Ժ.

Չափ գալ. շարժուել:

Չափ տալ. շարժել:

Չափկան. շարժուն:

Չափիկ. կանանցխառն
պանրի փշրանք:

Չահըր. շարաւ:

Չամ. եկեղեցի:

Չամհար. ժամկոչ:

Չամէ-ժամք. օր ու գիշեր:

Չանգ. ժանգ:

Չանգառք. վերջալոյս:

Չանգառքը կոխել ա. արե-

գակը մօտ է մայր մըտ-
նելու:

Չանգել. }
Չանգը վեր } մոայլել, տըխ-
ածել } րադիմ լինել:

Չանգոտ. ժանգով ծածկուած.
փոխաբերաբար նշանա-
կում է նոյնպէս՝ դժնե-
քես. օր. ինչ ժանգոտ
մարդ ա:

Չանգոտել. ժանգով ծածկուել:

Չժմունք. ժմունք. որդ:

Ժնգժնգալ. լայով քախանձել:
Ժռմ: անգամ:
Ժռւռ. ջնասած խաղող:

Ժռւռը-մղուռը լինել. երկտա-
սարդ հասակում մեռնել:
Ժրել. առողջանալ:

Ի.

Թ. էի. օր. ասում ի, խո-
սում ի:

Իգիթ. կտրիճ. քաջ:

Իզ. հետք:

Իզ ու թօզը կորցնել. հետքը
կորցնել:

Իզան. ուղիմուքիւն. իմացա-
կանութիւն:

Իզին. բոյլութիւն:

Իլաքի. } մանաւանդ:

Իլաքիմ }

Իլաճ. հնար:

Իլիկ. ճախարակի այն մեծ
ասեղը, որի վերայ մա-
նած քեյը փաթաթուում է:
Լշանակում է նոյնպէս
ողնաշար. օր. միջքիս
խիկը ցաւում ա:

Իլիմ. իլիմ. գնալ. անվերա-
դառնալի կերպով գնալ:

Իլի. միաների ջուկ:

Իլլոն. մի տեսակ բուփ:

Իմ ձեռն ա քու փէշը. իմ
յոյսը քեզ վերայ եմ դրել:

Իմ մատիցը փուշ հանող չի.
նա պիտանի չի լինելու
ինձ:

Իմացնել. } լայտնել:

Իմաց տալ. }

Իմացում տալ. }

Ին. էին. օր. մասլանաք ին
անում:

Ինձ մի աչքով } ինձ լաւ չես

ես տեսում. }

Ինձ մի ձեռով } ճանաչում:

ես բռնում. }

Ինադ. վրեժ:

Ինազը հանել. վրեժխնդիր
լինել:

Ինչքամ. ինչքան:

Ինք. էինք. օր. նաղ ինք ա-
նում:

Իշանալ մոյորութիւն. էշ կը տ-
րել մնալ:

Իշաննուկ. երկայնաձեւ.
նոտարան:

Իշարաթ անել. նշանացի ա-
նել:

Իշտահ. ախորժակ:

Իշուկ. սա շինուում է փայ-
տից եւ այնպէս յարմա-
րեցրած է, ու կրօցը դը-
նում են սորա վերայ եւ

առանց ուրիշի օգնու-
թեան՝ շարակում:

Իսան. } աղամորդի:

Իսանորդի. }

Ինս ու ջինս չկայ. ոչոք չկայ:

Ինպաթ անել. ապացուցել:

Իր. էիր. օր. բան իր անում:

Իրանդիլուխ. ինքնագլուխ:

Իրար հցել. կոռուացնել:

Իրար ընկնել. յարմարութիւն
իրար հետ:

Իրար գլխով } իրար խառ-
դիպել. }

Իրար դիպել. }

Իրար միս ուտել. կռուել:

Իրար բերնի թքել. իրար հետ
նամերաշխ լինել:

Իրա էշն ա քշում. իր ասածն
է անում:

Իրիկուն. երեկոյ:

Իրիկնօպահ. երեկոյեան դիմ:

Իք. էիր. օր. բնդում իք:

Լ.

Լազաթ. համ. ախորժակ:

Լազաթ առնել. համ առնել:

Լազաթ տալ. համ տալ:

Լալ. համր:

Լալանալ. համրանալ:

Լալազար. դաշտային արիւ-
նագոյն ծաղիկ:

Լալ. }

Լալ ընկել. } լաց լինել:

Լակել. ասում է շան ջուր
խմելուն. օր. շունը ջուր
ա լակում:

Գործադըր-
ւում է նաեւ մարդկանց
վերաբերութեամբ, միայն
անարգական մտքով. օր.
էն մարդը էնքամ լակել
ա, որ ոտի վրէն չի կա-
րում կաննի (արբեցած է):

Լանգառք. երկայն ձող, որ
նպաստում է լարախա-
ղացին լարի վերայ հա-
ւասարակշռութիւն պահ-
պանելու համար:

Լաշ. դիակ:

Լաչակ. շղարշ:

Լապռ. մսի քաղանք:

Լացակրկնել. հեղձամղձուկ
լինել:

Լափ. շան կերակուր. նշա-
նակում է նոյնպէս՝ բո-
լորովին:

Լափ ածել գլխին. սաստիկ
անպատուել:

Լափել. լափել:

Լափին. ալիք:

Լափին տալ. յորձանք տալ:

Լափշի. կօշկի մի տեսակ:
 Լգամ: սանն:
 Լեթուհի. յագեցնայ մի բանից:
 Լեղանալ. } լողայ:
 Լեղ տալ. }
 Լեղաճաք ընել. } սաստիկ
 Լեղապատառ ընել. } վախե-
 Լեղին ջուր կտրել. } նայ:
 Լերդաքաշ. ագահ:
 Լեքուել. տես Լկստուել:
 Լէնք. լայնորթին:
 Լժուել. տես Լկստուել:
 Լիզու. լեզու:
 Լիզուանիկ. ճարտարախօս:
 Լիզուն իրան անել. } լուել:
 Լիզուն բունը դնել }
 Լինգ. երկաթե բիր:
 Լինդ. լինդ. լնդերք:
 Լիս. լոյս:
 Լիսանալ. լուսանալ:
 Լիսացնել. ամբողջ գիշեր
 անքուն մնալ:
 Լիս ընկնել. յայտնուել:
 Լիսուէ լիս էր. մօտ էր լու-
 սանալու:
 Լիսին. լուսին:
 Լկուել. պապանձուել:
 Լկստուել. երես առնել:
 Լղար. նիհար:
 Լղարել. նիհարել:
 Լղար. խիստ փափուկ: Այս
 բառը գործադրուում է
 գլխաւորապէս բռնոց
 մերկ ձագերի վերաբերու-

բեամբ. օր. ես ծտի ճու-
 տը շատ լղար ա:
 Լոշ. պտուղ:
 Լոք. քայլ:
 Լուանալ. լուանալ (շոր ե-
 այլն). փոխաբերական
 մտքով նշանակում է
 նաեւ՝ անպատուել. օր.
 նրան մի լաւ լուացի,
 վէ դրի:
 Լուլայ. խողովակ:
 Լուն ուղտ շինել. որ եւ է
 բան չափազանցութեան
 հասցնել:
 Լուսաստղ. լուսաբացին ե-
 րեւող աստղ:
 Լպտել. լիզել:
 Լպտած. երես սուած. փչա-
 ցած:
 Լքլքալ. սիրտը սաստիկ
 բաբախել:
 Լքլքոց. սրտի սաստիկ բա-
 բախումն:
 Լօգ. տես Լօձ:
 Լօթի. վատնող. շոպլ:
 Լօթիկ. ագահ. շատակեր:
 Լօթուկուծիւն. ագահութիւն.
 շատակերութիւն:
 Լօձ. դեղձի այն տեսակն է,
 որի կորիզը կպած է
 մսից:
 Լօպպազ. դատարկախօս.
 պարծենկոտ:
 Լօք. լօք ձուկն:

Խ.

Ծաբար. լուր. համբաւ:
 Խաբարբղան. բամբաստեր:
 Խաղնայ. գանձ. պարսկա-
 կան բաղանիքների ջրամբար:
 Խաթայ. փորձանք:
 Խաթուն. տիկին. պատուա-
 նուն:
 Խալ. բիծ:
 Խալաւոր. բծաւոր:
 Խալթաբանդ. ստախօս. խա-
 բեբայ:
 Խալիս. ժողովուրդ բազմու-
 րիւն:
 Խալվար. մի խալվարը հաւա-
 սար է 30 փութին:
 Խալֆայ. դասատու:
 Խախալ. մաղի մի տեսակ,
 որով ցորենը մաքրում
 են քարերից:
 Խախալել. խախալով ցորենը
 մաքրել:
 Խակ. տհաս:
 Խաղկ անել. }
 Խաղկ ու խայ- } անպատուել:
 տառակ անել. }
 Խամ. անփորձ. նշանակում
 է նոյնպէս՝ անմշակ հող:
 Խանդակ. փոս տեղ:
 Խանմաղայ. պատուանուն
 հարսի կողմից իւր տալոջը:
 Խանչալ. դաշոյն:
 Խանչալիք քարը վէ չի ընկնի.

չես անպատուիլ:
 Խաշ. տաւարի կամ սջխա-
 րի ոտներից պատրաս-
 տած կերակուր:
 Խաշել. եփել. օր. ձու խա-
 շել. միս խաշել:
 Խաշել. խողով եւ ալիւրով ե-
 փած կերակուր:
 Խաշլաւայ. եփած միս:
 Խաշու. արգանակ:
 Խաշուդ րերանս չի էրէ.
 քեզանից ոչ մի բարիք
 չեմ ստացել:
 Խառագ. հիւսն:
 Խաս. նուրբ. ազնիւ:
 Խարջ. հարկ:
 Խարտ. դանակ սրելու քար:
 Խաւիծ. խաշի տեսակ կե-
 րակուր ծնողաններին
 ուտեցնելու համար:
 Խելի. քիչ. բաւականին:
 Խելքը ձնել. հասկանալ:
 Խելքամաղ ընել. } ապշել.
 Խելքն էթալ. } հիանալ:
 Խելքըճան անել. խելքից հա-
 նել. մոլորեցնել:
 Խեմ. մաղի կամ խախալի
 շրջանակ:
 Խեց ընկնել. տես Ջուր ընկ-
 նել:
 Խէչաղպեր. խաջեղբայր:
 Խըժավըժի. պատենաւոր

տոյ մնացած մասերը
(ճաճայ):
Կշտանալ. յագեմալ:
Կշտել. շորերը բարձրացնել.
 օր. շորերը կշտեց, ջուրն
 անցկացաւ: Նշանակում
 է նոյնպէս ծառի ասե-
 լորդ ճիւղերը կտրատել.
 օր. ծառը կշտել:
Կշտիւն. մօտը:
Կշտովք. մօտովք:
Կոխ պրծնել. գօտեմարտել:
Կոկոմ. կոկոն:
Կոշք. կող:
Կոշքաժեր. յամառ:
Կոշքաժերուծիւն. յամառու-
 րիւն:
Կոշակ. ձկան մի տեսակ, որ
 գլխաւորապէս Սեւանայ
 լճում են որսում:
Կոնդ. անդամայոյծ. նշանա-
 կում է նոյնպէս՝ բլուր:
Կոշտ. կարծր հողի կտոր.
 կոշտ:
Կոշտել. անպատուել:
Կոռան. } մեծ կենդանիների
Կոռայ. } վեգ (կովի, եգան
 } եւ այլն):
Կովկիթ. կով կրելու աման:
Կոտր ընկնել. սնանկանալ:
Կու. տէս Թրիք:
Կուգրակ. խաղողի որթի
 բուն:
Կուել. տէս Թրքիլ:

Կուղ. կուգ (թաւամագ կեն-
 դանի):
Կուղիկ. սապաւորոյ:
Կուղէ կուղ անել. գլխիկօր
 ման գալ:
Կուժ. սափոր:
Կուլկուլ. փոքրիկ սափոր:
Կուժ. ումալ:
Կուժ անել. մի ումալ ջուր,
 գինի եւ այլն խմել:
Կոնտիկ տալ. տէս Կ լիւկոն-
 ձի տալ:
Կուշտ. յագեցած. մօտ:
Կուշտ ու կուռ. ց'յագուրդ.
 օր. կուշտ ու կուռ կերայ:
Կուռ. բազուկ:
Կուռիկ. փայտից պատրաս-
 տած ջրի աման, որ գըլ-
 խաւորապէս ջրադաց-
 պաններն են գործ ածում:
Կուտ. ցորենի տականք հա-
 ւերին տալու համար.
 նշանակում է նոյնպէս՝
 այրուած հաց. օր. հացը
 կուտ էլաւ, բափեց բուն-
 դիրը:
Կուտուղ. անպոջ հաւ:
Կուտուղ. բզուկ:
Կուրծ. կուրծ:
Կչիորել. ատամների մէջեր-
 քը մնացած հացը կամ
 միտը հանել ատամ-մաք-
 րիչով:

Կռճօն. խոտի կամ յարդի
 մնացորդ:
Կռնատակ. կռան տակը:
Կռնատակերը ձմերուկ դնել.
 գովաբանել մեկին:
Կռթել. տէս Հեջունել:
Կռուծ. հասկ:
Կտոբաճատ. կտաւատ:
Կրակուել. այրուել:
Կրակ ա թափում. } աշխոյժ,
Վրիցը. } գործու-
Կրակ ա, կրակ. } նեայ է:
Կրակքաշի. տէս Գեալբարի:
Կրետ. իղամեղու:
Կրկին անել. նիւանդուրիւնը
 կրկնել:

Կրնկել. արագընթաց գնալ:
Կոթել. կօթ ձգել որ եւ է
 գործիքի փոխաբերաբար
 նշանակում է՝ անպատ-
 ուել:
Կոթուղ. տանձի, խնձորի
 եւ ուրիշ պտուղների մի-
 ջուկ:
Կօկիկ. հարթ:
Կօկկացնել. հարթել:
Կօմբալ. հաստագլուխ մանակ:
Կօռ. արքունական ծառայու-
 րիւն:
Կօպալ. բմբկահար փայտեր:
Կօտ. փայտե աման ջրի հա-
 մար. ցորենի չափ:

3.

Հադաղ. ծամանակ միջոց:
Հաղեր. պատրաստ. ասելի
 լաւ է:
Հազրել. պատրաստել:
Հաթաթայ. սպառնայիք:
Հաթաթայ տալ. սպառնալ:
Հալ. դրուրիւն:
Հալ-Հալբաթ. անպատճառ:
Հալբաթ. ի հարկէ. երեւի:
Հալիմ. տէս Հարիսայ:
Հալալ. հարազատ. իսկական:
Հալել. հալել. ձուլել: Փոխա-
 բերաբար՝ մաշել. օր.
 սիրտս հալուել ա:

Հախ. վարձ:
Հախ ու ՆՀախ. իրաւացի եւ
 անիրաւացի:
Հախ Աստու. յանուն Աստու-
 ծոյ:
Հախիցը գալ. վրէժխնդիր լի-
 նել. օր. ես նրա հախի-
 ցը կգամ:
Հակալ Հակալ գցել. հալածել:
Համամ. բաղանիք:
Համամալ. բաղնիսպան:
Համայ. բայց:
Համեցէք անել. հրաւիրել:
Համը Հանել. զգուեցնել:

Համբերար. համարհեստ:
 Հայաթ. բալ:
 Հայիլ-մայիլ ըլնել. հիանալ:
 Հայ-հայս գնացէ՛ վայ-վայս
 ա մնացէ. ծերութիւնից
 ուժանատ լինել:
 Հայում. օր. հենց ուտելու
 հայումն ա—միայն ու-
 տելով է գբադուած:
 Հանգարդ. հանգիստ:
 Հանգարդել. հանգստանալ:
 Հանդ. անդ:
 Հանք. շունչ. անգամ:
 Հանք քաշել. շնջել:
 Հանսք. կատակ:
 Հանսք անել. կատակ անել:
 Հաջաթ. գործիք:
 Հասար. պարիսպ:
 Հասար քաշել. պարսպել:
 Հասրաթ. կարօտ:
 Հաստաղուխ. } բքամիտ:
 Հաստաղէյին. }
 Հատ. (մի նատ) մեկ. նշա-
 նակում է նոյնպէս սպի-
 տակ բիծ բբի վերայ:
 Հատը քաշել. բբի վերայի
 սպիտակ բիծը հեռացնել
 սպորբի գորութեամբ:
 Հարայ-հրոց. գոջիւն. աղա-
 դակ:
 Հարաքեաթ. ոյծ. գորութիւն:
 Հարաքեաթ անել. աղխատել:
 Հարամի. առաջակ:
 Հարել. շարժել. օր. խնոցի
 հարել:

Հարերգայ. մշտապէս:
 Հարիր. հարիւր:
 Հարիր մարդի ծեծ ա տալի.
 մի բանի համար ամեն-
 քին էլ յուսադրում է
 խաբելու նպատակաւ:
 Հարիսայ. ցորենից պատրաս-
 տած կերակուր. կորկօտ:
 Հարսնակուլ. եզան ծնկոսկը՝
 ազդրի փափուկ մսի հետ:
 Այդ մասին աւանդութիւն
 կայ, բէ մի հարս այդ
 մսից մի կտոր կամենա-
 լով կույ տալ՝ խեղդուել է:
 Հացթուխ. հացաթուխ:
 Հացաւորել. հաց մատակա-
 րարել:
 Հացը կոտրմիւն հասցնել. հա-
 գիւ ծայրը ծայրին հաս-
 ցնել:
 Հաւար. օգնութիւն:
 Հաւարին հասնել. օգնու-
 րեան հասնել:
 Հաւար գցել. } օգնութեան
 Հաւար ձէն տալ. } կանջել:
 Հարայ տալ.
 Հաւէս. եռանդ. օր. հաւէս
 կորել ա:
 Հեթհեթալ. շնջասպառ լի-
 նել:
 Հեծել. հեծելագունդ:
 Հեղտել. խեղդել:
 Հեննայ. հետը. միասին:
 Հեջունել. մանած քելը մաք-
 րել, բարակացնել:

Հեջուն. հեջունի հաստ ասել:
 Հերս. բարկութիւն:
 Հերսոտել. բարկանալ:
 Հերսոտ. բարկացկոտ:
 Հերսը գալ. } սկսել բար-
 Հերսը բռնել. } կանալ:
 Հերու. անցեալ տարի:
 Հետ. անգամ. օր. մի հետ:
 Հետ ածել. հալածել:
 Հէնց. ուղղակի. այնպէս:
 Հէր. հայր:
 Հէքիմ. բժիշկ:
 Հէքմութիւն. բժշկութիւն:
 Հընտրել. ընտրել. մաքրել:
 Հինել. նախապատրաստու-
 րիւն տեսնել կտաւ, կար-
 պետ եւ այլն գործելիս:
 Հմար. համար:
 Հնձան. հնձան:
 Հոգուց. հաւատից հանել.
 յուսահատեցնել:
 Հով. գով:
 Հովանալ. գովանալ:
 Հովսալայ. համբերութիւն:
 Հունար. շնորհք. հմտութիւն:
 Հունարով. շնորհալի:
 Հունդ. ունդ. սերմն:
 Հուշտ ըլնել. խրտնել:
 Հուշտուիկ. խրտնող:
 Հուսել. հիւսել. օր. մագերթ
 հուսել:
 Հուջաթ. յամառ:
 Հուջաթուլթիւն. յամառու-
 րիւն:
 Հուրք. ջերմութիւն. օր. ա-
 րեւի հուրք, կրակի հուրք:
 Հուրի-փարի. յաւերժանարմն:
 Հուրհուրատել. շողշողանալ
 գալ:
 Հրէն. }
 Հրէնիկ. } անհաւանիկ:
 Հրէս. }
 Հրէսիկ. } անհաւասիկ:
 Հրէտ. }
 Հրէտիկ. } անհաւաղիկ:
 Հրարունի. բաբունի:
 Հրուսկ. սապոնի կտոր:
 Հօլ. բզզան:
 Հօռ. յարդ կրելու սալ:
 Հօրի. գութանի ամենավերջին
 եզները:
 Հօրնը մօր ճրագ ա. մի հա-
 տիկ գաւակ է:
 Հօքիր. հօրաքոյր:

2.

Պագ. գոմի մագ:
 Չար. մալ:
 Չաւար. ծեծած ցորեն:
 Չաւար անել. փոխաբերաբար՝

վայրախօսել:
 Չաւար հաւաքել իրար ետեւից.
 իրար հետ անտեղի վի-
 ճութանել:

Ճ.

Ճաթ. կորեկի հաց:
 Ճալուեր. խոպոպիք:
 Ճամբարակ. գութանի երկայն
 շղթայ:
 Ճամիայ. ճանապարհ:
 Ճամիորդ. ճանապարհորդ:
 Ճամիու զնել. } ճանապարհ
 Ճամիու զցել. } ձգել:
 Ճաշքուն տալ. մինչեւ ճաշ
 քնել. երկար քնել:
 Ճաքացնել. ձեղքել. փոխա-
 բերաբար նշանակում է
 բարկացնել. օր. մարդ ա
 ճաքացնում:
 Ճաքել. ձեղքուել:
 Ճաքճքել. մի բանի տեղից
 ձեղքուել:
 Ճար. հնար:
 Ճգնել. շատ աշխատել:
 Ճենջ. կերակրոտ ամանները
 յուսանայուց մնացած աղ-
 տեղութիւններ:
 Ճեռօք անել. } խօսակցու-
 Ճեռօք շինել. } քիւնը երկա-
 յիւնը:
 Ճլբկոտալ. յօրանջել:
 Ճլմճլմայ. ճանճոտ տեղ:
 Ճլպճլպացնել. ագբերը արագ
 քարքալիել. օր. ճրպճը-
 պան ագբեր:

Ճըլալ. } ճջալ:
 Ճըլճըլալ. }
 Ճըւոց. ճիջ:
 Ճըւահան անել. մարմինը
 մաս մաս անել:
 Ճիթ. ողկոյզ. ճիւ:
 Ճիժ. շրջանաձեւ գիծ, որ
 երեսայք խաղի ժամա-
 նակ քաջութիւն եւ գետ-
 նի վերայ:
 Ճիւ. ջիղ:
 Ճինգեանայ. ճանճրացնող:
 Ճիպօտ. բարակ մահակ:
 Ճիտ. պարանոց:
 Ճիտ անել. իրար գրկել:
 Ճիւ. մարմնի որ եւ է ան-
 դամ:
 Ճիւ-ճիւ անել. տէս ձըւա-
 հան անել:
 Ճլբբ. բորխաւ:
 Ճլոտ. ջղոտ. ուժեղ:
 Ճլորթի. երեսայք տան ա-
 ուստաղից պարան եւ
 կապում եւ ձօձուում, որ
 կոչւում է ճլորթի:
 Ճլորթի ընկնել. այդ ձեւով
 ձօձուել:
 Ճլթ. ապտակ:
 Ճլթել. ապտակել:
 Ճլակ. պատի ձեղքուածք:

Ճղել. ձեղքել:
 Ճմբոել. ձմել. քամել:
 Ճոթոել. ձեղքել:
 Ճուղք. ճիւղ:

Ճուտ. բոջմաձագ:
 Ճպու. ճպուռ. բիծ:
 Ճպոտ. բծոտ:

Մ.

Մադայ. ախորժակ. օր մա-
 դես ջի վեր ունում եւ
 կերակրիցն ուտում:
 Մադաժաժ ընել. գգուել:
 Մադան. հանք. նշանակում
 է նոյնպէս՝ մատիտ:
 Մադիւ. եզ ճի:
 Մաթ. խաղողից եփած քաղ-
 ցուն:
 Մաթ ընել. հիանալ:
 Մաթրաթ. կանէ աման:
 Մալ. ապրանք:
 Մալաչայ. տանճի ազնիւ
 տեսակ:
 Մալում անել. յայտնի լինել.
 նշմարուել:
 Մախլաս. վերջապէս:
 Մախլատուղ. մագնիտ:
 Մախտու. գիտութեամբ:
 Մահացնել. սպանել:
 Մաղբուն նստել մի բանից.
 մի բանից գրկուել:
 Մաղբուն անել. փչացնել.
 վատնել:
 Մայա. դրամագուլիս. այս-
 պէս է կոչւում եւ այն

բաղադրութիւնը, որով
 պանիր եւ մակարդում:
 Մայիլ ընել. գմայել:
 Մայիֆ. կոյր:
 Ման. սայլի ճպարակը պը-
 տոյտ տալու փայտ:
 Ման գալ. գբոսնել. որոնել:
 Մանգաղ. մանգաղ. խոտ
 ճնճելու գործի:
 Մանգաղ վէ զնել. մեկին
 նախապատրաստել որ
 եւ է բանի համար:
 Մանգաղաթէ. ծիծեռնակի
 տեսակ բոջուն:
 Մանգր. մանր:
 Մանդրացնել. մանրացնել:
 Մաննահարել. մատներով
 դիպել մի բանի:
 Մաննահասար. մատնահալիս:
 Մաշայ. ունելիք:
 Մաշակար. մաշիկ կարող:
 Մաշիկ. կիսակոշիկ, որ քե
 մարդիկ եւ քե կանայք
 անխտիր հագնում եւ
 գիւղերում:

Մաշկեւ. հայ գիւղերում, ինչ-
պէս յայտնի է, յաւադ
հաց են ուտում: Մի կամ
երկու ամսուայ նացը մի
անգամից թխում են, ջո-
րացնում են այնպէս պա-
հում: Ուտելու ժամանակ,
այդ հացերի վերայ փոքր
ինչ ջուր են սրսկում,
սրպէս զի փափկանան,
ապա որոշ մէկով ծայրում
մաշկում են այնպէս
ղնում սեղանի վերայ:
Մաջ. գութանի ման:
Մաջալ. միջոց, ժամանակ:
Մաջկալ. մանկայ:
Մանլահաթ. գրոյց:
Մասլահաթ անեւ. գրուցել:
Մասիւ. բերք:
Մաստաքը ցեխն ընկնել. ջը-
յաջողել:
Մատուռ. կորոյ. արձան:
Մարագ. մարագ. յարդ եւ
խոտ պահելու տեղ:
Մարալ. եղջերու:
Մարաղ մենել. դարան մտնել:
Մարանդի. ցորեն հնձելու
գործի:
Մարդ. կտրիմ:
Մարմանդ. հանգիստ:
Մարջ. գրագ. գրաւ:
Մարջ գալ. գրագ գալ:
Մաքի. եգ ոջխար:
Մկար. } միքի:
Մկամ. }

Մենծ. մեծ:
Մենծ մենծ փրթել. մեծա-
խօսել:
Մենծ թիբէն անկաջը թողալ.
ջարաջար սպանել:
Մենծախօս. մեծախօս. պար-
ծենկոտ:
Մենծակեր. շատակեր:
Մենծուծիւն. մեծութիւն:
Մեր տունը որ լակ ձու ա-
նեմ տամ պատովը՝ մարդ
չի՝ ծպտալ. մեր տան մեջ
ինքնիշխան եմ:
Մերան. այն մածունը, որով
տաքացրած կարը մե-
րում, մածուն են դարձ-
նում:
Մերել. կարը մածուն դարձ-
նել:
Մեհտաք. միապան:
Մէյդան. հրապարակ:
Մէյիդ. դիակ:
Մէնակ. միայնակ:
Մէնակակեր. միայնակ ու-
տող:
Մէշայ. անտառ:
Մէշաշի. անտառապան:
Մէջ. մեջ. միջուկ. օր. պօ-
ւոյթի մեջ:
Մէջ անել. միջուկը հանել:
Մէջք. մեջք:
Մէջքատել. մէջքը, ողնաշա-
րը կտրել:
Մէր. մայր:
Մէր մենել. մայր մտնել. օր.

արեւը մեր մտաւ:
Մըժ. մեգ. մառախուղ:
Մթնագլեր. մութը գիշեր:
Մթնով. մութը ժամանակ:
Մի. մի. մեկ:
Մի տուն կշալակի. ման կա-
ծի. շատ տնտես, գոր-
ծունեայ է. (ընդհանրա-
պէս կնոջ վերաբերու-
թեամբ է ասում):
Մինուճար. մի հատիկ գա-
ւակ:
Միաժուճ. ծով:
Միալար. մշտապէս, շարու-
նակաբար:
Միթամ. իբրեւ քե:
Մինթանայ. կանանց շրջա-
գլխտ:
Միջնակ. այգու մէջտեղը
յայն տարածութիւն:
Միսը բերանը տալ. սաստիկ
ջարջարել:
Մլակել. կատուի վերաբերու-
թեամբ է ասում. օր.
կատուն մլաւում ա:
Մլաւոց. կատուի ձայն ար-
ձակելը:
Մլուլ տալ. մի բանով երկար
զբաղուել:
Միլու. ձուից եւ խղից պատ-
րաստած ուտելիք (եք-
ոռ):
Միսելի. մի քիչ:
Մհալ. գաւառ:

Մհանայ. պատճառ. պատր-
ուակ:
Մհուլ. ժամանակամիջոց:
Մհրել. կնքել:
Մուհր. կնիք:
Մղկտալ. } կսկծալ,
Մղկտահար գալ. } ցաւել:
Մղկտոց. կսկիծ, ցաւ:
Մնալ. սպասել. մնալ:
Մնճրուել. այրուել:
Մննել. մտնել:
Մնողը. մնացածը:
Մոգել. արու հորթ:
Մոլորուել. շփոթուել. օր.
գլխի վրէն մոլորուել ա,
չի իմանում ինչ անի:
Մոլորած. շփոթուած:
Մոլորացնել. շփոթել:
Մուծը. մրութիւն. խաւար:
Մուծը գետի-
նը կոխել. } սկսել
Մուծը գետի-
նը առնել. } մքնել:
Մուլք. կալուածք:
Մուխանաթ. դաւաճան:
Մուխանաթուծիւն. դաւա-
ճանութիւն:
Մուխրիդ. ընտանի կեն-
դանեաց աղբից պատ-
րաստած աման՝ աղբ
դուրս ձգելու համար:
Մուշաթ կենալ. պահպանել.
հսկել:
Մուշտուլուղ. անետիք:

Մուռ. վրեժ: Մտիկ անել. } նայել:
 Մուռը հանել. վրեժխնդիր }
 լինել:
 Մուրազ. իղձ. խնդրուածք: րուած:
 Մուրուցկան. մուրացկան:
 Մոռ. ջրպետ:
 Մսէ օրօրոց ա գառէ. ամ-
 բողջ օրը ոտի վերայ
 աշխատում է:
 Մտահան անել. մոռանալ:

Յ.

Յէգսի օրը. հետեւեալ օրը: օր. կուծը յուսել:
 Յիզի այգի: Յուսաշոր. ուսի վերայ ձգե-
 Յուս. ուս: լու շոր՝ ջրի գնալիս:
 Յուսել. ուսի վերայ վերցնել. Յարգևոր. պարկեշտ:

Ն.

Նարագայ. մի գուցի: նան Յիսնակաց պանոց
 Նազ ծախել. } նազ ա-
 Նազ անել. } նել. նա-
 Նազ ու դուզ անել } գել:
 Նազեր, վէզեր. բազաւորի
 նախարարներ:
 Նալլաթ. անեծք. օր. նայլնք
 չար սատանին:
 Նախիր. նախիր:
 Նախրաթող. նախիրը բող-
 նելու ժամանակը: Աշ-

նազ ար: Նախրչի. նախրորդ:
 Նաղլ. առակ. պատմութիւն:
 Նաղլ անել. պատմել:
 Նամ. խոնար:
 Նամարգ. փծնի. ժլատ:
 Նամութիւն. խոնարաքիւն:
 Նամը քաշել. պաշտպանել.
 փափագել:
 Նաշ. դագաղ:

Նաշար. անձար: Նղշալ. } նիրհել:
 Նառ. արու ուղտ: Ննջալ. }
 Նարդիվան. սանդուղք:
 Նաֆաս. շունջ:
 Նաֆաս քաշել. շնջել:
 Նետ զնել. մաղով գուշակու-
 քիւն անել:
 Ներկել. ներկել, գոյն տալ.
 փոխաբերաբար նշանա-
 կում է՝ անպատուել.
 օր. նրան մի լան, քու
 հաւան կացած ներկեցի,
 վէ դրի:
 Նըխտ. ոյծ. գօրութիւն:
 Նըխտից ընկնել. ուծասպառ.
 լինել:
 Նըհախ. } ի գուր:
 Նըհախ տեղը. }
 Նիգեարան. երկմիտ:
 Նիգեարան ընկել. երկմտել:
 Նիլնել. բարձրանալ. հեծ-
 նել. օր. նի էլաւ ծառը,
 ձին նի էլաւ:
 Նի տալ. ներս լցնել. օր. լան
 էս նի տալի (ուտելիս):
 Նի ձնել. ներս մտնել:

Շ.

Շատարար. մաղի մի տեսակ՝
 մեծ ծակոտիներով:
 Շաղ. ցօղ:
 Շաղակօլ. ցօղախառն:

Շաղ էթալ. մետաքսի որդը
 երբ սկսում է ոտայն
 գործել, ասում են՝ ճի-
 ճուն շաղ ա էր ում:

Հաղ տալ. սփռել. տարածել.
սրսկել:
Հաղղել. շաղախել:
Համամ. սեխի ամենափոքր
տեսակը, որ շատ դու-
րեկան հոտ ունի: Այս
բառը փոխաբերաբար
նշանակում է՝ կոթ, փոք-
րիկ. օր. քեանքուր աղ-
ջկալ շամամ ծծերը մար-
դի քեֆին բերում, խեյ-
քամաղ անում, բողում:
Համադան. մոմակալ:
Հանթել. խայթել. օր. օճը
շանթեց:
Հանց տալ. ցոյց տալ:
Հաշտամարը թեքել. հար-
ուածել. ծեծել:
Հառ. գրպարտութիւն. փոք-
նակը:
Հատակեր. շատ ուտող:
Հատախօս. շատ խօսող:
Հատուոր. շատ. բազմաթիւ:
Հարթ. պայման. խոստումն:
Հարբաթ. օշարակ:
Հարմաղ. ամենանուրբ նա-
շի (բարակ՝ մաղած) ա-
լիւրի մաղ: Փոխաբերա-
բար նշանակում է՝ նուրբ,
գեղեցիկ:
Հարիդ. պարան:
Հարըդել. պարանով բեռը
ամուր կապել:

Հաքարկենի. }
Մեղրակենի. }
Մարգարիշի. }
Ղալաթայ. }
Փարվանայ. }
Զնուզ. }
Պահունի. }
Մարխոշ. }
Հեղջ. կայուն ծողոված մա-
քուր ցորենի կոյտ:
Հերեփ. փայտից շինած մեծ
պրգալ՝ կերակուր խառ-
նելու համար:
Հէմք. սեամբք:
Հէպել. հարուածել:
Հէնքս. շինութիւն. շինուածք.
օր. գնաց տեհաւ լւս. լւս.
շենքեր, լւս. լւս. ամա-
րաթներ:
Հըհար. քաղաք:
Հըշմել. մոլորութիւն. ուշաբափ
լինել:
Հըհադ. վկայ. ջրաղացում
աղայու վարձ (ալիւր):
Հըշկուել. սխալութիւն. շփո-
թութիւն:
Հըփու. սրինգ.
Հիբէք. փայտից շինած խո-
ղովակ, որ ծառայում
է երեսներին օրօրոցի
մէջ միգելու համար: Ա-
րու եւ եգ մանուկների
շիբէքը զանազան կազ-
մութիւն ունին:

խնձորի տեսակներ.

Հիծուկ. կտրուած կամ մե-
րած կաթի ջրային մասը:
Հիշակ. նորահաս.
Հիվան. սուգ:
Հիվարել. շուարել:
Հիրայ. խաղողի քաղցու:
Հիւ. դայար ուտ:
Հլթայ. բարձի երես:
Հլիւք. պարանոց:
Հլլաղել. ապտակել:
Հղլիկ. անկոթ դանակ:
Հնթակել. քնել. (այս խօսքը
անարգական նշանակու-
թիւն ունի):
Հնորք. շնորհ:
Հնորքով. շնորհալի. գեղեցիկ.
օր. ինչ շենքով, շնորքով
աղջիկ ա:
Հոռ. բանից պատրաստած
հասարակ պանիր:
Հոռը հանել. մի բան ծալ-
րանդութեան հասցնել.
զգուցնել:

Հորահան ընել. մերկանայ:
Հորահան անել. մերկացնել.
փոխաբերաբար՝ յուսա-
հատեցնել:
Հորորալ. սիգանմել:
Հուար. ստուեր:
Հուլալել. իրարից հեռու հե-
ռու կարել:
Հուլալուել. բարձրանալ. օր.
ծառը շուրջալուել:
Հուջուխ. խաղողի քաղցուից
պատրաստած միրգ
(ջուջխելայ):
Հուռ տալ. միւս կողմը դար-
ձնել:
Հիլթու } անակնկալ ուտ-
Հիլթոց. } նամայն:
Հիօթ. շաղախ:
Հօղմքոր. մարդէլոյզ. գրա-
ւիչ. ուրիշին հաճոյանա-
լու յատկութիւն ունեցող.
օր. շօղմքոր գառը եր-
կու մեր ա ծծել:

Ո.

Ոնջ. նջ. օր. ննջ կնաղամ,
ննջ էլ կաղամ:
Ոնց. ինչպէս:
Ոսպ. ոսպ:
Ոսպախաշու. ոսպնաբան:
Ոսարորիկ. բոկոտն:
Ոս ու գլուխը շրտել. ոտից

մինչեւ գլուխ զարդար-
ուել. փոխաբերաբար՝
զանակոծ անել:
Ոտատակ տալ. ոտնակոխ ա-
նել:
Ոտաւոր. հետեւակ:

Ոտիս տակը կրակ ա վառուում:
սառտիկ շտապում էմ:
Ոտնալեզ. լողի մի տեսակ,
եբբ օտներով էն միայն
լողում:
Որդէ. որտեղ:
Որդիան. որտեղից:
Ուլ. այծիկ. ուլ:
Ումբ. կեանք:
Ումբըն ուտել. } հոգեպես
Ումբը բանդել. } տանջել:
Ումուգ. յոյս:
Ումուգ տալ. յուսադրել:
Ունենալ ձի հեննայ. մեկին
սիրել, համակրել:
Ունկ. բռնելու տեղ. օր. կու-
ծը կտորուեց, ունկը
մնաց ձեռիս:
Ունթուլ. բոյլ:

Ունցել. հունցել. օր. խմորն
ունցել. փոխաբերաբար
նշանակում է ծեծել. օր.
քեզ բնեց ունցեմ, որ
աջքերդ դիր մնայ:
Ուշագնայ ըլնել. ուշաքափ
լինել:
Ուշունց. հայհոյանք:
Ուշունց տալ. հայհոյել.
Ուշունցաբերան. } հայհոյանք
Ուշունցնափու. } սիրող:
Ուտել. տես Փրոսել:
Ուտուլով. գգոռչութեամբ:
Ուրախանալ՝ աշխարով մին
ըլնել. անջափ ուրախանալ:
Ուրագ. ուրագ:
Ուրիան. սառտիկ աղքատ:
Ուքուր ուքուր լաց ըլնել.
սառտիկ լալ:

2.

Չադիր. վրան:
Չաթել. վրա հասնել. բռնել:
Չաթու. պարան.
Չալ. խալտաբդետ:
Չալել. պտուղը սկսել հաս-
նել:
Չալիզ գալ. չարչարուել:
Չալաքի. անխմոր մատաղա-
հաց:
Չալու. փշոտ ծառ. դծնիկ:
Չաղ. գեր:

Չաղութիւն. գիրութիւն:
Չամիշ. չորացրած խաղող:
Չայիր. սեզ:
Չայիր-չիման տեղ. սիգաւետ
տեղ.
Չանայ. ծնօտ:
Չանայ տալ. սակարկել. շա-
տախօսել:
Չանաք. բամբակաբաղ:
Չանաքել. բամբակը բաղել:
Չանգ. մատախտուղ:

Չանկ. մագիլ:
Չանկոել. մագիլ:
Չանչ. ողկոյզների մնացորդը
ճմլելուց յետոյ, որից օ-
ղի են պատրաստում:
Չանչել. ձեռներով անիծել:
Չարք. սատանայ:
Չարքաշ. ճարպիկ:
Չարսաւ. սաւան:
Չաւ անել. } հոգեպես. հրա-
Չաւ գցել. } տարակել:
Չափալախ. ապտակ:
Չափալախել. ապտակել:
Չաքմայ. գիւղական կօշկի
մի տեսակ:
Չեչաքար. փտուռիկ բարձր ոտ-
ների կեղտը մաքրելու
համար:
Չեչոտ. երեսի վերայ ծաղ-
կից առաջացած բծեր
ունեցող (ջովուռ):
Չեչուտ. տեսակ:
Չեչուտ չեչուտ. տեսակ տե-
սակ:
Չիբ. չորացրած տանձ, խըն-
ձոր, ծիրան եւ այլն:
Չիւարի. ստոնեւաշուք ծառ.
(քեղու տեսակ):
Չլուր. վանական արգանակ:
Չխօսկան. չխօսող. օր. չխօ-
կան հարս:
Չկամ. ուրիշին բարիք չկա-
մեցող. նախանձու:
Չընամիշ անել. չխնայել:

Չղրէխ. բամբակ մաքրելու
գործի:
Չմթել. ձեռքից յափշտակել:
Չնշիւ. կարկառ. քարակոյտ:
Չոնթ. անդամալոյծ:
Չոնթանալ. անդամալոյծ լի-
նել:
Չոռլամիշ ըլնել. լափել (ա-
նարգական նշանակու-
թիւն ունի):
Չու տալ. կռուի խրախու-
սել. դրդել:
Չուանի զնել խօսքը. մեկի
խօսքին նշանակութիւն
տալ:
Չութ. արօր:
Չուքի. որովհետեւ:
Չուի տալ երեսովը. լուաց-
ուել՝ ջուրը երեսին խը-
փելով. լողալ՝ ջրի մեջ
ցատկելով:
Չօբան. հովիւ:
Չօլ. անապատ:
Չօլերը գցել. փոխաբերաբար՝
խաբել. մի բանի հետքը
կորցնել. օր. ուզում ա-
լինձ չօլերը գցի. գլուխս
բըլբորի:
Չօռ. ցաւ:
Չօռոտ. ցաւոտ:
Չօփ. փայտի ծեղ:
Չօփատեղ. չամաքած բամբա-
կատեղի:
Չօփշի. փայտի կտորներ ծա-
ղովող:

Պ.

Պաղրիկ. պատրոյկ:
 Պաղրիս. պատուաստ:
 Պաղրիս զնել. պատուաստել:
 Պաղրհան. պատի մեջ շինած
 պահարան:
 Պաղի տալ. սառուցի վերայ
 սլլալ, խաղալ:
 Պաճ. հացահատիկի պա-
 տեան:
 Պաչ. համբոյր:
 Պաչել համբուրել:
 Պատիճ. պատիծ:
 Պատճել. պատծել:
 Պարզկայ. սառնամանիք:
 Պարտակել. գողացած բանը
 ծածկել. պարտակել:
 Պետո պետո. խօսալ. անվայել
 խօսել:
 Պէծ. կայծ:
 Պժժան. փոքրիկ բզզան:
 Պինչ. քիթ:
 Պիպ. ծայր. օր. բարի, վեգի
 պիպ:
 Պիպիկ. բիթ:
 Պլիկ. դրամ:
 Պլտուխ. փրած այտեր (քշեր):
 Պլենձ. պղինձ. կաթսայ:
 Պճեղ. պճեղ:
 Պճղել. հացահատիկը եւ ըն-
 դեղները պատեմահան ա-
 նել:
 Պնդուկ. կաղին:
 Պնչիցը հանել. հարամ ա-
 նել. օր. կերածը մարդի
 պնջից հանում են:
 Պնչիցը բռնես. ֆոդին կտայ.
 անջափ նիհարել է:
 Պուլիկ. իւղի փոքրիկ աման:
 Պուլպուլակ. կաւե նեղաբե-
 րան ջրի շիշ:
 Պուճուր. փոքր:
 Պուտ. կաքիլ:
 Պպին կաննել. լամանել:
 Պոռ. շրթունք:
 Պոռը պոռնին կպցնել. } խօ-
 Պոռը պոռնի տալ. } սել:
 Պոտեպուռնի. } գեղուն. լիքը:
 Պոտեհար. }
 Պոտի. պետք է:
 Պոտի. պտոյտ:
 Պոտի տալ. պտոյտ տալ:
 Պոտի գալ. շրջել. գրօնուն:
 Պտղունց. պտղունց. օր. մի
 պտղունց բուռնութի
 տան:
 Պտուկ. պտուկ:
 Պտուղ. այգեկութից աջա-
 բող եղած խաղող:

Պտուղ անել. աջաբող եղած
 խաղողը ծողովել:
 Պրծնել. աւարտել. ազատուել:
 Պօզ. եղջիւր:
 Պօզաւոր. եղջիւրաւոր:
 Պօզահարել. եղջիւրով հա-
 րուածել. կշտամբել:
 Պօ. ագի. այսպէս է կոչ-
 ւում նաեւ սայլի յետին
 մասը:
 Պօջը շրաղ քաշել. հեռու
 պահել իրան մի բանից:
 Պօջը նրա տակին ա. նա է
 տեղեակ ամեն բանի:
 Պօջը խուզել. պաշտօնագուրկ
 անել:
 Պօպօք. ընկոյգ:
 Պօպօքենի. ընկուգենի:

Զ.

Ջադութար. վնուկ:
 Զախաթթու. քրոն դրած ճա-
 կընդել:
 Զահէլ-ջիվան. նորատի:
 Զահրայ. ճախարակ. ջահ-
 րայ:
 Զաղաց. ջրաղաց:
 Զաղացաքար. ջրաղացքար:
 Զաղացպան. ջրաղացպան:
 Զամալ. տեսք:
 Զամգաք. գեղ. դիակ:
 Զան. մարմին. անձն:
 Զանաւար. գազան:
 Զանլլաթ. դահլիճ:
 Զառ գոռալ. իմաց տալ.
 հուշակել:
 Զարդել. փշրել. մանրացնել:
 Զարդ ու խուրդ } կտոր կը-
 անել: } տոր անել.
 Զարդ ու փշուր } սաստիկ
 անել. } մանրացնել:
 Զգիր. ձիարչաւ:
 Զգիր հաղալ. ձիարչաւել:
 Զերկ. կարգ:
 Զերկուն. կարգով:
 Զէք. գրպան:
 Զէյրան եղնիկ:
 Զէջիմ. կապերտի ազնիւ
 տեսակը:
 Զըրջըռ.
 Խողակաշի.
 Հասանբէկի.
 Դըզըլբուռուն.
 Սընէյվաղ.
 Շալախ.
 Բուղդէյի.
 Դօստիջան.
 Զիգեար. գուր. լեարդ:
 Զին. դէս:
 Զիրիդ. մական.
 Զիք. վեգի փոս ընկած կողմը:
 Զլիս. բոլորովին:

լեցնող տեսակ վերջ

Ջհանդամ. դժոխք: Ջուհազ. կտաւագործ. ու-
 Ջնջիւել. ջախջախել: տայնանկ:
 Ջոկ. գատ. առանձին: Ջուղաբ. պատառխան:
 Ջոկջոկ. առանձին առանձին: Ջուղաբ անել. ճանապարհ
 Ջոկել. բաժանել. իրարից հե- ճգել. մերժել:
 ուացնել: Ջուղաբ տալ. պատասխանել:
 Ջոմարդ. առատամետն: Ջուրը ջրամանից հանում ա.
 Ջոմարդութիւն. առատա- հագիւ. ծայրը ծայրին է
 ճեռնութիւն: հասցնում:
 Ջուռ. տոպրակ (ալիւրի): Ջուր ընկնել. պտուղը նոր
 Ջուռ. կապերտի կտոր. փա- սկսել հասնել:
 յաս (ընտանի անասուն- Ջրատար. ջրից տարուած:
 ների վերայ ծածկելու): Ջրֆոր. ջրհոր:
 Ջուխտ. գոյգ:
 Ջուհարդար. երկաթի ազնիւ տեսակը:

Բ.

Բադ անել. իրանից հեռաց- Բաստ գալ. պատահել:
 նել. օր. անջախ նրան Բաստ բերել. պատահեցնել:
 գլխիցս ռադ արի: Բափաթայ. յառաջ հաց բը-
 Բահմ. գութ. խիղճ: խելու. բարձ. բարբա:
 Բամ գցել. գիր բաց անել. Բըհաթ. գեղջուկ:
 գուշակել: Բըհար. երկրագործ:
 Բանգ. գոյն: Բըհարութիւն. երկրագոր-
 Բանգ-ռանգ. գոյնգոյն: ծութիւն:
 Բաշիդ. քաջ: Բուռբի. գինու մեծ տիկ
 (եզան կամ գոմշի):

Ս.

Սաբաբ. պատճառ:
 Սաբր անել. սպասել. համբե-
 րել:
 Սաղ. քնար. վին:
 Սաղել. } յարմարի:
 Սաղ գալ. }
 Սաթըլջամ ընել. սաստիկ
 մրսել:
 Սալթ. բոյորը:
 Սալջորդ անել. սաստիկ ծե-
 ծել:
 Սախաթ. արատաւոր:
 Սածիւ զնել. կանաչին մի
 տեղից մի ուրիշ տեղ
 փոխադրել:
 Սածիւ. առանձին տեղ փո-
 խադրած կանաչի:
 Սաղ. ողջ:
 Սաղ-սալամաթ. ողջ եւ ա-
 ուողջ:
 Սաղութիւն. ողջութիւն:
 Սաղկայ. վեգի մեծ տեսակը
 (ջիւայ):
 Սամթին. յարմարապես:
 Սամթը գցել. յարմարաւոր
 ժամանակ գտնել:
 Սամիթ. սամիթ. կանաչեղեմի
 մի տեսակ:
 Սամի. սամի. երկու ծուռը
 փայտեր, որոց մէջ անց-
 նում են եզան կամ ու-
 րիշ լծկան կենդանիներ-
 ի պարանոցը:
 Սամոտէն. սամոտիք. այսպէս
 է կոչուում այն հաստ
 քելը, որով այդ ծուռը
 փայտերի ծայրերը իրար
 հետ կապում են լծելու
 ժամանակ:
 Սանադ. մութհակ:
 Սանգ. ծանր:
 Սանդ. սանդ. ցորեն ծեծելու
 տեղ:
 Սանդն էլ ա իրա ձեռին.
 գաստէն էլ. ամեն իրաւունք
 իւր ձեռքին է:
 Սանդր. սանտր:
 Սանդրել. սանտրել:
 Սանահէր. սաճահայր:
 Սանամէր. սանամայր:
 Սանդէրը. բուրդ մաքրելու
 գործի:
 Սառաֆ. սեղանաւոր:
 Սառել սառչել:
 Սառուց. սառույց:
 Սաս. նայն:
 Սաս ու սամուրը կտրել ա.
 բոյորովին լուել է:
 Սասում. ցասում:
 Սատանի ձին նիւնել. յա-
 մառել:

Մատանէն թարս ա նալնէ.
շատ խորամանկ է:
Սարվել. սովորել:
Սարվացնել. սովորեցնել:
Սաւայի. բացի:
Սաւզի. կանաչեղէն:
Սաքի թէ. իբրեւ թէ:
Սելաւ. հեղեղ:
Սեկ. սեկ. բարակ կաշի:
Սէլ. սայլ:
Սէլ որ. սայլապան:
Սէհրակ. նուր. ցանցառ:
Սէհր անել. գրօնուել:
Սըպանել. սպանել:
Սըռ. գաղտնիք:
Սըրթըշ. համարձակ. լկըստ-
ուած:
Սթար. ապրուստ:
Սթար անել. ապրել:
Սիւայ. լիքը:
Սիւի-բիւի. հաճոյախօսու-
թիւն:
Սիւի-բիւի անել. հաճոյախօ-
սել:
Սիւլլայ. ապտակ:
Սիւլել. ապտակել:
Սիւլնդ. եզիպտացորեն. հոր-
մած-կորեկ:
Սիւն. սիւն:
Սիւնի. սկուսող:
Սիպտակ. սպիտակ:
Սիպտակել. սպիտակել:
Սիպտակացնել. սպիտակացնել:
Սիրուն. գեղեցիկ:
Սիրունացնել. գեղեցկացնել:

Սիրունութիւն. գեղեցկու-
թիւն:
Սիրի-սիրի. }
Սմբուլ. } խա-
ճառ լիզու. } լիստոն
Ճառճառուել. } տեր:
Ուղարկուել.
Բիւն.
Մազխոտ.
Սկուել. խորասուզուել ջրի
տակը:
Սկսկալ. } կիսասիրտ մեկին
Սկսկալ. } մի բան տալ:
Սնդու. բոնրի դրսի կողմից
փոքրիկ անցք. կրակը
բորբոքելու համար:
Սնդկալ. } բոնրի այդ անց-
Սնդուակալ. } քը խփելու
փալաւ:
Սնուռ. սահման:
Սնքար. } սեան տակի
Սնքար. } քարը:
Սոխտայ. անբարոյական կին:
Սոված. քաղցած:
Սովածանալ. քաղցել:
Սովգաքեար. յայտնի վաճա-
ռական:
Սուկի. մօի ամենափափուկ
մասը, որ գտանուում է
կովի կամ եզան ողնա-
շարի երկու կողմը (Ֆիլի):
Սուկել. սուկել (սոկոն):
Սո՛ւնկ ըլնի տունդ. տունդ
հիմնայատակ լինի:
Սուչ. յանցանք. մեղք:

Սուսամբար. պարտիզի հո-
տաւետ բոյս:
Սուտասան. ստախօս:
Սուրգիւն անել. արքորել:
Սպաս. արգանակ:
Սպուել. տէս Սփրքնել:
Սոնի. առանցք. օր. սելի
սոնին կոտրուեց:
Ստերչ. ջրեր կով:
Սրայ. կարգ:
Սրայով. կարգով:
Սրթսրթալ. ցրտից դողդո-
ղալ:
Սրտալի. աներկիւղ. եռան-
դուն. օր. ընենց մի սըր-
տալի սրտալի խօսում
ա, հենց իմանաս սաղ

աղխարքը իրանն ա:
Սրտաուզելք. սրտի ուզե-
լիք բան:
Սրտէս չի տալի. սիրտս չի
ուզում. օր. սրտես չի
տալի ըստիան ձեռ. վեր
ունենմ:
Սրտիցը ջուր խմել. համա-
կարծիք լինել մեկին:
Սրտոտ. աներկիւղ. քաջ:
Սփրթնած. գունատ:
Սփրթնել. գունատել:
Սօթ տալ. սայթաքել:
Սօթլիկ. սայթաքող:
Սեւասրտել. տխրել:
Սեւասոնիչ. պարտիզի բոյս:

Վ.

Վաղայ. միջոց. ժամանակ:
Վազ տալ. }
Վազել. } վազել:
Վազէ վազ անել }
Վազ գալ. հեռանալ:
Վաթան. հայրենիք:
Վալադ. տեղեակ. հմուտ:
Վախենալ. երկնջել:
Վախուել. } երկջուտ:
Վախուտ. }
Վախտ. ժամանակ:
Վախտով. իւր ժամանակին:
Վախիս ըլնել. պատճառ.

դառնալ դժբաղդութեան:
Վարար. յորդանոս. օր. վա-
րար գետ:
Վարարել. յորդանալ (գետի):
Վարամնոտել. երկմտել:
Վարամնոտացնել. երկմտեց-
նել:
Վարաուրդ անել. նշմարել:
Վարոց. բարակ մահակ:
Վարս. կանանց գլխի մագ.
օր. վարսը գլխին սխա-
տակել ա:
Վարսանդ. սանդիտոտն:

Վեր ածել. բաժնի. օր. ջուր
վեր ածել, սիրտ վեր ածել:
Վեր ունել. վեր առնել:
Վեր ընկնել. վայր ընկնել:
Վեգ. վեգ (կօճի):
Վեգգ ալջու ա թէ թօխան.
գործող յաջող է, թէ ան-
յաջող:
Վէ գալ. իջնել. օր. ծառիցը
վէ գալու բաշտան՝ վրա
հասաւ նրան կոխեց տա-
կը՝ հեղտեց:
Վէ դիպնել. նիհարել:
Վիլիանկ. } թել յետ տալու
Վիլիարիկ. } գործի:

Տ.

Տաղ առնել. յոել:
Տալ. տալ. օր. մ'խելի ջուր
տալս: Նշանակում է
նոյնպէս՝ խփել, ծեծել.
օր. ընենց կտամ, որ
բանձնօգի կըլնես: Կինը
իւր մարդի բրոջը տալ
է կոջում (տալ):
Տախտ. գիւղական տներում
նստարաններ ջկան. սը-
րանց փոխարինում է
տախտը, որի վերայ
շատ մարդիկ են տեղա-
նորում եւ որը շինուած
է կամ հողակոյտից եւ
կամ փայտից:
Տակ. ձակնդել:
Տակը ջուր կապել. խաբել
մեկին:
Տակնըճան. տակիցը. փոխա-
բերաբար՝ խորամանկ,
ծածկամիտ:
Տաղ. երգ:
Տաղարան. երգարան:
Տաղ ասել. երգել:
Տաշտ. տաշտ. նաւամէս խոր
կարասի, որ գիւղացի-
ներին ծառայում է յատ-

կապես խմոր ունցե-
լ ու համար:
Տաշտ ու մաղը կապել. տան
բոլոր հացն ուտել, վեր-
ջացնել:
Տաշտադրէք. հարսանեաց նախ-
ընթաց երեկոյ:
Տաշտակ. միջբայով. օր. տաշ-
տակ ընկնել:
Տաշեղ. տաշած փայտի կը-
տորտանք:
Տառել. վանայ լճի ձուկը:
Տատաշ. տատաակ. փուշ.
օր. եկած ճամփեղ փուշ
ու տատաշ դուս գալ:
Տատմէր. մանկաբարձ:
Տարաղաջ. կախաղան:
Տարս. տարիք. հասակ. օր
բարձով իմ տարսը հա-
նես:
Տաւար. անասուն. փոխաբե-
րաբար՝ լիմար:
Տափակ. հարք:
Տափել. } հարքել. հա-
Տափակացնել. } աստարել:
Տափ կենալ. բազէլ:
Տափ կենալու կի. մանկական
մի տեսակ խաղ, ուր
մանուկներից մեկը աջ-
քերը խփում է, իսկ
միւսները բազգում են,
որ նա գտնի:
Տաքար. հնձանի մէջ շինուած
հոր՝ խաղողի բաղցուն
այնտեղ ժողովելու հա-
մար:
Տեգր. տագր. (կինը իւր
մարդի եղբօրը տեգր
է կոջում):
Տեգերակիւ. տագեր կին:
Տեղակ. փոխանակ:
Տեղակել. մեկի մասին հար-
ցնել, տեղեկանալ:
Տեղ. տեղ. նշանակում է
նոյնպէս՝ անկողին, օր.
իրա տեղը մտաւ, տագ
արեց:
Տեղըճան առնել. տեղից հա-
նել:
Տենալ. տեսնել:
Տեփուր. փայտեայ բոլորածե-
մատուցարան:
Տեփրել. տեփուրով բրինձ
կամ ցորեն մաքրել:
Տըռճնկի տալ. } ցատկել.
Տըռճինկ տալ. } վազվզել:
Տըւուկ. տուող. օր. տըւուկ
ծառ:
Տիգիվաժայ. դիւրագրգիռ.
շուտ լաց լինող:
Տիկնակուճ. աջքի կոպի
վերայ դուրս եկած պը-
գուկ:
Տիլ. տիղմ:
Տլոտ. տղմուտ:
Տնազ. ծաղր:
Տնազ առնել. ծաղրել:
Տնդշել. դիտել, նայել:

Տնկել. տնկել. ցցել. օր. ծառ. տնկել:

Տնկի. տունկ. մատաղ ծառ:

Տնորդովի. ամբողջ ընտանիքով:

Տնփեսայ. տանփեսայ:

Տնքանդ. տուն քանդող. օր. ինչ տնքանդ տղայ ա:

Տնքալ. ցաւից նեղանայ. յոգւոց հանել:

Տոնիր տօրոն (ներկ):

Տոտաշոր. մանկան օրօրոցում բուն դնելիս՝ ոտները փաթաթելու շոր:

Տուգիղուշ. բութակ (բլուշուն):

Տունը հէնց իմանաս պօպօքի մէջ ընի. տունը լի է ամեն բարութեամբ:

Տուտ. ծայր:

Տուռղ. լիքը. օր. տոռուգ պօպօք:

Տրաքիլ. ճեղքուել:

Տրաքորաքիլ. մի քանի տեղից ճեղքուել:

Տրաքացնել. ճեղքել փոխաբերաբար նշանակում է բարկացնել:

Տրորտակ } ոտնակոխ անել:
Տրորտակ } Տրորել նշանակում է նոյնպէս՝ մատների մէջ մանրացնել.
Տրորել. } օր. դեղը մանրների միջին տրորեց՝ գցեց աչքը:

Տրանջալ. տրտունջ յայտնել:

Տօթ. տօթ. սատիկ շօթ:

Տօթել. } փոխաբերաբար՝
Սօթել. } անպատուել:

Տօլար. պատի մէջ բացուած պահարան՝ ամանեղեկներ դարսելու համար:

Տօլու. յախճապակեայ գինու կամ ջրի աման:

Տօպրակը թափ } ամեն գաղտնիք }
Տօպրակը դար- }
տակել. }
տակել. }

Ր.

Րեհան կամ Ռէհան
Մաղաղինոս.
Համեմ.
Վորթին.
Նեխուր.

Վօտիմ.
Բօղկը.
Պաաս.
Անանուխ.
Պորինջան.
Քրփնգի պօ-

արմտիք եւ համեմունք:

արմտիք եւ համեմունք:

Րինջան.
Քարխուշ.
Սոխ.
Սխտոր.

արմտիք եւ համեմունք:

Խաս.
Տակտեղ.
Բամիա.
Բազուկ.

արմտիք եւ համեմունք:

Յ.

Յան. արարի մանրունք:

Յանել. սփռել. օր. սերմը ցանել. փոխաբերական մտքով նշանակում է մեկին զլխից ուղղ անել. օր. ինչ արեց, ջարեց՝ նրան չկարաց ցանի:

Յախ. վառելափայտ:

Յախաւել. ծառի ճիւղերից պատրաստած ասել:

Յել. ցանած արտ:

Յելուր. արտում աղխատող մշակ:

Յելխ. տես Տիլ:

Յէթ. մեզ:

Յէթել. միգել:

Յնթել. խելագարուել:

Յնթած. խելագարուած:

Յնթել. } ծնել. սառն էն
Յգնել. } միայն կենդանի-
նեքի վերաբերու-
թեամբ. օր. գելը
ցոթեց, կատուն
ցգկեց:

Յօղ. արեգակի ձառագայթ:

Փ.

Փաթթել. փաթաթել:

Փալան. փայան. օր. իշի փայանը վեր բեկաւ (համետ):

Փալանել. փայանը դնել. օր. իշը փայանել:

Փահլան. լարախաղաց. գօտնմարտ:

Փայ. բաժին:

Փայանել. բաժին անել:

Փանջարայ. լուսամուտ:

Փաշաշել. փոքր ինչ ջորանայ. ցամաքել:

Փարխաջ. դոյլ:
 Փարս ընկել. երեսի վերայ
 վայր ընկնել:
 Փարշ. ջրի գաւար (կաւից
 պատրաստած):
 Փափախ. գիւղական գտակ
 (ոջխարի մորթուց):
 Փափախչի. այդպիսի գտակ-
 ներ կարող. փոխ. խա-
 բեբայ:
 Փոքոտ. արստաւոր. որ եւ ե
 պակասութեան տեր:
 Փէյիւն. արարի մանրունք:
 Փէշ. քղանցք շորի:
 Փէշակ. արմեստ:
 Փէշաքեար. արմեստաւոր:
 Փէշքաշ. պարգեւ:
 Փէշքաշ անել. պարգեւել:
 Փէշկեր. դենջակ:
 Փէտ. փայտ:
 Փըստ անց կենալ. սխալել.
 ջը յաջողել:
 Փթիր. ձիու աղբ:
 Փթրել. փթիր վեր ածել. օր.
 էջը փրբեց, ոսկի վե գը-
 ցեց:
 Փիլթայ. պատրույկ:
 Փինաչի. հնակարկատ:
 Փղփուջ. փափիկ:
 Փնթի. անմաքուր. վատ:
 Փնովել. վատաբանել:
 Փշտել. ատել. նեղացնել:
 Փթոթթել. սաստիկ այրել:

Փոխփոխել փոփոխել:
 Փոշաման. ալիւրի կճուռ:
 Փորքաշ. բամբի այն երկայն
 կաշին, որ ձիու փորի
 տակով անց են կացնում,
 կապում, որպէս զի բամ-
 բը վայր ջընկնի:
 Փորը վեց վեց ա անում.
 սաստիկ քաղցած է:
 Փուգ. արատ. պակասութիւն:
 Փուգ զնել. մի բանի ջհաւա-
 նել:
 Փուլ գալ. քանդուել:
 Փուչ. դատարկ. ի գուր:
 Փշադադում. վատնող, շռայլ:
 Փռկուել. տես Փարս ըլնել:
 Փռշուկ. մի տեսակ բոյս,
 որի փոշոտ տերեւները
 փոշտացնում են:
 Փռթկալ } յանկարծուստ
 Փռթկոն անել } ծիծաղել:
 Փսոր. մորթած տաւարի ստա-
 մորային աղտեղութիւն-
 ները:
 Փտրուկ. փտած:
 Փրթել. կտորել. բրդել:
 Փքուել. ուռչել. փոխաբերա-
 բար նշանակում է հը-
 պարտանալ:
 Փօստ. ոջխարի մորթի:
 Փօշմանել. գոջալ:
 Փօլատ. պողպատ:

Ք.

Քալաւայ. ստերակ:
 Քախանել } մարգի միջից ա-
 Քախան } ներդ խոտերը
 անել. } մաքրել:
 Քաձ. եզ գոմէշ, որ արդէն
 միքանի անգամ ճագ է
 ծնել:
 Քաշուել. հեռանալ. փոխա-
 բերաբար նշանակում է
 ամաչել:
 Քաշալ. կնդակ:
 Քառ. խուլ:
 Քառանալ. խլանալ:
 Քառանկաշ. անուշադիր:
 Քառեշ. հորսեյուս մեծ տե-
 սակը:
 Քարհանք. քարի հանք:
 Քարհերեց անել. քարկոծել:
 Քարտաշ. քար տաշող (ար-
 հեստաւոր):
 Քարմաղ. մաղի մի տեսակ,
 որով ցորենի միջից քա-
 րերը մաքրում են:
 Քարն էլ ա իրա ձեռին պօ-
 պօքն էլ. ամեն իրաւունք
 իւր ձեռքին է:
 Քարուքանդ }
 անել. } աներել. անե-
 Քանդըքունդ } րակ դարձնել:
 անել. }
 Քարափ. ծայր.

Քարափեցը վէ գցեմ՝ վէ
 կընկնի. անպայման հնա-
 զանդ է ինձ:
 Քարի հեննայ քաղուել. աւա-
 ղի հեննայ մաղուել. ան-
 ջափ նեղութիւններ կրել:
 Քացի. արացի:
 Քացով տալ. արացել:
 Քաւոր. կնքանայր:
 Քաւորամէր. կնքամայր:
 Քաւորակին. կնքանօր կին:
 Քաւքիր. մետաղեայ մեծ դըր-
 գայ ծակոտիներով՝ կե-
 րակրի քափը քաշելու
 համար:
 Քաւթառ. վատ պառաւ կին:
 Քափ. փրփուր (կերակրի, զի-
 նու եւ այլն):
 Քափ ու քրտինքը կոխել.
 սաստիկ քրտնել:
 Քեարգեարդան. ունգեղջիւր.
 փոխ. քաջ:
 Քեալլայ. գլուխ:
 Քեալլաթին. ունելիք. քեալ-
 փարին:
 Քեալլայ անել. գլխատել:
 Քեասիր. աղքատ:
 Քեանդրբազ. լարախաղաց:
 Քեար անել. ազդել:
 Քեամալ. խելք, միտք:
 Քեափուր. անգութ:

Բեաւշան, ամայի դաշտ:
 Բենի, կնոջ բոյր:
 Բենթիկ, ագան, շատակեր:
 Բենթկութիւն, ագանութիւն.
 շատակերութիւն:
 Բենթիկ, մաշկէյ:
 Բերեղան, կերակրի աման
 (կաւից պատրաստած):
 Բէջայ, բաղիբ:
 Բըրջ, ցնցոտի:
 Բթէթ, նորահարսի հանդեր-
 մեղէն:
 Բթալաման, դրգայներ պա-
 հելու կողով:
 Բիւթ, քիթ, օր, ընջանք նրա
 քինք ու պոռնգը չը
 շարդեմ՝ դինջ չի կենայ:
 Բիւր, բոյր:
 Բնթիկալ, կանանց քիթը ծած-
 կելու շղարշ:
 Բնթին միսալ, վրեժխնդիր լի-
 նել մեկից:
 Բնծրոտ, հասարակ, անայի-
 տան, գրգռոտ:
 Բնջիթ, մի տեսակ արմտիք,
 որի հատիկներէից քաղց-
 րանամ մէք են պատ-
 րաստում:
 Բողառ, խոշոր յարդ:
 Բոս, բոր:
 Բոսոտ, բորոտ:
 Բոսոտել, բորոտել:
 Բորիփայ, մանուկ:
 Բու, քո:
 Բուլ, մոխիր:

Բուլայ, հիւս մեան, նշանա-
 կում է նոյնպէս՝ բամ-
 բակի մեծ կտոր:
 Բուն գնել, քնացնել:
 Բուջայ, փողոց:
 Բուռակ, միու կամ իշի մագ,
 մտրուկ:
 Բուրայ, հնոց:
 Բուրսի, հայ գիւղերում, առ-
 հասարակ, վառարանի
 գործածութիւն ջկայ, դո-
 րան փոխարինում է
 քուրսին, որ քառա-
 կուսի մեռով մի տախտ
 է, տակը փոքրիկ բոնիք
 շինած, ուր կրակ են
 ածում եւ ոտները այն-
 տեղ պարգելով՝ տաքա-
 նում: Որպէս զի քուր-
 սու տաքութիւնը աւելի
 տեւողական լինի, նրա
 վերայից վերմակներ են
 ծածկում:
 Բուցումել, ցրտից մատները
 կուց գալ:
 Բուֆթայ, բուֆթայ, (բու-
 րայ):
 Բութել, տես Հեջունել:
 Բրդիւք, քրտինք:
 Բրդնել, քրտնել:
 Բրդնթախաշ ըլնել, քրտնից
 խաշուել:
 Բրէճ, վարձ:
 Բրէճել, վարձել:
 Բութակ, ծեծ:

Բութակել, ծեծել:
 Բութուկ, փայտի հաստ կտոր,
 կոճոյ:
 Բուլ, անպիտան խոտ:
 Բուլաշ, ցորենի դեղ:
 Բումայ, բոյորը:
 Բումբով, բոյորը միասին:
 Բումբին էլ ատամովս եմ
 տուէ, ամենքին էլ փոր-
 մել եմ:
 Բուշ, ջուր:
 Բուշել, ջուրէյ:
 Բուշի, զուռնի մի եղանակ,

որ ածում են նորա-
 հարսին տանելու ծամա-
 նակ:
 Բու, կոյր:
 Բուանալ, կուրանալ:
 Բութ, ծառի արմատ, փոխա-
 բերաբար նշանակում է՝
 ցեղ, սերունդ, օր, բօք
 աղանձուի, բօք:
 Բութըճան անել, արմատա-
 խիլ անել:
 Բութանալ գիրանալ:
 Բութ, գեր:

0.

Օգտել, օգնել:
 Օգոստոսի աղուէս ա կտրէ,
 սաստիկ նիհարել է:
 Օհաղ, սրափ, զգոց:
 Օթախ, սենեակ:
 Օլորել, ոլորել:
 Օլորան, ծուռը ճանապարհ,
 պտույտ:
 Օխաւ, գոնակի փոքր տե-
 սակը, որով գաթի կամ
 ուրիշ քաղցր բիւրեւածքի
 խմորը բաց են անում:
 Օխտ, եօթ:
 Օխտը տալ, մեռեալի եօթը
 կատարել:
 Օխտը պուճախը մին ման

գալ, տան ամեն անկիւնը
 շրջել:
 Օձի լիզու հանել, սաստիկ
 աղաչել, պաղատել:
 Օղիայ, փորձանք:
 Օղուշաղ, գերդաստոն:
 Օղողել, ողողել:
 Օյինթաղ, ծաղրածու, օր,
 ինչ օյինթաղ մարդ ա:
 Օշոշի ծաղիկ, }
 Պուտ, }
 Բացմէնակ, }
 Խնկան ծաղիկ, }
 Զուշան, }
 Օռնալ, ոռնալ, օր, շներն
 օռնում են:

լեզուի
 ծաղիկ

Օրան. որայ:

Օր տենալ. յաջողութիւն տես-
նել. օր. իմ հօրնը մօր
մէջին ըսկի օր չը տե-
հայ:

Օր տալ. սիրել. հանգիստ
տալ:

Օրգանգու. ասպանդակ:

Օրթում ուտիլ. երդուել:

Օրձկալ. փսխել. սիրտ վեր
ածել:

Օրով ջօրով. հազիւ հազ:

Օրուց մանկուց. } մանկու-

Օրուց քօրիւց. } քիւնից:

Օրպակաս. օրպակաս. երբ
մանուկը ժամանակից

շուտ է աշխարհ գալիս,
ասում են—ես երեխեն
օրպակասա:

Օրօրոց. որորան:

Օրօրծածկան. որորանի ծած-
կոց:

Օրօփել. կերակուրը եփելիս,
մեծ դրգայով նրա երե-
սի ջուրը վերցնում են
եւ կրկին կաթալի մեջ
լցնում. այսպէս շարու-
նակում են՝ որ կերա-
կուրը չբափուի:—Այս
գործողութիւնը կոչւում
է՝ օրօփել:

Ֆ.

Ֆալ. գուշակութիւն:

Ֆալ բաց անել. գուշակել:

Ֆալչի } գուշակող:

Ֆալ բացանող.

Ֆաշմել. հասկանալ. գլխի
ընկնել:

Ֆանդ. } հնարագի-

Ֆանդու ֆել. } տութիւն:

Ֆանդել. } յարմարաւիք

Ֆանդը } դէպք գտնել՝ որ

գցել. } եւ է մտադրու-

Ֆրսանդը } քիւն յաջողեց-

գցել. } նելու համար:

Ֆարշ. սալալատակ:

Ֆրոնշագնել. մոնջալ:

Ֆիլ. փիղ:

Ֆլան. այսօր կամ այսինչ:

Ֆլան-ֆստան. այսինչ, այնինչ:

Ֆոգի. հոգի:

Ֆոդ. հող:

Ֆոդէց ֆոգի կորչել. յաւի-
տեանս կորչել անհետա-
նալ:

Ֆոն. հոն:

Ֆոր. հոր:

Ֆորթ. հորք:

Ֆորթաթող. տարուայ այն
ժամանակամիջոցը, երբ

— մմբան մօտենայու պատ-
ճառաւ, հորքերին այլ
եւս դաշտը չեն տանում
արածացնելու:

Ֆորսլի. հորսելի. հեծանոց:

Ֆոտ. հոտ:

Ֆոտած. հոտած:

Ֆոնդատ. ձկները բունաւո-
րող բոյս:

Ֆոնի.

Ղամբարայ. } մմերուկի տե-
սակներ:

Քեաբարի.

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐ ¹⁾

Ալուս. բաղկինակ:
Ապեր. եղբայր:
Աչիկ. } աղջիկ:
Աչոնի. }
Աչ. աջք:
Ադայ. տղայ:
Բու. ջուր:
Բաբուլ. ոտնաման:
Բօրօ. } զագան. հրեղ.
Բուղդա- } (այս անուններ-
լաւաշ. } րով երեխայոց
վախեցնում են):
Բէջ. գրպան:
Բիծի. } կով, եգ, հորք
ԲժորԺօ. } եւ այլն:
Բօրօլ. շատ (բօլ):
Բուբուլ. գիւլբայ:
Բուներուն. բուն:
Գդիգդի. գառն:
Գիզի. } կծիր:
Գիզ արա. }
Գինալ. գնալ:
Գդի ստամ:
Դօնդօ. մեծ:
Դուդուլ. գուննայ:

Դանդան. դանակ:
Դադաշ. } հի:
Դաշ. }
Դէ Կոլի. դէ կարիր:
Դարդար. օրօրոց:
Դուդուլ. պատառ (դուռնում):
Զիզի. նաղխուն. գեղեցիկ:
Թաթալ. գլխարկ:
Թաթ. հեռք:
Թութու. բրու:
Թաշ. չկայ:
Թաթալ. դրգայ:
Լօլօ. պտուղ. միրգ:
Լալա անել. խաղալ:
Խօխօ. մանուկ. նշանակում
է նոյնպէս խորոված:
Ծիծի. ծիծ. ստինք:
Ծածաղ. ծաղիկ:
Ծի'կ արա. նայիր:
Կուտու. շուն:
Կակա. միրգ:
Կիկի. ստամ:
Կուճի. գլուխ:
Կուծու. կծու:
Կուտուց. կտուց:

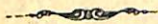
Կուկու. երեխայ:
Կիտրել. կտրել:
Կանկան արա. կանգնիր:
Հիմել. խմել:
Հօլօլ. սայլ:
Հետել. խեղդել:
Հօլօք. խելօք:
Հիանդ. հիւանդ:
Հօթիր. հօրաքոյր:
Հայի. հայրիկ:
Հուտուտ ածել. խտտողել:
Հուճու. ճու:
Ճիճի. ճրագ:
Ճուլճուլ անել. միգել:
Ճուլ. մեզ:
Մամա. կեր:
Մաշօ. կատու:
Մաշել. համբուրել. (պաչել):
Մօթիր. մօրաքոյր:
Մայի. մայրիկ:
Նանիկ արա. } քնիր:
Նանա. }
Նուլլ. նուռ:
Նուներ. սիրելի, քաղցրիկ.
(փաղաքշակամ խօսք):
Շիշել. գրկել:
Շաշար. շաքար.
Ուղտանբաբաշ. ուղտ:
Չուչու. շոր:
Չաշեր. աջքեր:
Չաշայ. քել:
Չօշ անել. երեսի վերայ մանգալ:
Չեօշօն. եղ:
Պիաի. շուն:
Պապաշ. կօշիկ:

Պիպիս. միս:
Պապալ անել. պահել:
Պիճի. }
Պիծի. } փոքր ինք:
Պիծօնի. }
Պուճուլ. փոքրիկ:
Պիպիշկայ. լուցկի:
Պիշի. քիթ. (պիճի):
Պապար անել. պարել:
Պուպուզ անել. պպգել:
Պիծայ. հօրեղբայր (բիճայ):
Չուլու. հաւ:
Սական ընել. սատկել:
Վալա ընել. վիրաւորուել:
Վալել. լուսնայ:
Տատայ արա. } կանգնիր:
Տանտան արա. }
Տօտ. } ու:
Տօտօն. }
Տուտուզ. նստելատեղ:
Տիտել. նստել:
Տօլօլել. փաքաքել (կօլօլել):
Տէտեր. տերտեր:
Տուտուի անել. ծեծել:
Տպցնել. կպցնել:
Փուփու. կերակուր:
Փափա. հաց.
Փիսի. անպիտան (փիս):
Փիշի. }
Փիշօ. } կատու:
Փիսօնի. }
Փօցալ. կօշիկ:
Քացեր. քաղցր:
Քէյի. քեռի:
Ֆուֆու. կերակուր:

¹⁾ Այս բառերը Ժողոված ենք բացառապէս Վաղարշապատ գիւղից:

Յ Ա Ն Կ

	Երես
1. ԱՍՍՈՒ ՊԱՀԱԾ ԳԱՌԸ ԳԵԼԸ ԶԻ ՈՒՏԻ	3
2. ԱՆՄԱՀԱԿԱՆ ՎԱՐԴ	21
3. ԽԵԼՔՊԱԿԱՍ ՔՈՒՐԵՐՈՒՆ ՀԵՔԱԹԸ	27
4. ԱՄՏՕԾ ՈՂՈՐՄԱԾ Ա	32
5. ԱՆՋԻԳԵԱՐ ՄԷՐ	36
6. ԹՕՌԶՈՒ ՏՂԷՆ	48
7. ԸՇԽԱՐԻ ԴՕԼՎԱԹԸ ԸՇԽԱՐՈՒՄԸ ԿՄՆԱՅ	61
8. ՄՈՋԻՆ	63
9. ԱՄՏԾՈՒՆ ԳԱՆԳԱՏ ԳՆԱՅՈՂ ՄԱՐԻԸ	71
10. ՓԷՇԱԿԸ ՈՍԿԻ Ա	74
11. ՈՒՍԱՅ ՆԱՋԱՐԻ ԱՄԻԱԾԸ	79
12. ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԲԱՐԲԱՌ (բառարան)	81
13. ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐ	142

14569 - 14575

20.13

